gemeente
Neder-Betuwe

Begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021

gemente Neder-Betuwe
- Dodewaard.
- Echteld.
- IJzendoorn.
- Kesteren.
- Ochten.
- Opheusden.

Opheusden,
Behandeling collegevergadering van 3 oktober 2017

Behandeling gemeenteraadsvergadering van 9 november 2017

VOORWOORD VAN HET COLLEGE 4

LEESWIJZER 6

UITEENZETTING FINANCIËLE POSITIE 8

UITGANGSPUNTEN RAMINGEN 8
DE FINANCIËLE POSITIE 10
BESTAAND BELEID 10
NIEUW BELEID 11
TOTAAL BELEID (BESTAAND EN NIEUW) 13

1. PROGRAMMAPLAN (PROGRAMMA'S) 15

PROGRAMMA 1: BESTUUR EN DIENSTVERLENING 16
PROGRAMMA 2: OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID 21
PROGRAMMA 3: FYSIEKE LEEFOMGEVING 25
PROGRAMMA 4: ECONOMIE 33
PROGRAMMA 5: WMO, JEUGD EN PARTICIPATIEWET 40
PROGRAMMA 6: ONDERWIJS, SPORT EN WELZIJN 47
PROGRAMMA 7: ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN, OVERHEAD, VPB EN ONVOORZIEN 52

2. PARAGRAFEN 58

PARAGRAAF 1: LOKALE HEFFINGEN 59
PARAGRAAF 2: WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEHEERSING 65
PARAGRAAF 3: ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN 71
PARAGRAAF 4: FINANCIERING 75
PARAGRAAF 5: VERBONDEN PARTIJEN 79
PARAGRAAF 6: GRONDBELEID 94
PARAGRAAF 7: BEDRIJFSVOERING 97

3.FINANCIELE BEGROTING 99

OVERZICHT 1: FINANCIËLE POSITIE PER PROGRAMMA 100
OVERZICHT 2: LASTEN EN BATEN PER PROGRAMMA MEERJARIG 101
OVERZICHT 3: TOTALEN PER PROGRAMMA/TAAKVELD GESPLITST IN LASTEN EN BATEN 102
OVERZICHT 4: SPECIFICATIES VAN DE STAND EN HET VERLOOP VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN 105
OVERZICHT 5: INCIDENTELE LASTEN EN BATEN 107
OVERZICHT 6: BEREKENING MEERJARIG EMU-SALDO 108
OVERZICHT 7: GEPROGNOSTICEERDE BALANS MEERJARIG 109

BESLUITVORMING 110

BESLUITVORMING Z/17/048202/RAAD/17/02283 111

BIJLAGEN 112

OVERZICHT VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN 113

VOORWOORD VAN HET COLLEGE

Geachte gemeenteraad,

Hierbij bieden wij u de begroting 2018 aan. Met deze begroting geven we voor het vierde jaar inhoud aan het coalitieprogramma 'Samenwerken aan een vitale samenleving versie 2.0' en het uitvoeringsprogramma. In deze begroting hebben wij onze beleidsvoornemens gedefinieerd, is de financiële vertaling daarvan voor het jaar 2018 opgenomen en wordt er een financiële doorkijk gegeven naar de jaren 2019 tot en met 2021.

Het wettelijk kader
De begroting is een verplicht instrument en maakt onderdeel uit van het planning en control instrumentarium van de gemeente. De planning-en-control-cyclus bestaat uit een instrumentarium waarmee u uw kaderstellende en controlerende rol kan vervullen. Vooraf kaderstellend met de kadernota en begroting en achteraf controlerend met behulp van de bestuursrapportages en jaarstukken. Via de begroting bepaalt u de koers voor de komende jaren en kiest u waaraan het geld van de gemeente wordt besteed.

De aanbieding van deze begrotingsstukken vindt plaats op grond van artikel 190 van de Gemeentewet. Om te voldoen aan artikel 190 van de Gemeentewet bieden wij u jaarlijks een ontwerp aan voor de begroting (2018) met toelichting en een meerjarenraming voor drie op het begrotingsjaar volgende jaren (2019-2021). De vaststelling staat gepland voor uw vergadering van 9 november 2017, zodat de stukken tijdig voor de wettelijke datum van 15 november 2017 bij onze toezichthouder kunnen worden ingediend. De begroting is opgezet met inachtneming van het Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten (BBV). Naast deze bron zijn ook de kaders en criteria genoemd in de Gemeentewet, de Algemene Wet Bestuursrecht en het Provinciaal Beleidskader Financieel toezicht van belang.

Financieel duurzaam en gezonde gemeente
Conform artikel 189 van de gemeentewet moet u erop toezien dat de begroting reëel en structureel in evenwicht (sluitend) is. Wij moeten u een reële en structureel sluitende begroting 2018 en een meerjarenraming 2019-2021 ter vaststelling aanbieden. Met deze begroting voldoen wij aan deze wettelijk gestelde eisen.

Daarnaast heeft u zich uitgesproken om een zelfstandige financieel duurzaam gezonde gemeente te willen zijn en te blijven. Met de genomen maatregelen en de vastgestelde financiële kaders zijn wij gegroeid naar een gezonde financiële gemeente met voldoende budgettaire ruimte die nodig is om financiële tegenvallers te kunnen opvangen, onvoorziene risico's te kunnen dragen en een gedegen buffer te hebben voor onvoorzien nieuw wettelijk of onontkoombaar en wenselijk beleid. De jaarschijf 2018 van de nu aangeboden begroting sluit met een overschot van € 625.000 Hierin is dus een minimaal begrotingsoverschot van € 100.000 begrepen, dat als kaderstelling is opgenomen in het coalitieprogramma. De meerjarenraming is jaarlijks sluitend en er is voldoende budgettaire ruimte gerealiseerd. De jaarschijf 2019 sluit met een overschot van € 477.000, jaarschijf 2020 sluit met een overschot van € 860.000 en jaarschijf 2021 sluit met een overschot van € 858.000.

De gemeente Neder-Betuwe heeft te maken met een relatief hoog risicoprofiel. Het pakket aan risico's dat wij lopen op vooral de grondexploitaties en deelnemingen is nog steeds aanwezig, maar neemt gelukkig in omvang af. Als gevolg van de verbeterde economie dalen de risico's. Maatregelen zoals de genomen bezuinigingsmaatregelen, de betere sturing op het beheersen en beperken van onze financiële risico's, maar ook door het feit dat wij de inkomsten die wij ontvangen op het gebied van precariobelasting reserveren voor het verbeteren en op peil brengen van ons weerstandscapaciteit, groeit deze en wordt steeds robuuster. Wij voldoen aan de door u geformuleerde doelstelling om een weerstandsratio te realiseren van minimaal 1,0 of hoger. De weerstandsratio stijgt van 1,3 in 2017 tot 2,1 in 2021. Neder-Betuwe heeft een stabiele financiële positie bereikt met een groeiend eigen vermogen en een actief risicomanagement. Dat geeft rust, vertrouwen en perspectief bij het maken van keuzes.

De gedane inspanningen van de afgelopen jaren om te komen tot een financieel duurzaam gezonde gemeente hebben effect gehad. Met deze begroting bereiken wij een financieel solide en toekomstgerichte begroting en meerjarenraming. Een bereikte doelstelling waar wij trots op en dankbaar voor mogen zijn.

Ruimte voor nieuw beleid, nieuwe investeringen en verlaging belastingdruk
We streven er naar om samen met onze inwoners te zorgen voor het behoud van een schone, veilige en prettige leefomgeving, die kansen en voorzieningen biedt voor alle inwoners. De begroting is een vertaling en financiële onderbouwing van alle activiteiten die wij samen met de samenleving ontplooien om onze maatschappelijke doelen te bereiken en onze voorzieningen in de dorpen te behouden.

Het coalitieprogramma is (vanzelfsprekend) bepalend voor de inhoud van onze begroting en meerjarenraming. Al het nieuw beleid waarover wij in de kadernota 2018-2021 aan u voorstellen hebben gedaan zijn in deze begroting verwerkt. Tevens is uitvoering gegeven aan de aangenomen motie nr. 21, waarin u ons college verzoekt in de ontwerpbegroting 2018 en meerjarenraming budget op te nemen voor strikte handhaving Drank- en horecawet, "ruimte voor agrariërs" en meer capaciteit voor verkeer & vervoer, groen, natuur, cultuur & landschap.

Wij gaan de komende jaren meer geld uitgeven aan:

- de openbare ruimte zoals het verbeteren van het wegenbeheer en de bermverhardingen,
- een fietspad langs de Broekdijk te Kesteren;
- de herinrichting van de Hoofdstraat te Kesteren;
- onderwijsvoorzieningen;
- promotie van Betuwse cultuur historie;
- recreatie en toerisme;
- uitvoering klimaatnota;
- ontwikkeling Veerhaven Ochten;
- regionaal Energieloket;
- regionale projecten Mobiliteit, Groen Groei en Wonen.
- ICT-voorzieningen;
- de komst van de nieuwe omgevingswet met de focus op het wegnemen van beperkende regelgeving en het bieden van ruimte voor maatschappelijke initiatieven en ondernemerschap;
- de herijking van het Neder-Betuws Verkeer- en Vervoerplan (NBVVP) zodat wij de komende jaren duidelijkheid kunnen bieden over de zo gewenste veiligheidsinvesteringen;
- toezicht en handhaving campings.

Ook hebben wij, op uw verzoek, in deze begroting een begin gemaakt met het verlagen van de belastingdruk van onze inwoners. Wij laten de Onroerende Zaak Belasting vanaf 2018 jaarlijks met 2% dalen.

Trots en Dankbaar

U staat aan de vooravond van een nieuwe verkiezingen in maart 2018. Wij kijken – overigens zonder verlies van energie - al een beetje terug op de afgelopen raadsperiode. Wij zijn trots op hetgeen de afgelopen vier jaren is bereikt en welke grote sprongen voorwaarts gemaakt zijn om een gezonde financiële gemeente voor te bereiden op de toekomst. De bereikte resultaten hadden nooit gehaald kunnen worden zonder de inzet van onze medewerkers. Zij hebben steeds weer op loyale wijze mede gewerkt aan de totstandkoming van beleid en de uitvoering daarvan. Een woord van dank is dan ook zeker op z'n plaats! We spreken de wens uit dat we allen de kracht mogen ontvangen om een bijdrage te leveren aan de ambities van onze mooie en vitale gemeente.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Neder-Betuwe,

De secretaris,	De burgemeester,
M.G.J. Nijhuis-Quanjel	A.J. Kottelenberg

LEESWIJZER

De begroting als onderdeel van de planning- en controlcyclus

De begroting is een belangrijk instrument voor de gemeenteraad om haar kaderstellende rol in te vullen. In de begroting geeft de gemeente aan wat ze het komend jaar wil doen om bepaalde doelen te bereiken en wat dat mag kosten. Daarmee vormt de begroting een duidelijk kader waarbinnen het gemeentebestuur en de organisatie het komend jaar moeten werken. Deze begroting is niet alleen voor financieel specialisten, maar voor iedereen. Het gaat immers om het gemeentelijk huishoudboekje en dat moet voor een ieder te volgen zijn. Deze leeswijzer geeft aan hoe de begroting is opgebouwd, wat waar te vinden is en welke relaties er liggen met andere documenten uit de planning en controlcyclus.

De planning- en controlcyclus

De gemeenteraad geeft het college financiële en inhoudelijke kaders mee voor het beleid en de uitvoering daarvan. Het uitgangspunt voor deze kaderstellende rol is het coalitieprogramma 'Samenwerken aan een vitale samenleving versie 2.0' voor de periode 2014 - 2018. Om dit coalitieprogramma effectief te kunnen uitvoeren is het belangrijk dat dit goed wordt ingebed in het planning-en-control-instrumentarium en dan vooral de begroting. Dit coalitieprogramma bepaalt in hoge mate de inhoud van de documenten in de jaarlijkse planning- en control cyclus: kadernota, begroting inclusief meerjarenramingen, bestuursrapportages en jaarstukken. De kadernota is een uitwerking van de bestuurlijke agenda. Het is een koersbepalend document met financiële en inhoudelijke kaders voor de daarop volgende begrotingsjaren. In de begroting worden de voornemens van de kadernota geconcretiseerd. De begroting is een wettelijk voorgeschreven document waarmee de gemeenteraad het college autoriseert tot het doen van uitgaven voor bepaalde doelen. Na vaststelling van de begroting geven bestuursrapportages tussentijds een overzicht van de stand van zaken van de financiën en de uitvoering van beleid. In de jaarstukken tenslotte wordt verantwoording afgelegd over het gevoerde beleid en het financiële beheer.

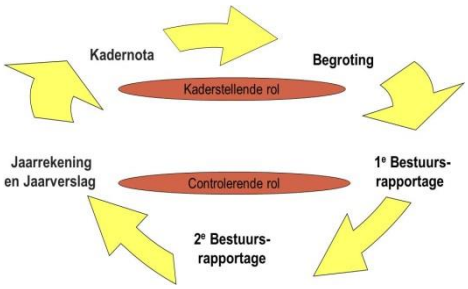

De begroting

In de begroting geeft de raad aan welke doelen hij wil bereiken en wat de beoogde maatschappelijke effecten daarvan moeten zijn. Om deze maatschappelijke effecten te concretiseren worden daar doelstellingen aan gekoppeld. Tot slot wordt benoemd wat de gemeente gaat doen om deze doelen te halen en hoeveel dat mag kosten.

Het overzicht geeft de relatie aan tussen (maatschappelijke) doelstellingen van de gemeente en de financiële vertaling daarvan. Uitgangspunt in het schema zijn de maatschappelijke doelen die we als gemeente willen bereiken. Deze staan beschreven in documenten als 'Samenwerken aan een vitale samenleving versie 2.0' en het uitvoeringsprogramma. De financiële vertaling van al deze ambities is weergegeven in de blauwe blokken. De begroting is het huishoudboekje van de gemeente. Hierin staan de

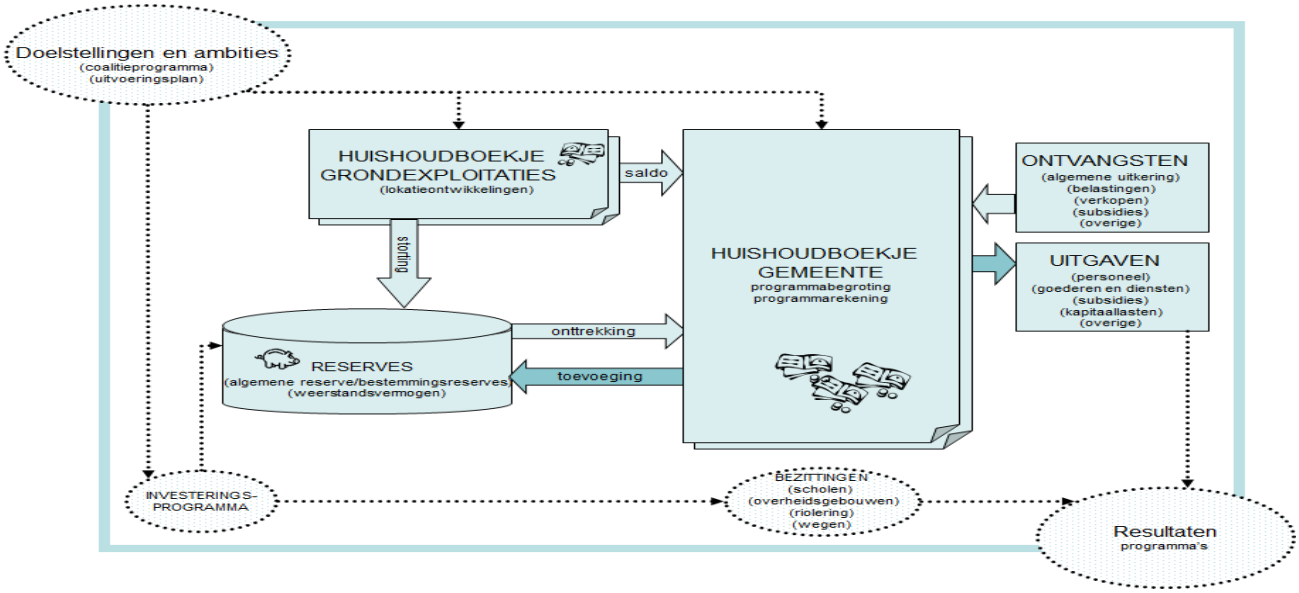

inkomsten en de bestedingen voor het komende jaar. In de jaarstukken, na afloop van een jaar, legt de gemeente verantwoording af over de financiën. Een bijzonder huishoudboekje is dat van de grondexploitaties. Hierin staan alle uitgaven en inkomsten van de grondexploitaties. Het uiteindelijke resultaat per grondexploitatie wordt als saldo in het algemene huishoudboekje van de gemeente opgenomen. Naast het huishoudboekje kent de gemeente ook 'spaarpotjes' in de vorm van reserves. Deze kunnen vanuit de begroting gevuld worden, bijvoorbeeld bij overschotten, of door bewust ergens voor te sparen. Alle uitgaven die de gemeente doet – via de begroting of via investeringen – dragen bij aan het realiseren van de doelstellingen en het behalen van maatschappelijke effecten.

De begroting en de meerjarenraming zijn opgezet volgens het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten (BBV). Naast deze bron zijn ook de kaders en criteria zoals genoemd in de Gemeentewet, de Algemene Wet Bestuursrecht en het Provinciaal Beleidskader Financieel toezicht van belang. De opbouw en indeling van deze begroting zijn uitgangspunt voor de andere documenten in de planning-en-control-cyclus zoals de kadernota, de bestuursrapportages en de jaarstukken.

Indeling en Opbouw begroting

De indeling van de begroting start met een voorwoord, leeswijzer en een uiteenzetting van de financiële positie. Verder bestaat de begroting bestaat uit drie delen: 1. het programmaplan (programma's) inclusief de algemene dekkingsmiddelen overhead, VPB en onvoorzien, 2. de paragrafen en 3. de financiële begroting.

1. Programmaplan (programma's)
Het eerste deel uit de begroting is het programmaplan. Hierin staan zeven programma's waarin alle gemeentelijke activiteiten en aandachtspunten op een bepaald beleidsterrein zijn verwoord. De indeling van de begroting in programma's is bedoeld om de kaderstellende en controlerende rol van de raad te ondersteunen. Op uw verzoek is het 'oude' en verhoudingsgewijze 'grote' programma 5 Sociaal Domein opgesplitst naar een nieuw programma 5 'Wmo, Jeugd en Participatiewet' en nieuw programma 6 'Onderwijs, Sport en Welzijn'. Om de indeling van de begroting optimaal te laten bijdragen aan een integrale en samenhangende uitvoering van het coalitieprogramma is er gekozen voor zeven programma's.
De programma indeling is als volgt:
1 Bestuur en dienstverlening
2. Openbare orde en veiligheid
3. Fysieke leefomgeving
4. Economie
5. Wmo, Jeugd en Participatiewet
6. Onderwijs, Sport en Welzijn
7. Algemene Dekkingsmiddelen, Overhead, VPB en onvoorzien

De programma's zijn als volgt ingedeeld:
In de missie staat de overkoepelende programmadoelstelling. Een missie maakt meteen duidelijk waar het programma over gaat. De kaderstellende beleidsnota's zijn alle beleidsstukken die bij dit programma horen en vastgesteld zijn door de gemeenteraad. Deze nota's zijn openbaar en zijn op www.nederbetuwe.nl beschikbaar.

Een programma kan bestaan uit één of meerdere programmaonderdelen. De indeling is afhankelijk van het aantal beleidsvelden waaruit het programma bestaat. Per programmaonderdeel wordt aangegeven: *Wat willen we bereiken en Wat gaan we daarvoor doen?* Tevens zijn per programmaonderdeel de ontwikkelingen weergegeven. In deze ontwikkelingen wordt een korte beschrijving gegeven van de context, de achtergronden en actuele ontwikkelingen van het programmaonderdeel.

Onder 'Wat willen we bereiken?' staan de bestuurlijk relevante doelstellingen. Deze zijn mede gebaseerd op het coalitieprogramma en beleidsnota's en kunnen gelden voor meerdere jaren. Onder 'Wat gaan we ervoor doen?' staan de prestaties die nodig zijn om de doelstellingen te realiseren. Het gaat hier om bestuurlijk relevante prestaties die in het begrotingsjaar worden geleverd. In de bestuursrapportages en het jaarverslag zal door het college hierover verantwoording worden afgelegd.

Per programma wordt nog een belangrijke vraag beantwoord: 'Wat mag het kosten?'. Op programmaniveau vindt immers de autorisatie door de raad van de budgetten plaats. Per programma worden het bestaande en het nieuwe beleid volgens een vast stramien van 'wat willen we bereiken', 'wat gaan we daar voor doen' en 'wat gaat het kosten' aan u gepresenteerd; de *zogenaamde drie W-vragen. Tevens staan onder de programma's de beleidsdoelstellingen opgenomen voor de verbonden partijen* die verbonden zijn aan het betreffende programma, aangevuld met wat de verbonden partij hiervoor gaat doen.

7. Algemene Dekkingsmiddelen, overhead, VPB en Onvoorzien.
Dit programma is qua opbouw afwijkend ten opzichte van die van de beleidsprogramma's, maar telt financieel wel mee voor de begroting. Hierin staat welke algemene dekkingsmiddelen er zijn en wat het verloop daarvan is voor de komende vier jaar. Algemene dekkingsmiddelen hebben vooraf geen bepaald bestedingsdoel. Overhead en vennootschapsbelasting zijn nieuwe onderdelen. Met ingang van de begroting 2017 is de inhoud van dit deel aanzienlijk gewijzigd en worden naast genoemde posten ook diverse taakvelden afzonderlijk benoemd, waaronder de taakvelden Overhead, Treasury, OZB Woningen en OZB Niet woningen.

2. Paragrafen
Naast de programma's zijn zeven paragrafen opgenomen. Hierin worden onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Ze bevatten een dwarsdoorsnede van de programma's vanuit bepaalde thema's waaraan politieke of financiële risico's zijn verbonden.

De paragrafen gaan in op de bedrijfsvoering in brede zin. In de paragrafen staat de 'hoe-vraag' centraal:
- Hoe gaan we om met belastingen? (paragraaf 1)
- Hoe worden risico's beheerst en welk effect heeft dat op het weerstandsvermogen? (paragraaf 2)
- Hoe onderhouden we onze bezittingen en de openbare ruimte? (paragraaf 3)
- Hoe lopen de geldstromen en onze vermogenspositie? (paragraaf 4)
- Met wie vormen wij verbonden partijen en hoe zijn de afspraken geregeld? (paragraaf 5)
- Hoe is ons grondbeleid vormgegeven? (paragraaf 6)
- Hoe is de bedrijfsvoering geregeld en wat kost dat? (paragraaf 7)

3. Financiële begroting
In dit hoofdstuk zijn diverse (verplichte) financiële overzichten ondergebracht, waaronder de realisatie baten en lasten van het vorig jaar, het lopende jaar en de komende begrotingsjaren. Eigenlijk is het een samenvatting van het deel 'Wat mag het kosten' dat per programma is opgenomen, op verschillende wijzen gepresenteerd. Vervolgens volgt een uiteenzetting van de financiële positie. Dat is een prognose voor het verloop van de balans. Daarna is een overzicht opgenomen met alle reserves en voorzieningen van de gemeente en het verwachte verloop daarvan.

Aan het eind van dit begrotingsboekwerk treft u het besluit tot vaststelling en de bijlagen aan.

UITEENZETTING FINANCIËLE POSITIE

Inhoud

De uiteenzetting van de financiële positie is een onderdeel dat voorgeschreven wordt vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Artikel 20 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) geeft aan dat de uiteenzetting van de financiële positie uit twee delen bestaat:

1. Een raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande beleid en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen.
2. Afzonderlijke aandacht voor:
   - de jaarlijks terugkerende arbeid gerelateerde verplichtingen;
   - de investeringen onderscheiden in investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut;
   - de financiering;
   - de stand en het gespecificeerde verloop van de reserves;
   - de stand en het gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

Uitgangspunten ramingen

Het financieel-economische klimaat voor de komende jaren vraagt om een strikt begrotingsbeleid. Aanvullend op geldende wet- en regelgeving in de Gemeentewet, het Besluit Begroting en Verantwoording en de Financiële verordening artikel 212 nemen wij hiervoor uitgangspunten op, die sturend zijn voor het financiële beleid en uitvoering in de komende jaren. Conform artikel 21 van de BBV moeten de gronden waarop de ramingen van de begroting 2018 en de meerjarenraming 2019-2021 zijn gebaseerd worden weergegeven.

Coalitieprogramma 2016-2018: 'Samenwerken aan een vitale samenleving versie 2.0'
Als uitvloeisel van de gemeenteraadsverkiezingen is een coalitieprogramma opgesteld. Wij hebben op basis daarvan een uitvoeringsprogramma opgesteld. Dit programma vormt de leidraad voor het gemeentelijk beleid voor het komende jaar.de komende jaren.

Reeds bestaand beleid
Afgezien van nieuwe ontwikkelingen, zoals bepaald in het uitvoeringsprogramma bij het coalitieakkoord en afgezien van nieuw beleid, bezuinigingen en dekkingsvoorstellen en de aangenomen motie waarover u bij de behandeling van deeen kadernota besluiten heeft genomen, gaan we bij het opstellen van de begroting uit van het bestaande beleid. Dit is gebaseerd op de beleid tot en met 1e bestuursrapportage 2017.

Structureel sluitende begroting
De begroting en meerjarenraming moeten reëel en structureel in evenwicht (sluitend) zijn. Het laatste jaar van de vier jaarschijven is altijd structureel sluitend.

Structurele uitgaven worden structureel gedekt
Structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Tegenover structurele lasten kunnen geen incidentele baten of incidentele meevallers staan. Uit het budget voor onvoorziene uitgaven worden geen structurele uitgaven gedaan.

Integrale afweging
De raad is bij de begrotingsbehandeling aan zet om wensen voor nieuw beleid/nieuwe ontwikkelingen tegen elkaar en tegen de beschikbare financiële beleidsruimte af te wegen. De inpassing van eventueel nieuw beleid/nieuwe ontwikkelingen wordent daarom in de begroting op afzonderlijke wijze zichtbaar gemaakt. De inpassing van de kadernota in de begroting vindt plaats onder een hoofdstuk 'Nieuw beleid conform kadernota'. De inpassing van eventueel nieuw beleid/nieuwe ontwikkelingen, dieat bekend wordent na behandeling van de kadernota door de gemeenteraad, vindt plaats in de begroting onder het hoofdstuk 'Nieuw beleid na kadernota'. Definitieve besluitvorming over het nieuwe beleid conform kadernota én over het nieuwe beleid na kadernota vindt plaats bij de behandeling en vaststelling van de begroting. Dit uitgangspunt leidt ertoe dat bij de behandeling van bestuursrapportages en jaarstukken geen voorstellen voor nieuw beleid aan de raad worden gedaan.

Oud voor nieuw
In geval het college of de raad een voorstel doet om extra geld uit te geven op een ander moment dan bij de integrale afweging, moet solide dekking worden aangewezen. Tenzij er sprake is van externe dekking, moet in het voorstel aangegeven worden welk oud beleid moet worden geschrapt of verminderd. Een beroep op een verwacht positief rekeningsaldo of een waarschijnlijk begrotingsoverschot is geen acceptabele dekking.

Behoedzame en reële ramingen
Bij het begroten gaan we uit van behoedzame en reële ramingen. De raming van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds voor een begrotingsjaar baseren wij op de meicirculaire van het voorafgaande jaar. Tussentijdse mutaties in de hoogte van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds verrekenen wij incidenteel met het begrotingssaldo. Bijstelling van specifieke, incidentele geldstromen van rijk of provincie verrekenen wij direct met de specifieke, incidentele uitgaven die hier tegenover staan.

Prijspeil (inflatiepercentage)
De meicirculaire 2017 geeft de kaders aan voor de verwachte prijsstijging voor het jaar 2018. De afspraak die wij met u hebben gemaakt is dat wij voor de prijsstijging jaarlijks een stelpost prijsstijging opnemen conform het percentage dat de meicirculaire voor het volgende jaar aangeeft. In de meicirculaire worden er middels de algemene uitkering uit het gemeentefonds hiervoor ook middelen beschikbaar gesteld. Het betreft hier een percentage van 1,6% voor de begroting 2018. Voor de meerjarenraming is rekening gehouden met 1%.

Aantal inwoners
Als uitgangspunt bij het samenstellen van de begroting 2018 en de meerjarenraming 2019-2021 wordt het aantal inwoners gebaseerd op het aantal inwoners per 1 januari 2017. Op die datum telde Neder-Betuwe 23.303 inwoners.

Aantal Inwoners per dorp:			
Plaatsnaam	Aantal 2015	Aantal 2016	Aantal 2017
Dodewaard	4.411	4.379	4.376
Echteld	1.083	1.056	1.027
Kesteren	5.350	5.527	5.671
Opheusden	6.008	6.132	6.215
Ochten	4.770	4.860	4.902
IJzendoorn	1.106	1.095	1.112
TOTAAL	22.728	23.049	23.303

Personeelslasten
De formatie 2017 wordt geraamd op basis van de formatie 2017. De hoogte van de personeelslasten is gebaseerd op de CAO. De meicirculaire 2017 geeft kaders aan voor de verwachte loonstijging voor het jaar 2018. Het betreft hier een percentage van 2,4 % voor de begroting 2018 en voor de meerjarenramingen is rekening gehouden met 1%.

Investeringen en vrijval van investeringen
In de door u in 2016 vastgestelde Financiële verordening 2017 heeft u kaders aangegeven hoe om te gaan met investeringen en vrijval daarvan. Investeringskredieten worden beschikbaar gesteld op basis van een deugdelijke onderbouwing. Als een investering niet in het geplande jaar wordt gerealiseerd, vallen de kapitaallasten incidenteel vrij ten gunste van de exploitatie. Bij bestuursrapportages wordt bezien of er daadwerkelijk sprake is van vrijval van kapitaallasten.

Rente en afschrijvingen investeringen
In de begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021 wordt er gewerkt met een interne rekenrente van 1%. Voor het bepalen van de kapitaallasten wordt uitgegaan van een rekenrente van 1%. De ruimte die ontstaat door vrijval van afschrijvingslasten wordt benut voor vervangingsinvesteringen. Als deze vrijvallende afschrijvingslasten niet meer nodig zijn voor vervangingsinvesteringen dan vallen deze vrij ten gunste van de exploitatie.

Rente reserves en voorzieningen
De basis hiervoor vormt de nota reserves en voorzieningen 2014. In deze nota zijn de volgende kaders vastgesteld:
- Aan de algemene reserve wordt geen rente toegerekend;
- Aan bestemmingsreserves die gevormd zijn ter dekking van kapitaallasten wordt jaarlijks 1% rente toegevoegd. Dit is gelijk aan de interne rekenrente van 1% die gebruikt wordt bij het bepalen van de kapitaallasten.
- Bestemmingsreserves worden afgebouwd conform uw besluitvorming bij de nota reserves en voorzieningen.

Reservepositie
De algemene reserve dient ter dekking van de risico's en om incidentele exploitatietekorten op te vangen.
De reserve grondexploitatie dient ter dekking van de risico's die aanwezig zijn op het gebied van grondexploitatie.
De reserve drie decentralisaties dient ter dekking van de risico's die aanwezig zijn op het gebied van de drie decentralisaties en het opvangen van exploitatie tekorten binnen de drie decentralisaties.
De reserve precariobelasting dient ter dekking van de risico's die aanwezig zijn op het gebied van de heffing van precariobelasting.
Samen zijn deze vier reserves onderdeel van het weerstandscapaciteit.

De financiële positie

De ramingen voor de begrotingsjaren van de financiële gevolgen van het bestaande beleid en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen, worden in de financiële positie weergegeven. Deze financiële positie van de gemeente Neder-Betuwe is gesplitst in bestaand beleid en nieuw beleid. Het bestaande beleid is gebaseerd op de eerste bestuursrapportage 2017.

Bestaand beleid

In de begroting 2018 en de meerjarenraming 2019-2021 betreft bestaand beleid de situatie tot en met de eerste bestuursrapportage 2017. Op basis van bestaand beleid, zoals vermeld in de eerste bestuursrapportage 2017 geeft de financiële positie voor de jaren 2018 tot en met 2021 een sluitend beeld. Het betreft voor 2018 een overschot van € 589.000, voor 2019 een overschot van € 765.000, voor 2020 een overschot van € 1.203.000 en voor 2021 een overschot van € 1.241.000.

Overzicht Financiële Positie						
	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	57.705	53.363	46.560	45.620	45.396	45.357
Baten	-60.082	-53.855	-47.149	-46.385	-46.599	-46.599
Geraamd resultaat bestaand beleid	**-2.377**	**-492**	**-589**	**-765**	**-1.203**	**-1.242**

Toelichting schommelingen in bestaand beleid

Toelichting grootste verschillen zijn:

Jaarschijven 2017-2018:

De lasten dalen in 2018 ten opzichte van 2017 met afgerond € 6,8 miljoen. De grootste verschillen worden hieronder toegelicht:

- Lasten dalen met 5,0 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de grondexploitaties en de particuliere initiatieven.
- Lasten dalen met 0,4 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen Individueel Keuze Budget (IKB)
- Lasten dalen met 0,2 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de bezuinigingen op het gebied van sport.
- Lasten dalen met 0,1 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen het accommodatiebeleid.
- Lasten dalen met 0,4 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de capaciteitsbehoefte sociaal domein.
- Lasten dalen met 0,1 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de leefbaarheid Herenland.
- Lasten dalen met 0,3 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de doorgeschoven werkzaamheden van 2016 naar 2017.
- Lasten dalen met 0,3 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden in overige kleine ontwikkelingen.

De baten dalen in 2018 ten opzichte van 2017 met afgerond € 6,7 miljoen. De grootste verschillen worden hieronder toegelicht:

- Baten dalen met 4,9 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de grondexploitatie en de particuliere initiatieven.
- Baten dalen met 0,2 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden in de verkoop "Meeting".
- Baten dalen met 0,4 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de capaciteitsbehoefte sociaal domein.
- Baten dalen met 0,1 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de leefbaarheid Herenland.
- Baten dalen met 0,1 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de vrijval voorziening Reorganisatie.
- Baten dalen met 0,3 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de doorgeschoven werkzaamheden van 2016 naar 2017.
- Baten dalen met 0,4 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de incidentele onttrekking reserve precario voor het jaar 2017.
- Baten dalen met 0,3 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden in overige kleine ontwikkelingen

Jaarschijven 2018-2019

De lasten dalen in 2019 ten opzichte van 2018 met afgerond € 0,9 miljoen. De grootste verschillen worden hieronder toegelicht:

- Lasten dalen met 0,6 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de grondexploitatie en de particuliere initiatieven.
- Lasten dalen met 0,1 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de capaciteitsbehoefte team financiën.
- Lasten dalen met 0,2 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden in overige kleine ontwikkelingen.

De baten dalen in 2019 ten opzichte van 2018 met afgerond € 0,8 miljoen. De grootste verschillen worden hieronder toegelicht:

- Baten dalen met 0,6 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de grondexploitatie en de particuliere initiatieven.
- Baten dalen met 0,1 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de capaciteitsbehoefte team financiën.
- Baten dalen met 0,1 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden in overige kleine ontwikkelingen

Jaarschijven 2019-2020

De lasten dalen in 2020 ten opzichte van 2019 met afgerond € 0,2 miljoen. De grootste verschillen worden hieronder toegelicht:

- Lasten dalen met 0,2 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden in overige kleine ontwikkelingen

De baten stijgen in 2020 ten opzichte van 2019 met afgerond € 0,2 miljoen. De grootste verschillen worden hieronder toegelicht:

- De baten stijgen met 0,2 miljoen waarvan de oorzaak gevonden moet worden binnen de algemene uitkering.

Jaarschijven 2020-2021

De lasten en baten in 2020 ten opzichte van 2019 zijn nagenoeg gelijk.

Nieuw Beleid

In de begroting 2018 en de meerjarenraming 2019-2021 zijn onder 'nieuw beleid' ontwikkelingen opgenomen die gerelateerd zijn aan het coalitieprogramma 2016-2018 'Samenwerken aan een vitale samenleving versie 2.0'. Deze onderdelen zijn opgenomen in het onderdeel 'nieuw beleid conform kadernota 2018-2021'. Daarnaast is nog sprake van enkele overige ontwikkelingen die staan opgenomen in het onderdeel 'nieuw beleid na kadernota'.

Nieuw beleid conform kadernota 2018-2021

In de begroting 2018 en de meerjarenraming 2019-2021 is onder nieuw beleid conform kadernota het nieuwe beleid uit de kadernota 2018-2021 opgenomen. Het betreft de volgende onderwerpen als nieuw beleid:

- Implementatie Omgevingswet
- Formatie Verkeer & Vervoer, Groen, Natuur en Cultuur & Landschap
- Uitvoering klimaatnota
- Fietspad Broekdijk en herinrichting Hoofdstraat Kesteren
- Ontwikkeling Veerhaven Ochten
- Regionaal Energieloket
- Regionale projecten Mobiliteit, Groen Groei en Wonen
- Toezicht en handhaving campings
- Wegenbeheer op basis, rehabilitatiewegen en bermverhardingen
- Promotie van Betuwse cultuur historie
- Goed ondernemerschap werkkapitaal
- Impuls Logistieke Hotspot Rivierenland
- Verlagen OZB belasting met 2% per jaar
- I&A projecten 2018
- Formatie Gegevensbeheer BGT, GEO-info, Omgevingswet en Informatiebeveiliging
- Garantiebanen
- Formatie Gegevensbescherming

De financiële gevolgen van de kadernota 2018-2021 zijn hieronder weergegeven.

Totaal Nieuw Beleid 2018-2021 conform kadernota				
	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021
Bedragen x €1.000				
Nieuw Beleid conform kadernota				
Lasten	452	411	498	556
Baten	33	203	302	398
Totaal Nieuw Beleid conform kadernota	**485**	**614**	**800**	**954**
+ = tekort - = overschot				

Nieuw beleid na kadernota

Daarnaast zijn in deze begroting 2018 en de meerjarenraming 2019-2021 onder nieuw beleid na kadernota nog enkele aanvullende onderwerpen opgenomen. Hieronder volgt een uiteenzetting van de onderwerpen:

- Stembureau
  Het budget verkiezingen is geactualiseerd op basis van de verwachte verkiezingen (Gemeenteraad, Europees Parlement, Provinciale Staten, Waterschap en Tweede Kamer) voor de komende jaren en op basis van de onderliggende regelingen met betrekking tot de vergoedingen voor stembureauleden en tellers. Voor 2018 betreft dit een gering voordeel van € 2.500, voor het jaar 2019 een nadeel van € 10.000, voor 2020 een voordeel van € 66.000 op basis van geen verwachte verkiezing en voor 2021 een voordeel van € 35.500.
- Meicirculaire 2017 gemeentefonds
  Middels de meicirculaire 2017 is de algemene uitkering gemeentefonds, hoofdzakelijk door de ontwikkeling van het accres, fors toegenomen. Op het programma Algemene dekkingsmiddelen, VPB en onvoorzien staat de toename van de algemene uitkering opgenomen en de daar tegenover gestelde beschikbare budgetten, extra lasten, staan in de afzonderlijke programma's opgenomen. Voor meer uitgebreide informatie verwijzen wij u naar de raadsinformatiebrief inzake de meicirculaire 2017. Het effect op onze financiële positie van dit onderwerp bedraagt voor 2018 € 147.000 voordelig, 2019 € 285.000 voordelig, 2020 € 344.000 voordelig en voor 2021 € 430.000 voordelig. De door u aangenomen motie bij de behandeling van de kadernota 2018 'relatie met meicirculaire' is hier volledig in verwerkt.
- Actualisatie urencalculatie en actualisatie in het kader van de kostendekkendheid leges
  In het kader van het jaarlijkse onderzoek kostendekkendheid leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV-vernieuwingen. Het gevolg is dat over de programma's een verschuiving van ambtelijke uren heeft plaatsgevonden. Het jaarlijks onderzoek kostendekkendheid leges heeft tevens geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Het effect op onze financiële positie van dit onderwerp bedraagt voor 2018 € 267.000 incidenteel en € 75.000 structureel voordelig, 2019 € 75.000 voordelig, 2020 € 75.000 voordelig en voor 2021 € 75.000 voordelig.
- Actualisatie staat van activa en actualisatie financieringspositie
  Op basis van de laatste bijstellingen van lopende en geplande investeringen zijn de kapitaallasten in totaliteit geactualiseerd. Hierbij dient u o.a. te denken aan de actualisatie van de grondexploitaties per 1 januari 2017, zoals deze bij de jaarstukken 2016 hebben plaatsgevonden en de lopende en geplande investeringen zoals deze per programma staan opgenomen. De actualisatie van de kapitaallasten hebben geresulteerd in verschillende mutaties per programma.
  Aansluitend op de zaken die hierboven zijn genoemd, is het financieringsresultaat geactualiseerd zoals u kunt terugzien in de paragraaf financiering. De actualisatie van de financieringspositie heeft geresulteerd in verschillende mutaties per programma. Het effect op onze financiële positie van dit onderwerp bedraagt voor 2018 € 51.000 voordelig, 2019 € 34.000 nadelig, 2020 € 47.000 nadelig en voor 2021 € 11.000 voordelig.
- Overige kleine financiële effecten voor 2018 € 22.000 nadelig, voor 2019 € 9.000 voordelig, voor 2020 € 19.000 voordelig en voor 2021 € 19.000 voordelig.

De financiële gevolgen van de kadernota 2018-2021 zijn hieronder weergegeven.

Totaal Nieuw Beleid 2018-2021 na kadernota				
	begroting	Meerjarenraming		
	2018	2019	2020	2021
Bedragen x €1.000				
Nieuw Beleid na kadernota				
Lasten	2.016	1.940	1.111	638
Baten	-2.537	-2.265	-1.568	-1.208
Totaal Nieuw Beleid 2018-2021 na kadernota	**-521**	**-325**	**-457**	**-570**
+ = tekort - = overschot				

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en gemeenten (BBV) dient in de programmabegroting afzonderlijk aandacht te worden besteed aan de verplichtingen van jaarlijks terugkerende arbeidskosten van vergelijkbaar volume. Voor deze verplichtingen mogen geen voorzieningen worden gevormd.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zijn:

Wachtgelders/voormalig personeel
De verplichtingen voor wachtgelders/voormalig personeel worden jaarlijks in de begroting opgenomen. Vanaf 2018 is er een bedrag opgenomen van € 47.725 aflopend naar € 16.846 in 2019. Vanaf 2020 zijn er op dit moment geen verplichtingen meer aanwezig voor wachtgelders/voormalig personeel.

Voormalig wethouders of nabestaanden
Dit betreft de verplichtingen aan wethouders als gevolg van ontslag en/of (nabestaanden)-pensioen. Voor de pensioenverplichting is een verzekering afgesloten waarvan de jaarlijkse lasten zijn opgenomen in de begroting. Eventuele wachtgeldverplichtingen voor wethouders kunnen niet verzekerd worden. Deze lasten dienen als deze zich voordoen ten laste te worden gebracht van de lopende exploitatie hetgeen een negatieve invloed zal hebben op de financiële positie van de gemeente. Voor de lopende verplichtingen is in 2018 in de begroting een bedrag opgenomen van € 92.705 aflopend naar € 35.788 in 2020 en verder.

Arbeidsongeschiktheidsverzekering van (ex-) burgemeesters en (ex-) wethouders
Alle kosten in verband met arbeidsongeschiktheid van (ex-)burgemeesters en (ex-)wethouders (volledige én gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid) komen volledig voor rekening van de gemeente Neder-Betuwe. Deze kosten kunnen enorm oplopen en daardoor een substantiële invloed hebben op de gemeentelijke financiën. Hiervoor hebben we een arbeidsongeschiktheidsverzekering afgesloten bij Centraal Beheer (via VNG). In de begroting is hiervoor meerjarig een bedrag van € 15.000 opgenomen om dit risico af te dekken.

Regeling FPU
Een medewerker die (geheel of gedeeltelijk) FPU-ontslag krijgt, ontvangt een FPU-uitkering van het ABP en daarop een aanvulling van de werkgever. Binnen de huidige organisatie zijn geen medewerkers meer aanwezig die gebruik kunnen maken van deze regeling. In de begroting is hier dan ook niets voor opgenomen.

Opgebouwde vakantierechten
Met ingang van 2017 is het IKB (Individueel Keuzebudget) ingevoerd. Het IKB is een persoonlijk budget dat elke medewerker maandelijks opbouwt en flexibel kan inzetten voor bepaalde doelen. Het IKB bedraagt 16,3% van het bruto salaris en bestaat uit de volgende bronnen: 6% eindejaarsuitkering, 8% vakantietoeslag, 1,5% levensloopbijdrage en 0,8% aan bovenwettelijk verlof. Het is fiscaal niet toegestaan om (een deel van) het IKB mee te nemen naar het volgende kalenderjaar. In de maand december worden jaarlijks (de restanten van) de opgebouwde rechten automatisch uitgekeerd.

Investeringen met economisch nut en investeringen met maatschappelijk nut

Alle investeringen dienen geactiveerd te worden en over de verwachte levensduur te worden afgeschreven. Conform de BBV voorschriften moeten investeringen als volgt onderscheiden worden:

- investeringen met een economisch nut (verhandelbaar),
- investeringen met economisch nut waar heffingen tegenover staan (bijvoorbeeld rioolheffingen),
- investeringen met een maatschappelijk nut (niet verhandelbaar, bijvoorbeeld wegen, fietspaden, etc.)

In de begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021 zijn alle investeringen geactiveerd en over de verwachte levensduur afgeschreven. Ook is het onderscheid voor investeringen conform de BBV voorschriften toegepast. Investeringen die betrekking hebben op nieuw beleid zijn in deze begroting per programma afzonderlijk opgenomen.

De financiering

Voor verdere informatie over de financiering wordt verwezen naar paragraaf financiering.

Gespecificeerde verloop van de reserves en voorzieningen

Voor de stand en een gespecificeerd verloop van de reserves en voorzieningen wordt verwezen naar de bijlage 4.

Totaal beleid (bestaand en nieuw)

Rekening houdend met het opgenomen nieuw beleid (conform kadernota en na kadernota) bieden wij u nu een begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021 aan met een overschot van € 625.000 voor 2018, € 477.000 voor 2019, € 860.000 voor 2020 en € 858.000 voor 2021.

Hieronder volgt een totaaloverzicht van de financiële positie.

Overzicht Financiële Positie	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	57.705	53.363	46.560	45.620	45.396	45.357
Baten	-60.082	-53.855	-47.149	-46.385	-46.599	-46.599
Geraamd resultaat bestaand beleid	**-2.377**	**-492**	**-589**	**-765**	**-1.203**	**-1.242**
Nieuw Beleid						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			452	411	498	556
Baten			33	203	302	398
Nieuw beleid conform kadernota			**485**	**614**	**800**	**954**
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			2.016	1.940	1.111	638
Baten			-2.537	-2.265	-1.568	-1.208
Nieuw beleid na kadernota			**-521**	**-325**	**-457**	**-570**
Geraamd resultaat nieuw beleid			**-36**	**288**	**343**	**384**
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	**-2.377**	**-492**	**-625**	**-477**	**-860**	**-858**

Overzicht Financiële Positie met effect mutaties reserves	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Geraamd resultaat begroting exclusief mutaties in reserves	-2.905	685	-690	-774	-1.148	-1.146
Geraamde mutaties in reserves	528	-1.176	65	298	289	289
Geraamd resultaat begroting inclusief mutaties in reserves	**-2.377**	**-492**	**-625**	**-477**	**-860**	**-858**

Financiële positie 2017-2020 gecorrigeerd met incidentele lasten en baten

In onderstaand overzicht is onze financiële positie gecorrigeerd met incidentele lasten en baten. Voor meer informatie over incidentele lasten en baten verwijzen wij u naar de bijlage “Overzicht van incidentele lasten en baten” die u achter in dit document kunt vinden.

Financiële Positie gecorrigeerd met incidentele lasten en baten	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000			
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	**-625**	**-477**	**-860**	**-858**
Incidentele lasten en baten				
Incidentele lasten	423			
Incidentele baten	-690			
Totaal incidentele lasten en baten	**-267**			
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid gecorrigeerd met incidentele lasten en baten	**-358**	**-477**	**-860**	**-858**

Conclusie financiële positie

Conform artikel 189 van de gemeentewet moet u erop toezien dat de begroting reëel en structureel in evenwicht (sluitend) is. Wij moeten u een reële en structureel sluitende begroting 2018 en een meerjarenraming 2019-2021 ter vaststelling aanbieden. Met deze begroting voldoen wij aan deze wettelijk gestelde eisen.

Daarnaast heeft u zich uitgesproken om een zelfstandige financieel duurzaam gezonde gemeente te willen zijn en blijven. Met de genomen maatregelen en de vastgestelde financiële kaders zijn wij gegroeid naar een gezonde financiële gemeente met voldoende budgettaire ruimte die nodig is om financiële tegenvallers te kunnen opvangen, onvoorziene risico's te kunnen dragen en een gedegen buffer te hebben voor onvoorzien nieuw wettelijk of onontkoombaar en wenselijk beleid.
De jaarschijf 2018 van de nu aangeboden begroting sluit met een overschot. Hierbij is rekening gehouden met een minimaal begrotingsoverschot van € 100.000 dat als kaderstelling is opgenomen in het coalitieprogramma. De meerjarenraming is jaarlijks sluitend. Er is voldoende budgettaire ruimte gerealiseerd. Met deze begroting zijn wij gegroeid naar een financieel duurzame en gezonde gemeente.

De gemeente Neder-Betuwe heeft te maken met een relatief hoog risicoprofiel. Het pakket aan risico's dat wij lopen op vooral de grondexploitaties en deelnemingen is nog steeds hoog te noemen, maar neemt gelukkig in omvang af. Als gevolg van de verbeterde economie dalen de risico's van met name grondposities en deelnemingen. Maatregelen zoals de genomen bezuinigingsmaatregelen, de betere sturing op het beheersen en beperken van onze financiële risico's maar ook door het feit dat wij de inkomsten die wij ontvangen op het gebied van precariobelasting reserveren voor het verbeteren en op peil brengen van ons weerstandscapaciteit groeit onze weerstandscapaciteit en wordt onze weerstandscapaciteit steeds robuuster waardoor wij voldoen wij aan de door u geformuleerde doelstelling om een weerstandsratio te realiseren van minimaal 1,0 of hoger. De weerstandsratio stijgt van 1,3 in 2017 tot 2,1 in 2021.

In deze begroting en meerjarenraming zijn de financiële effecten van de septembercirculaire 2017 niet meegenomen. De uitkomsten hiervan zullen via een afzonderlijk raadsinformatiebrief aan u worden gemeld.

1. PROGRAMMAPLAN (PROGRAMMA'S)

Programma 1: Bestuur en Dienstverlening
Programma 2: Openbare Orde en Veiligheid
Programma 3: Fysieke Leefomgeving
Programma 4: Economie
Programma 5: Sociaal Domein
Programma 6: Algemene Dekkingsmiddelen
Programma 7: Bedrijfsvoering

Programma 1: Bestuur en dienstverlening

Missie

We hebben te maken met een veranderende samenleving die voortdurend in beweging is. Dat betekent ook dat de samenleving in een eerder stadium betrokken wordt bij ontwikkelingen en kansen die op ons afkomen. Bestuur en organisatie staan ten dienste van de inwoners. We redeneren 'van buiten naar binnen'. Onze bestuurders en medewerkers staan met beide benen in de maatschappij, zodat zij inwoners en maatschappelijke partners op serieuze wijze kunnen betrekken bij voor hen belangrijke vraagstukken. Wij informeren onze inwoners goed en tijdig over het gemeentelijke beleid. We voeren onze taken snel, adequaat, klantgericht en klantvriendelijk uit. De wensen van onze inwoners en onze wettelijke taken zijn het uitgangspunt van onze dienstverlening. Kernwaarden die belangrijk zijn voor onze dienstverlening zijn: interactiviteit, pro-activiteit, betrouwbaarheid en persoonlijk contact. Waar het voor het bereiken van onze lokale ambities nodig is om met andere overheden samen te werken, doen wij dat op een slimme manier. We zien de gemeenschappelijke regelingen die voor ons taken uitvoeren als een verlengstuk van de gemeente; zij verdienen serieuze aandacht, sturing en waardering.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Communicatiebeleidsplan 2015
- Klanthandvest gemeente Neder-Betuwe
- Participatie en Inspraakverordening gemeente Neder-Betuwe
- Verordening burgerinitiatief Neder-Betuwe
- Regionale visie 'Verrassend Rivierenland. Waard om bij stil te staan'
- Nieuwe wijze van onderlinge samenwerking in Rivierenland
- Implementatieplan Klantcontactcentrum (raadsbesluit 6 maart 2014)

Thema's

1.1 Bestuurs- en organisatiecultuur

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Behouden van een gezonde bestuurs- en organisatiecultuur.	A1.	Continueren van het ingezette cultuurtraject met actieve betrokkenheid van college, MT en alle medewerkers.
		A2.	Aandacht besteden aan integriteit bij onze medewerkers en het college.
		A3.	Beoordelen van medewerkers, naast vakinhoudelijke kennis, op houding en gedrag, w.o. klant-, samenwerkings- en resultaatgericht werken.

Ontwikkelingen:

Bestuur

Een veranderende samenleving vraagt ook dat het bestuur en de organisatie in toenemende mate met de inwoners en partners in onze gemeente gezamenlijk optrekken om de ontwikkelingen en kansen die op ons afkomen op te pakken. Dat neemt niet weg dat de bestuurlijke verantwoordelijkheden adequaat en doortastend opgepakt worden. Een belangrijke voorwaarde is stabiliteit vanuit het bestuur en de organisatie om op deze wijze te kunnen anticiperen op de ontwikkelingen en het maken van bestuurlijke keuzes. Ook in 2018 willen we hier nadrukkelijk op blijven inzetten. Betrouwbaarheid en toegankelijkheid van het bestuur en de organisatie en anticiperen op toekomstig benodigde competenties bij de medewerkers zijn van groot belang om wendbaar en flexibel te zijn.

1.2 Communicatie en Dienstverlening

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Tijdige en proactieve participatie van inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers bij de voorbereiding en uitvoering van besluitvorming.	A1.	Bij beleidsopstelling zullen we proactief de inwoners en (maatschappelijke) partners hierbij betrekken
B	Onze communicatie aan de balie, via de telefoon en via internet is snel, adequaat en klantgericht volgens de normen van het kwaliteitshandvest	B1.	Verdere uitbouw van KCC naar 'De overheid geeft antwoord' en van onze dienstverlening conform ons klanthandvest.
		B2.	Afhandeling van alle bij het KCC binnenkomende vragen vindt voor minimaal 50% direct (zonder doorverbinden) en correct plaats.

Ontwikkelingen:

Communicatie

In 2015 stelde de gemeenteraad het communicatiebeleidsplan vast. Dit plan vormt de basis van ons gemeentelijke communicatiebeleid. Op basis van een intern actieplan geven wij hieraan successievelijk uitvoering. We richten ons meer dan voorheen op resultaten die door de samenleving zelf worden gevraagd en waarin belanghebbenden, zoals inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties ook actief willen participeren. Daarom acteren we, als maatschappelijk relevante beleids- en uitvoeringsvraagstukken op de agenda gezet worden, 'van buiten naar binnen'. Een goede communicatie met en serieuze betrokkenheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners is daarbij cruciaal. Uiteraard laten we hen waar mogelijk in een vroeg stadium meedenken. Om dit te realiseren is het noodzakelijk doelgroepen proactief, tijdig, gepland, op maat en met zo weinig mogelijk misverstanden te benaderen. Dit geldt voor alle beleidsvelden van de gemeente en steeds zowel bij de voorbereiding als bij de uitvoering.

Gemeentewinkel

In de komende jaren zal de financiële bezuinigingstaakstelling worden gerealiseerd door geleidelijk minder personeel in te zetten in de Gemeentewinkel. Door meer op afspraak te gaan werken (in plaats van vrije inloop) kunnen we die besparing op termijn realiseren. Daarnaast gaan we verder om meer producten digitaal aan te bieden, dit past goed in het gedachtengoed van het 'Digitale Agenda 2020' project.

1.3 Bestuurlijke samenwerking

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Optimalisatie sturing op regionale samenwerking en verbonden partijen.	A1.	Jaarlijkse met de gemeenteraad in gesprek gaan over de sturing op de verbonden partijen en regionale samenwerking
		A2.	Binnen de organisatie hebben we de regie op verbonden partijen en regionale samenwerking geïntensiveerd en dit zullen we doorzetten.
B	Slim samenwerken met andere gemeenten om onze lokale ambities en doelen te bereiken	B1.	Samenwerken via gemeenschappelijke uitvoeringsdiensten als de Avri en de Omgevingsdienst Rivierenland en op drank- en horecagebied op beleidsarme taken om kosten te besparen, kwetsbaarheid te verminderen en expertise te benutten; waar dit budgetneutraal kan tevens op kleine schaal met buurgemeenten samenwerken om onderdelen van onze bedrijfsvoering robuuster te maken en van elkaars expertise gebruik te maken; samen met de gemeente Buren verzorgen we al de uitvoering van de Participatiewet. We onderzoeken verdere mogelijkheden voor samenwerking met de gemeente Buren en hebben hierover in het voorjaar en de zomer van 2017 verkennende gesprekken gevoerd.
C	Bijdragen aan de uitvoering van de ambities van Regio Rivierenland (Ambitiedocument 2016-2020)	C1.	Een bijdrage leveren aan (ambtelijk en financieel), de uitvoering van de vastgestelde ambities. Hiervoor is in 2016 het Uitvoeringsprogramma vastgesteld door het AB van Regio Rivierenland.

Ontwikkelingen:

Bestuurlijke samenwerking
Regionale samenwerking wordt steeds belangrijker. De regio opereert steeds meer als een spin in het web tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen en burgers. Deze interacties op het niveau van de regio vragen een goede coördinatie en sturing. De uitdagingen voor de gemeenten, ook voor onze gemeente, zijn groot en zijn gemeentegrens-overstijgend. Door als gemeente Neder-Betuwe nadrukkelijk in te zetten op de regionale samenwerking willen we graag onze daadkracht en bestuurlijke slagkracht vergroten en in gezamenlijkheid ook onze lokale doelen en ambities realiseren. Bovendien zijn regionale versterking en profilering ook van groot belang voor de economische weerbaarheid, het vestigingsklimaat en een veerkrachtige arbeidsmarkt. Doordat besluitvorming zich in toenemende mate ook naar de regio verplaatst is het een belangrijke voorwaarde om op adequate wijze te sturen op deze processen en ontwikkelingen, zodat de democratische legitimiteit gewaarborgd blijft.
Naast de regionale samenwerking, gericht op regionale versterking, werken we via verbonden partijen samen met andere gemeenten op diverse beleidsterreinen en taken. Onze grootste verbonden partij is de Regio Rivierenland. Op 25 mei 2016 heeft het Algemeen Bestuur van de Regio Rivierenland zijn Ambitiedocument 2016-2020 vastgesteld. De uitvoering van de vastgestelde ambities zijn vanaf 2017 opgepakt en zullen de komende jaren verder uitgevoerd worden samen met onze partners in de regio.

Overige Ontwikkelingen

Dienstverlening
De wereld verandert. Dat heeft ook gevolgen voor de rol van de overheid en het contact van die overheid met de inwoners. In het document "Overheidsbrede Dienstverlening 2020" heeft de Rijksoverheid een aantal concrete uitgangspunten beschreven. Die houden in dat we de inwoners centraal stellen, meer producten gaan digitaliseren en dat we heldere afspraken maken over het delen van informatie en privacy. Het beoogde doel is dat inwoners en ondernemers de overheid sneller en gemakkelijker kunnen vinden en dat ze zaken kunnen doen op de plek en het tijdstip die hen het beste uitkomen. Wij passen onze (dienstverlenings)processen hierop aan door digitaal betere informatie aan te bieden, digitale hulpmiddelen te gebruiken en onze bereikbaarheid op een andere manier te organiseren.

Verkiezingen
Voor de komende periode staan een viertal verkiezingen gepland. In 2018 gaat het om de verkiezingen voor de Gemeenteraad, en in 2019 voor het Europees Parlement, Provinciale Staten en de Waterschappen

Wijkmanagement/Burgerparticipatie
In het coalitieakkoord 2014-2018 is gesteld dat er meer inzet wordt gevraagd op het gebied van burgerparticipatie en openbaar groen in de openbare ruimte. In 2016 is op kleine schaal gestart met burger initiatieven. Deze initiatieven hebben in 2017 een vervolg gekregen. Initiatieven die in 2018 doorlopen hebben raakvlak met ons openbaar groen, speelbeleid, zwerfafval, hondenbeleid. Waar wenselijk worden er in 2018 nieuwe initiatieven opgestart en gestimuleerd.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Uitkomst:	Bron:
Geen			

Verbonden Partijen

Gemeenschappelijke regeling Regio Rivierenland

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Mobiliteit	A1.	Ondersteunen/faciliteren lobby A15 (Gezamenlijke belangenbehartiging richting provincie/rijk).
		A2.	Versterking van de regionale samenhang en kwaliteit op het gebied van Mobiliteit (uitvoeringsplan mobiliteit).
		A3.	Ondersteuning lobby treinverbinding Tiel-Arnhem
		A4.	Opstellen regionale fietsagenda Rivierenland
		A5.	Oprichten/beheren regionaal fonds Infrastructuur
		A6.	Organisatie onderlinge bestuurlijke afstemming tussen portefeuillehouders regiogemeenten en gedeputeerde provincie
B	Breedband	B1.	Onderzoek naar mogelijkheden om een 100% dekkende glasvezelinfrastructuur in Rivierenland te realiseren.
C	Economie en Logistiek	C1.	10 gemeenten participeren in de Logistieke Hotspot Rivierenland
		C2.	Uitvoering geven aan het Regionale Programma Bedrijventerreinen
		C3.	Uitvoering geven aan het Regionaal Adviespunt Rivierenland en de mogelijkheden onderzoeken voor het opzetten van een ROB.
C	Recreatie en Toerisme	C1.	Uitvoering geven aan de acties in de regionale visie Recreatie en toerisme.
D	Agribusiness	D1.	Afstemming/samenwerking Greenport Gelderland (w.o. Laanboompact)
		D2.	Netwerkontwikkeling met Greenport Gld, RBT, LHR
		D3.	Ondersteuning ontwikkeling Laanboomcentrum ABC Opheusden
		D4.	Initiëren initiatieven agro-toerisme
E	Regionale profilering, lobby en versterking	E1.	In het Uitvoeringsprogramma 2016-2020 worden naar aanleiding van het Ambitiedocument Regio Rivierenland 2016-2020 concrete plannen en projecten genoemd om deze doelen te bewerkstellingen. Een nadrukkelijk aspect hierbij betreft de lobby richting bedrijfsleven en hogere overheden.
F	Duurzame Energie	F1.	Het uitvoeringsprogramma Duurzame Energie richt zich erop om vóór 2020 10% van de regionaal verbruikte energie lokaal en duurzaam op te wekken en het gebruik van fossiele brandstoffen te verminderen.

Ontwikkelingen:

Regio Rivierenland

De 10 samenwerkende gemeenten in regio Rivierenland hebben eind 2014 drie economische speerpunten benoemd waarop met elkaar zal worden samengewerkt (Agribusiness, Logistiek & Economie en Recreatie & Toerisme). Deze regionale speerpunten zijn uitgewerkt in het Ambitiedocument 2016-2020 Regio Rivierenland. De keuze voor deze drie speerpunten is gebaseerd op de specifieke kenmerken die Regio Rivierenland onderscheiden van andere regio's en met deze focus wordt gewerkt aan economische ontwikkeling en het beter vermarkten van de regio. Het Ambitiedocument 2016-2020 is, na besluitvorming door de 10 samenwerkende gemeenteraden, in mei 2016 vastgesteld door het Algemeen Bestuur van Regio Rivierenland. De opgaven uit het regionaal Ambitiedocument zijn verder uitgewerkt in een Uitvoeringsprogramma. Voor de uitvoering van de projecten wordt van gemeenten ook een duidelijke financiële input verwacht. Elke euro die door gemeenten beschikbaar wordt gesteld, kan verveelvoudigd worden door cofinanciering van derden. Voorgesteld is om te komen tot een regionaal investeringsfonds (RIF) waaruit (co)financiering van de projecten kan plaatsvinden. De raad van de gemeente Neder-Betuwe heeft in een op 17 maart 2016 aangenomen motie voorgesteld een richtinggevend bedrag van € 3 per inwoner per jaar op te nemen voor het realiseren van de ambities uit het regionaal ambitiedocument. De overige gemeenten hebben zich hierbij aangesloten met als gevolg dat het RIF een feit is.

Wat mag het kosten?

Programma 1:	Bestuur en Dienstverlening					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	4.878	1.737	1.698	1.690	1.672	1.672
Baten	-765	-414	-374	-293	-259	-259
Geraamd resultaat bestaand beleid	**4.112**	**1.323**	**1.324**	**1.397**	**1.413**	**1.413**
Nieuw Beleid						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten						
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota						
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			371	387	311	342
Baten			-46			
Nieuw beleid na kadernota			**325**	**387**	**311**	**342**
Geraamd resultaat nieuw beleid			**325**	**387**	**311**	**342**
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	**4.112**	**1.323**	**1.649**	**1.783**	**1.724**	**1.755**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN conform kadernota

- **Geen**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN na kadernota

- **Meicirculaire 2017, middelen VNG fonds (€ 26.000 nadeel 2018 en vanaf 2019 € 30.000 structureel nadeel)**
  Middels de meicirculaire 2017 zijn middelen beschikbaar gesteld voor het Fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (VNG). Op programma 7 algemene dekkingsmiddelen staat de toename van de algemene uitkering opgenomen. De daar tegenover gestelde beschikbare budgetten, extra lasten, staan op de afzonderlijke programma's opgenomen. Op dit programma ziet u de extra last opgenomen voor het VNG fonds. Voor meer uitgebreide informatie verwijzen wij u naar de raadsinformatiebrief inzake de meicirculaire 2017.
- **Stembureau (€ 2.500 voordeel 2018, € 10.000 nadeel 2019, € 66.000 voordeel 2020 en € 35.500 voordeel 2021)**
  Het budget verkiezingen is geactualiseerd op basis van de verwachte verkiezingen (Gemeenteraad, Europees Parlement, Provinciale Staten, Waterschap en Tweede Kamer) voor de komende jaren en op basis van de onderliggende regelingen met betrekking tot de vergoedingen voor stembureauleden en tellers. Voor 2018 betreft dit een gering voordeel van € 2.500, voor het jaar 2019 een gering nadeel van € 10.000, voor 2020 een voordeel van € 66.000 op basis van geen verwachte verkiezing en voor 2021 een voordeel van € 35.500.
- **Actualisatie urencalculatie (€ 347.000 structureel nadeel)**
  In het kader van het jaarlijkse onderzoek kostendekkendheid leges is de beschikbare ambtelijke capaciteit op een juiste wijze toegeschreven naar de betreffende taakvelden. Dit is gebaseerd op de meest recente rijksnotities in het kader van de BBV vernieuwingen. Het gevolg is dat over de programma's een verschuiving van ambtelijke uren heeft plaatsgevonden. Met name de ambtelijke ondersteuning die eerder was opgenomen onder programma 7 Algemene middelen, overhead, VPB en onvoorzien is voor een deel verschoven naar de taakvelden die hangen onder programma 1 Bestuur en dienstverlening, programma 3 Fysieke leefomgeving, programma 5 Wmo, Jeugd en Participatiewet en programma 6 Onderwijs, Sport en Welzijn. Tevens heeft onderling in programma 5 Wmo, Jeugd en Participatiewet en programma 6 Onderwijs, Sport en Welzijn een verschuiving van ambtelijke ondersteuning plaatsgevonden als gevolg van de nieuwe indeling van deze programma's.
  Normaliter dient de uitkomst van alle mutaties als gevolg van de actualisatie urencalculatie onder de verschillende programma's in totaliteit budgettair neutraal uit te pakken. Echter dat is niet het geval. Per saldo is sprake van een meerjarig structureel voordeel van € 75.000. Het betreft hier het saldo van alle bedragen die onder alle programma's met betrekking tot het onderdeel actualisatie urencalculatie zijn opgenomen. Dit heeft concreet te maken met het feit dat in de begroting 2017 meerjarig onvoldoende rekening is gehouden met de doorbelasting van de component overhead naar de diverse grondexploitaties vanuit Programma 7: Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien. Dit is nu gecorrigeerd en heeft derhalve een positief effect op de financiële positie meerjarig. Op de verwachte uitkomsten van de grondexploitaties heeft dit geen effect, omdat in de actualisatie van de grondexploitaties op de concrete projecten wel rekening is gehouden met de component overhead. Voor meer informatie over de component overhead en kostendekkendheid leges verwijzen wij u naar Programma 7: Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien en Paragraaf 1: Lokale heffingen.
- **Actualisatie leges (€ 46.000 incidenteel voordeel 2018)**
  Het jaarlijks onderzoek kostendekkendheid leges heeft tevens geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Per saldo is voor 2018 sprake van een verwacht incidenteel voordeel van € 46.000 op programma 1: Bestuur en dienstverlening. Dit wordt met name veroorzaakt door een verwachte stijging in de afgifte van rijbewijzen.

Investeringen

Geen investeringen opgenomen onder programma 1 Bestuur en Dienstverlening.

Mutaties in reserves

Programma 1:	Bestuur en Dienstverlening					
	rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten						
Baten	-25					
Geraamd resultaat bestaand beleid	-25					
Nieuw Beleid						
Lasten						
Baten						
Geraamd resultaat nieuw beleid						
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-25					

Programma 2: Openbare orde en veiligheid

Missie

Neder-Betuwe is een gemeente waar iedereen zich veilig voelt met een lokale overheid die zich daarvoor aantoonbaar inzet. Spelregels en grenzen zijn helder. Er wordt snel en merkbaar opgetreden tegen overlast en criminaliteit. We stimuleren burgers, bezoekers, ondernemers en veiligheidspartners om vanuit hun eigen verantwoordelijkheid bij te dragen aan de veiligheid binnen de gemeente.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Kadernota Integraal Veiligheidsbeleid 2014-2018 (Raadsbesluit 5 juni 2014)
- Jaarplan Veiligheid 2017
- Veiligheidsstrategie 2014-2018 Oost-Nederland 'Een Veiliger Oost-Nederland door betrokken samenwerking'
- Meerjarenbeleidsplan 2014-2018 Politie (opgesteld conform de wet Nationale Politie)
- Plan van aanpak/draaiboek Oud en Nieuw
- Regionaal beleidsplan Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
- Regionaal Crisisplan Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
- Regionale Rampenbestrijdingsplannen en regionale incidentbestrijdingsplannen
- Preventie- en Handhavingsplan uitvoering Drank- en Horecawet 2014-2018 (Raadsbesluit 5 juni 2014)
- Algemene Plaatselijke verordening Gemeente Neder-Betuwe 2015

Thema's

2.1 Hulpdiensten

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Adequate brandweerzorg, crisisbeheersing en rampenbestrijding.	A1	Actualiseren van regionale rampenplannen. Dit doen we door te participeren in de werkgroep planvorming van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid.
		A2	- Op de hoogte houden van de gemeentelijke crisisorganisatie van ontwikkelingen. - Beoefenen van de lokale crisisorganisatie.
		A3	- Uitbreiden van het aantal vrijwillige burgerhulpverleners in onze gemeente. - Het up to date houden van het aantal aangemelde AED apparaten.
B	De aanrijdtijden van de hulpdiensten voldoen aan de landelijke vijftienminutennorm en de overschrijding daarvan bedraagt maximaal 5%.	B1	Toetsen van de behaalde resultaten. Dit doen we door het opvragen en bespreken van tussentijdse rapportages.

Ontwikkelingen:

Ontwikkelingen reorganisatie landelijke politie

De reorganisatie van de politie is in 2017 nog niet afgerond, maar bevindt zich wel in de eindfase. Deze afronding vindt ook nog plaats in 2018.

Na afronding van de reorganisatie zal de ontwikkeling van de politie voortduren. De focus ligt vooral op het vormgeven van Context Gedreven Werken (CGW) binnen het basisteam, waarbij de vraag: "wordt de burger er beter van" centraal staat.

De contextteams in De Waarden werken samen aan:

- De verbetering van de afhandeling van (spoed)incidenten
- De levering van gebiedsgebonden politiezorg
- De uitvoering van handhavingstaken op straat
- Het opnemen van aangiften
- Het opsporen van verdachten van overlast en criminaliteit

De lokale context is leidend, waarbij de lokale focus ligt op de thema's: HIC-feiten (dit zijn de High Impact Crimes), jeugdoverlast, verkeer en drugs.

Oplevering Brandweerzorgplan eind 2017

Eind 2017 wordt er een Brandweerzorgplan opgeleverd. Hierin worden risico's in samenhang benaderd, dus vanuit risicobeheersing én incidentbestrijding. In dit plan staat beschreven hoe de brandweer invulling gaat geven aan de visie om risico gestuurde brandweerzorg te realiseren.

2.2 Openbare orde en veiligheid

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Een veiligere gemeente, met behulp van een integrale aanpak.	A1.	Uitvoering geven aan de kadernota Veiligheid 2015-2018. Uitvoering geven aan Jaarplan Veiligheid 2018 en de APV.
		A2.	Het aantal misdrijven verminderen. Dit doen we door gerichte voorlichting en preventieve maatregelen te stimuleren.
		A3.	Voorlichting aanbieden op scholen. Dit wordt uitgevoerd door o.a. Bureau Halt en de politie. Thema's die aan bod komen: Criminaliteit, Normen en waarden, Groepsdruk, Overlast, Vuurwerk (project oud nieuw) Respect, Digipesten.
B	Voorkomen van vernielingen en verhalen van schade.	B1.	Voortzetten project 'Vandalisme-offensief'. Dit bestaat uit: 1. Aangifte doen van alle vernielingen die aan gemeentelijke eigendommen worden aangericht. Indien de dader bekend is, wordt de schade verhaald. 2. Publiceren van de aangerichte schade aan gemeente-eigendommen. Dit doen we via de gemeentelijke communicatiekanalen (via het gemeentenieuws en de gemeentelijke website).
C	Zo min mogelijk alcoholmisbruik, drugsgebruik en drugshandel	C1.	Uitvoering geven aan de aanpak van drugsproductie en -handel: 1. Het beleid op grond van artikel 13b Opiumwet 2. Het Regionaal hennepteelt convenant 3. Het uitvoeringsconvenant.
		C2.	Communiceren naar de inwoners over de 'aanpak hennepteelt' .
		C3.	- Bevorderen van het tegengaan van drugshandel. - Gericht onderzoek laten verrichten op locaties waarover signalen binnenkomen.
		C4.	- Aanbieden van preventie/voorlichtingslessen aan VO scholen over alcoholgebruik en -misbruik, roken en blowen. - Het inzetten van een medewerker van IrisZorg voor gerichte persoonlijke hulpverlening bij verslavingsproblematiek.
D	Uitvoering geven aan de Drank- en Horecawet. Organiseren van toezicht en handhaving volgens het vastgestelde Preventie- en Handhavingsplan 2018-2022. (alcoholmatiging).	D1.	Uitvoeren van controles en handhaven op onder andere de naleving van de leeftijdsgrens op basis van de Drank & Horecawet . Dit doen we op openbare plaatsen en bij alcoholverstrekkers, zoals: - Horeca,- Sportverenigingen,- Supermarkten,- Slijterijen Handhaven van de leeftijdsgrens heeft de hoogste prioriteit.
		D2.	- Uitvoeren van gerichte PR-acties. Deze acties zijn gericht op de naleving leeftijdsgrens richting verschillende doelgroepen zoals caissières, barpersoneel, ouders en jeugd. - Actief communiceren met alcoholverstrekkers. - Alcoholgebruikers en -verstrekkers informeren over de risico's van overmatig alcoholgebruik en regelgeving. Prioriteren naar doelgroep, in 2018 richt de actie zich vooral op sportkantines in samenwerking met Fris Valley (regionaal alcoholmatigingsproject).
		D3.	Bevorderen samenwerking met politie, ondernemers, verenigingen, scholen en gezondheidsorganisaties. Iriszorg heeft vanaf 2018 hierin een leidende rol.

Ontwikkelingen:

Opstelling veiligheidsbeleid

Na 2018 loopt de kadernota veiligheid 2015-2018 af. In 2018 wordt de nieuwe kadernota voor de periode 2019-2022 opgesteld. Daarin zal naast het doorgaan met preventie-activiteiten vooral ook aandacht worden besteed aan de nieuwe maatschappelijke speerpunten:

- Het tegengaan van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit (alle vormen van misdaad die een bedreiging vormen voor de integriteit van onze samenleving. Voorbeelden zijn burgers of bedrijven die op grote schaal belasting ontduiken, crimineel geld witwassen of frauderen met vastgoed, overheidssubsidies of aandelen. Bij ondermijnende criminaliteit is vaak sprake van verwevenheid van de onderwereld met de bovenwereld).
- Het tegengaan van polarisatie en extremisme
- De aanpak van radicalisering en terrorisme
- Het tegengaan van overlast als gevolg van huiselijk geweld, drugs en alcohol en personen met een psychische kwetsbaarheid

Planning vaststelling beleidskaders

Deze Kadernota Veiligheid 2019-2022 wordt in het 4de kwartaal 2018 door de raad vastgesteld. Het college stelt daarnaast in het 4de kwartaal 2018 eveneens het jaarplan 2019 vast.

Opstelling meerjarenbeleidsplan politie

De politie stelt in samenwerking met de regiogemeenten en het OM een nieuw meerjarenbeleidsplan politie vast.
De volgende thema's zullen hierin nader worden uitgewerkt (aansluitend bij de landelijke veiligheidsagenda):

Ondermijnende criminaliteit

Gericht op integrale aanpak met betekenisvolle interventies. Aandacht voor criminele samenwerkingsverbanden, drugscriminaliteit, witwassen, vastgoedfraude, mensenhandel en -smokkel, fraude, milieucriminaliteit, outlaw motorcycle gangs en vrijplaatsen.

Cybercrime

Naast versterking van de specialistische aanpak van complexe cybercrime ook toerusten van de basispolitie zodat zij aangiften van eenvoudige cybercrime zelf kunnen afdoen.

Fraude

Gericht op ernstige vormen van fraude, kwetsbare slachtoffers en/of stelselmatige daders, omvangrijke financiële schade en het ondermijnende effect van delicten.

Kinderporno
Gericht op slachtoffers en het maatschappelijk effect enerzijds, op vervaardigers en verspreiders van kinderporno anderzijds.
High Impact Crime (inclusief aanpak jeugdcriminaliteit)
Naast woninginbraak ook aandacht voor overvallen, straatroof en geweld. Gebiedsgerichte en dadergerichte aanpak. Bij huiselijk- en seksueel geweld bovendien bevorderen van aangiftebereidheid.
Afpakken
Misdaad mag niet lonen. De huidige aanpak (strafrechtelijk ontnemen en verbeurd verklaren) wordt verbreed naar integraal afpakken en naar schadevergoeding aan de slachtoffers.

Overige Ontwikkelingen

Geen

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Uitkomst Neder-Betuwe:	Uitkomst Landelijk:	Bron:
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	74,9 (2016)	137,4 (2016)	Bureau Halt
Harde kern jongeren	Aantal per 10.000 inwoners	onbekend	onbekend	KLPD
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,2 (2015)	2,4 (2015)	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	3,3 (2016)	5,3 (2016)	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2,4 (2015)	3,8 (2015)	CBS
Opkomsttijden Ambulance	Tussenrapportage per kwartaal	91,9 % van de spoedritten binnen de norm van 15 minuten (t/m 1ste kwartaal 2017)	onbekend	Regionale Ambulance Voorziening (RAV)
Opkomsttijden Brandweer	Tussenrapportage per kwartaal	Onbekend	Onbekend	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid sector Brandweer

Verbonden Partijen

Veiligheidsregio Gelderland-Zuid

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid zorgt voor een veilige regio, waarin rampen en crises zo goed mogelijk voorkomen en bestreden worden en de inwoners kunnen rekenen op snelle en goede geneeskundige hulpverlening en brandweerzorg.	A1.	Zorgdragen door de sector Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) voor de advisering, coördinatie en aansturing van de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen.
		A2.	Uitvoering geven door de sector Brandweer aan de wettelijke taken op het gebied van specialistisch brandweerwerk en externe veiligheidsregelgeving. Daarnaast het ondersteunen van de lokale brandweerkorpsen bij de preparatie, preventie en de nazorg.
		A3.	Aannemen van de meldingen door de Gemeenschappelijke Meldkamer (GMK) via het alarmnummer 112 door de centralisten van de meldkamer.
		A4.	Samenwerking tussen brandweer, GHOR, gemeenten, politie, Defensie, de provincie Gelderland en het Waterschap Rivierenland in het Veiligheidsbureau. Het ontwikkelen, organiseren, borgen en coördineren van multidisciplinaire plannen en processen staan daarbij centraal.
B	De VRGZ behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van hulpverlening en veiligheid door uitvoering te geven aan:	B1.	Bewerkstelligen van een doelmatig georganiseerde en gecoördineerde uitvoering van verschillende werkzaamheden. Dit doen we om rampen en crises: - te voorkomen; - te beperken; - te bestrijden.
		B2.	Het doelmatig organiseren, coördineren en (laten) uitvoeren van het vervoer van zieken en ongevalsslachtoffers. Daarnaast de registratie en het bevorderen van adequate opname van zieken en ongevalsslachtoffers.
		B3.	Voorbereiden en bewerkstelligen van een doelmatig georganiseerde en gecoördineerde geneeskundige hulpverlening bij rampen.
		B4.	Inventariseren en analyseren ten behoeve van de deelnemende gemeenten van gemeentegrensoverschrijdende risico's op het gebied van de fysieke veiligheid.
		B5.	Adviseren van de deelnemende gemeenten op het gebied van hulpverlening en veiligheid.

Wat mag het kosten?

Programma 2:	Openbare Orde en Veiligheid					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	2.441	1.702	1.727	1.705	1.682	1.681
Baten	-368	-14	-14	-14	-14	-14
Geraamd resultaat bestaand beleid	**2.073**	**1.688**	**1.713**	**1.691**	**1.669**	**1.667**
Nieuw Beleid						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten						
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota						
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			15	15	15	15
Baten			-9			
Nieuw beleid na kadernota			**6**	**15**	**15**	**15**
Geraamd resultaat nieuw beleid			**6**	**15**	**15**	**15**
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	**2.073**	**1.688**	**1.719**	**1.706**	**1.684**	**1.683**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN conform kadernota

- **Geen**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN na kadernota

- **Alcoholmisbruik tegengaan: strikte handhaving Drank- en Horecawet (€ 25.000 structureel nadeel)**
  Alcoholmisbruik tegengaan.
  - Uitvoering geven aan Preventie- en Handhavingsplan, per 1 januari 2018 verbeterd ontmoedigingsbeleid
  - Inzetten op acties in aanpak van alcoholmisbruik onder jongeren, hierbij gebruik maken van Keetkeur, campagnes Fris Valley, uren Iriszorg en mogelijk andere partijen
  - Voortdurende voorlichting over alcohol aansluitend bij landelijke gezondheidsorganisaties

  Verbetering naleving Drank- en Horecawet met speerpunt leeftijdsgrenzen alcohol.
  - Controles op naleving Drank- en Horecawet door inhuur van bijzondere opsporingsambtenaren, strikte handhaving bij overtredingen conform Preventie- en Handhavingsplan, prioriteit bevorderen naleving leeftijdsgrens
  - Bevorderen van naleving door voorlichting aan en overleg met alcoholverstrekkers, bevorderen naleving leeftijdsgrens door alcoholverstrekkers via voorlichtingsbijeenkomsten en andere communicatiemiddelen, controles en handhaving

  Toelichting:
  In de voorgaande meerjarenbegroting was er voor de uitvoering Drank- en Horecawet jaarlijks € 22.000 beschikbaar gesteld, in het uitvoeringsprogramma coalitieakkoord 2.0 is een extra budget opgenomen ad € 25.000, totaal € 47.000. Bij het advies over nieuw vast te stellen Preventie- en Handhavingsplan aan de gemeenteraad, naar verwachting besluitvorming in november 2017, wordt een specifieke berekening van benodigd jaarlijks budget aangereikt.
- **Actualisatie urencalculatie (€ 10.000 structureel voordeel)**
  Als gevolg van de actualisatie urencalculatie heeft een bijstelling plaatsgevonden van de ambtelijke ondersteuning. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de toelichting op programma 1 Bestuur en dienstverlening (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie urencalculatie).
- **Actualisatie leges (€ 9.000 incidenteel voordeel 2018)**
  Het jaarlijks onderzoek kostendekkendheid leges heeft tevens geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Per saldo is voor 2018 sprake van een verwacht incidenteel voordeel van € 9.000 op programma 2 Openbare Orde en Veiligheid. Dit wordt met name veroorzaakt door het gevolg van een te verwachte stijging in de afgifte APV vergunningen.

Investeringen

Geen investeringen opgenomen onder programma 2 Openbare Orde en veiligheid.

Mutaties in reserves

Er vinden voor programma 2 Openbare orde en veiligheid geen mutaties plaats in onze reserves.

Programma 3: Fysieke leefomgeving

Missie

Neder-Betuwe is een veilige, schone, aantrekkelijke en gevarieerde gemeente en bekend als hét laanboomcentrum van Nederland respectievelijk Europa. Wij werken samen met bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties aan het behoud en de ontwikkeling van een duurzame, vitale gemeente.
We streven naar een evenwichtige ruimtelijke ordening waarbij landschappelijke waarden worden behouden. De woningvoorraad is kwalitatief op orde en wordt voortdurend afgestemd op de behoefte. Nieuwe kansen en ontwikkelingen worden aangegrepen om de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten te versterken.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Beheerplan onderhoud wegen
- Beheerplan gebouwen
- Landschap Ontwikkeling Plan (LOP)
- Bestemmingsplannen
- Nota Bovenwijkse Voorzieningen 2017
- Structuurvisie Neder-Betuwe 2015
- Regionaal Woningbouwprogramma 2016
- Woonvisie Neder-Betuwe 2016 – 2021 Vitale kernen in een sterke gemeente 2.0
- Nota grondbeleid 2016
- Nota Wonen-Welzijn-Zorg
- Welstandsnota
- Bouwverordening
- Regionaal beleidskader uitvoering VTH-taken binnen de regio Rivierenland, vastgesteld 2 februari 2016 (college)
- Verordening Kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht gemeente Neder-Betuwe, vastgesteld raad 7 juli 2016
- Notitie Integraal Handhaven 2014-2017, onderdeel Bouw, RO, APV (voor wat betreft het onderdeel APV), vastgesteld op 18 februari 2014 (college)
- Geurverordening Wet geurhinder en veehouderij 2011
- Waterplan
- Nota begraafplaatsenbeleid en geactualiseerd beheerplan 2014-2030
- Verbreed Gemeentelijk rioleringsplan (vGRP) 2014-2018
- Nota duurzaamheid 2016-2020
- Nota Hondenbeleid 2016
- Masterplan Centrum Kesteren, vastgesteld op 15 dec 2011
- Uitvoeringsprogramma speeltuinen 2016 - 2020
- Startnotitie Neder-Betuwe Gezond! (Sociaal Economische Gezondheidsverschillen) (raadsbesluit 31 oktober 2013)
- Structuurvisie ABC Opheusden
- Beleidsnota Externe Veiligheid Neder-Betuwe 2015-2019
- Beleids- en beheerplan Openbare Verlichting 2016-2020 incl. innovatief plan voor de verduurzaming
- Groenbeleidsplan 2017-2021
- Bodembelastingkaart (actualisatie 2017)

Thema's

3.1 Wonen

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Woningbouw aansluitend op de Woonvisie 2016-2021.	A1.	Toevoegen van duurzaam aantrekkelijke woningen.
		A2.	Inzetten op een realistische nieuwbouwambitie.
		A3.	Woningbouw in elke kern, volwaardige afronding van de huidige plannen.
		A4.	Verder verduurzamen van de woningvoorraad.
		A5.	Betaalbare woningen voor kwetsbare doelgroepen.
B	Behouden van aanbod kleinschalige (intramurale) zorgvoorzieningen in onze dorpen.	B1.	Faciliteren van gerealiseerde woon-zorgvoorzieningen in onze dorpen (Steegakker, Elim, Reigerhof, Habion) zodat zij optimaal hun rol in de lokale samenleving kunnen vervullen.
		B2.	Uitvoering geven aan het Bor (Besluit omgevingsrecht, onderdeel van de Wabo) Toelichting: op basis van deze wet wordt het eenvoudiger om een tijdelijke mantelzorgwoning te plaatsen
		B3.	Meewerken aan alternatieven voor (dreigende) leegstand i.v.m. scheiden van wonen en zorg.
		B4.	Maken van prestatieafspraken met betrekking tot woningtoewijzing met het welzijnswerk over de wijze waarop zij senioren kunnen faciliteren met diensten op het gebied van zorg, welzijn en gemak.

Ontwikkelingen:

Wonen

De Woningwet 2015 stelt nieuwe spelregels voor de sociale huursector. De herziene Woningwet is erop gericht dat woningcorporaties zich concentreren op hun kerntaak: zorgen dat mensen met een laag inkomen goed en betaalbaar kunnen wonen. Bij de wet hoort een AMvB (Algemene Maatregel van Bestuur) waarin details over de uitvoering van de wet zijn vastgelegd. De hoofdpunten uit de nieuwe Woningwet betreffen:

1. het werkdomein woningcorporaties
2. Scheiding of splitsing van diensten algemeen economische belang en niet- diensten algemeen economische belang
3. Passend toewijzen
4. Governance en intern toezicht
5. Verslaglegging en financiële transparantie
6. Extern toezicht en sanering
7. Rol gemeenten
8. Rol huurders
9. Woningmarktgebieden
10. Diversen (klachtenreglement, wooncoöperatie, overcompensatie, gemengde dienstverlening)

In maart 2016 werd de Woonvisie 'Vitale kernen in een sterke gemeente 2.0' vastgesteld. Met de Woonvisie Neder-Betuwe 2016-2021 zetten we in op het toevoegen van duurzaam aantrekkelijke woningen en nieuwbouw, het inzetten op een realistische woningbouwambitie, woningbouw in elke kern, volwaardige afronding van de huidige plannen, het verder verduurzamen van de woningvoorraad en betaalbare woningen voor kwetsbare doelgroepen. Met de provincie vindt permanente afstemming plaats in het kader van de Woonagenda. Wat nieuwbouwplannen betreft richten we ons op afronding van de plannen die al langer lopen (Triangel Ochten, Casterhoven, Herenland Opheusden, IJzendoorn West, Veilingterrein Kesteren, oude locatie VLC Daarnaast wordt ingezet op een aantal nieuwbouwplannen die nu in ontwikkeling zijn, zoals het plan Fructus in Dodewaard en Broedershof Echteld.. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de woningbouwbehoefte in onze gemeente. Tevens zetten wij in op de realisatie van extra woningen voor de huisvesting van vergunninghouders.

Gelet op de positieve woningbouwontwikkelingen gaan wij de Woonvisie nog eens tegen het licht houden met als oogmerk ook klaar te zijn voor de periode na 2024.

3.2 Toezicht en Handhaving

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Handhaving op het gebied van het omgevingsrecht	A1.	Uitvoeren van het beleidskader uitvoering VTH-taken Regio Rivierenland.
B	Toezicht en handhaving permanente bewoning campings	B1.	Toezicht en handhaving inzetten in het geval van illegale (permanente) bewoning van recreatiewoningen. In het verlengde hiervan politie-inzet bepleiten om overlast en verstoring van de openbare orde en veiligheid op de betreffende terreinen ten gevolge van illegale bewoning te bestrijden.

3.3 Duurzaamheid

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Milieu – en energiebewust gedrag van inwoners en bedrijfsleven.	A1.	Uitvoeren van de nota duurzaamheid (2016-2020) waarbij we zoveel mogelijk belanghebbenden willen betrekken. Naast uitvoeren van bestaande projecten volgen en implementeren we ook nieuwe ontwikkelingen. Gedurende 2018 zal wederom een aantal projecten worden uitgevoerd zoals verdere verduurzaming van ons gemeentelijk vastgoed waarbij de gemeentelijke gebouwen voor een groot gedeelte voorzien in eigen stroomgebruik. Gedurende 2017 heeft het regionaal Energieloket voor onze inwoners activiteiten uitgevoerd. Hoofdtaak is om energiebesparing te bewerkstelligen. Vanaf 2018 wordt dit loket ook door onze gemeente financieel ondersteund.

3.4 Ruimtelijke ordening

	Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?	
A	Implementatie omgevingswet	A1. A2.	Uitvoeren geven aan de routekaart. Hierin staan die activiteiten genoemd die in onderlinge samenhang de komende jaren uitgevoerd worden. Dit uitvoeringsprogramma is gericht op een succesvolle implementatie van de omgevingswet in de gemeente Neder-Betuwe. Op basis van het door de gemeenteraad vastgesteld Plan van Aanpak stellen wij een lokale Omgevingsvisie op. Bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie zetten wij in op betrokkenheid van alle belanghebbende partijen. In een proces van co-creatie worden bijdragen geleverd aan een duurzame fysieke leefomgeving met een goede kwaliteit.
B	Actuele bestemmingsplannen waarin het gewenst ruimtelijk beleid van de gemeente Neder-Betuwe is vertaald in ruimtelijke regels	B1	De komplannen samenvoegen tot één bestemmingsplan kernen, op basis van de standaardregels.
C	Klimaatnota	C1.	Stimuleren van energiebesparing en opwekken van duurzame energie. Toekomstbestendig maken van onze leefomgeving. We maken een integraal plan voor de transitie naar Duurzame energie waarin we tevens ingaan op de gevolgen van de klimaatverandering en hoe we daar concreet met maatregelen op in kunnen spelen.

Ontwikkelingen:

Implementatie omgevingswet
In 2019 vindt (volgens huidige planning) invoering van de omgevingswet plaats. Kern van de wet vormt de integratie van alle sectorale wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving met als doel een samenhangende benadering. Tegelijkertijd beoogt de wet het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte voor de fysieke leefomgeving. Het gaat echter niet alleen over wet- en regelgeving en bijbehorend instrumentarium: het overnemen van de nieuwe regels ('transitie'). De wet gaat ook en vooral over de veranderopgave in de manier van werken: het aanpassen van de organisatie, de werkprocessen en de werkcultuur ('transformatie').

De wetswijziging heeft gevolgen voor de rol als college en raad, de samenwerking tussen afdelingen binnen de gemeente maar ook tussen gemeente en diverse verbonden partijen. In 2017 zijn we gestart met de uitvoering van de zogenaamde 'routekaart' hetgeen uiteindelijk moet leiden tot een succesvolle implementatie van de omgevingswet in de gemeente Neder-Betuwe.

Naar een lokale Omgevingsvisie
Eind 2017 is een plan van aanpak vastgesteld voor het proces dat moet uitmonden in een breed gedragen lokale Omgevingsvisie. De eerste hoofdfunctie van de omgevingsvisie (strategische koers) vereist afwegingen, bijvoorbeeld tussen sectoren, bedrijven of dorpen. Dit vereist een zorgvuldig en interactief proces met de belangrijke partners. In het proces zal in ieder geval nadrukkelijk ruimte geven worden aan co-creatie en dus aan het betrekken van partners bij de vormgeving van de visie. Dus zo veel mogelijk samen met bv. lokale natuur- en milieuorganisaties, corporaties, inwoners en bedrijven komen we tot deze afwegingen. Voor de tweede hoofdfunctie (uitnodigen, inspireren om mee te doen) is het relevant dat bij implementatie van de Omgevingswet /-visie ook wordt ingezet op betrokkenheid van alle partijen die belang hebben bij de leefomgeving.

Actualiseren (en samenvoegen) bestemmingsplannen voor de kernen
We zijn gestart met het samenvoegen van de bestemmingsplannen voor de kernen, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet. In de eerste helft van 2017 is hiertoe het Handboek bestemmingsplan geactualiseerd en is er een set nieuwe standaardregels opgesteld. Deze set dient als basis voor het bestemmingsplan kernen (één plan voor alle kernen). Daarnaast zijn er beleidsmatige ontwikkelingen die vragen om verankering in bestemmingsplannen. Om die reden worden de komplannen geactualiseerd en samengevoegd. Vaststelling is voorzien eerste helft 2018. Bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet (2019, of later) wordt het nieuwe bestemmingsplan kernen, automatisch onderdeel van het omgevingsplan. Het omgevingsplan bevat regels met betrekking tot de fysieke leefomgeving en krijgt daarmee een meer integraal karakter dan een bestemmingsplan.

Klimaat
De gemeente heeft een aantal doelstellingen onderschreven ten aanzien van energieverbruik en ons klimaat. In 2017 hebben we een gemeentelijke Klimaatnota opgesteld. Met deze nota willen we een plan maken om op termijn als gemeente energieneutraal te worden. Hierbij richten we ons op de 'energietransitie' en energiebesparing. We maken een routekaart om onze doelstellingen te kunnen halen. Daarnaast maken we een uitvoeringsplan voor vermindering van overlast en schade ten gevolge van klimaatverandering door klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte. Klimaatveranderingen zullen statistisch vaker gaan voorkomen.

3.5 Ruimte en groen

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Representatief aanzien van de dorpen met hoge ecologische kwaliteit (uitstraling van Europees laanboomcentrum).	A1.	In gesprek blijven met boomkwekers over bereidheid om te investeren in het groen in de gemeente (aanleg en onderhoud).
		A2.	Uitvoering geven aan het geactualiseerde Groenbeleidsplan
		A3.	Onderzoeken van mogelijkheden om de zichtbaarheid van het Laanboomcentrum en ABC terrein te verbeteren.
B	Onderhoud kwaliteits-niveau begraafplaatsen in stand houden.	B1.	Het geactualiseerde begraafplaatsenbeleid uitvoeren.
C	Verbetering van het groenonderhoud met betrokkenheid van onze inwoners.	C1.	Hanteren van een planmatige aanpak (in het kader van (burger) participatie voor het betrekken van inwoners bij het onderhoud van openbaar groen.
		C2.	Hanteren van aantrekkelijke voorwaarden op het gebied van onderhoud van groen door inwoners.
D	Een passende en aantrekkelijke speelruimte voor inwoners van 0- t/m 18 jaar	D1.	Gefaseerde uitvoering speelruimtebeleidsplan. Zie programma 6 thema 6.3 D1 en "ontwikkelingen".
E	Uitvoering geven aan het landschapsontwikkelingsplan (LOP)	E1.	In het LOP zijn in deel 3 projecten opgenomen om het landschap en de beleefbaarheid te continueren en te verbeteren. Er zijn door een ander provinciaal beleid, subsidies beschikbaar om uitvoering te geven aan de in deel 3 LOP genoemde projecten. Neder-Betuwe wil ook in 2018 participeren in verschillende regionale projecten.
		E2	Aansluiten bij landschapsprojecten in de buurgemeenten.
F	Schoonhouden van openbare ruimte.	F1.	Uitvoeren van het programma Zwerfafval: Verwijderen van zwerfvuil in de openbare ruimte samen met scholen en maatschappelijke organisaties. Acties en actoren zijn vastgelegd in een vierjarig uitvoeringsprogramma We bevorderen participatie door de verschillende stakeholders. We stimuleren inwoners, wijken en verenigingen om gezamenlijk de problematiek aan te pakken. Hiervoor maken we gebruik van het financiële ondersteuningsprogramma van Nedvang.
		F2.	Uitvoeren van de nota hondenbeleid 2016: We geven uitvoering aan een vierjarig uitvoeringsprogramma. We streven door middel van een structureel communicatieprogramma naar onze inwoners, een gedragsverandering na om overlast door hondenuitwerpselen te verminderen. Accenten liggen op het communicatietraject, optimalisering van voorzieningen, en gerichte handhaving naar aanleiding van de klachten- en meldingenlijn.

Overige Ontwikkelingen

Bommenregeling

Bij opsporing en ruiming van niet gesprongen explosieven (NGE), treedt de initiatiefnemer op als opdrachtgever van het NGE-bedrijf dat de opsporing/ruiming uitvoert. De gemeente is alleen bij 'eigen' initiatieven/projecten opdrachtgever. Ten aanzien van de teruggave van een deel van de NGE kosten op basis van de thans vigerende bommenregeling kan de gemeente richting derden maximaal aangeven dat zij zich wil inspannen om via het Rijk tot gedeeltelijke teruggave te komen. Uitgangspunt daarbij is dat de gemeente niet zelf (voor)financiert en ook geen financiële risico's aangaat. Het Rijk is voornemens om in 4 jaar deze regeling af te bouwen. Het Rijk wil naar het principe dat de initiatiefnemer betaalt, net als bij bijvoorbeeld archeologie.

Bodembelastingkaart en beleid in het kader van bommenregeling 2.0

Op landelijk niveau wordt onder meer met Gemeente Neder-Betuwe gesproken over de ontwikkeling en mogelijke inhoud van een normenkader rondom het opsporen en ruimen van CE. Kennis hebben van de inhoud van een normenkader is bij het actualiseren van de bodembelastingkaart NGE (zogenaamde bommenkaart) en het opstellen van bijbehorende beleidskeuzes van essentieel belang. De landelijke besluitvorming over het normenkader en daarmee het kader om beleidskeuzes te maken laat op zich laat wachten. Naar verwachting is hierover in 2018 meer bekend.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Uitkomst Neder- Betuwe:	Uitkomst Landelijke:	Bron:
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	5,5 (2015)	6,1 (2015)	CBS
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	8% (2014)	7% (2014)	VeiligheidNL
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	%	6% (2014)	10% (2014)	VeiligheidNL
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	125 (2014)	205 (2014)	CBS
Hernieuwbare elektriciteit (elektriciteitsproductie uit hernieuwbare energiebronnen bv biomassa windenergie).	%	29,6% (2013)	10% (2011)	RWS

Verbonden Partijen

Afvalverwijdering Rivierenland (Avri)

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Schone, hele en veilige openbare ruimte (IBOR)	A1.	Uitvoeren van het onderhoud in en het behandelen van meldingen over de openbare ruimte op het gebied van groen, grijs, riolering, verkeer en vervoer, openbare verlichting, speeltuinen en gladheidbestrijding conform frequentie en beeldkwaliteit als vastgelegd in de Dienstverleningsovereenkomst (DVO).
B	Samen met de inwoners en gemeenten op een efficiënte, sociale en duurzame manier werken aan een circulaire economie én aan een schoon, heel en veilig Rivierenland.	B1.	Milieu hygiënisch en efficiënt inzamelen van afval en grondstoffen.
		B2.	Het zoveel mogelijk hergebruiken van huishoudelijke reststromen.
		B3.	Optimalisatie van de efficiency van de dienstverlening.
	Ontwikkelingen:		
In 2016 heeft het Rijk een nieuw beleid vastgesteld: "Van afval naar Grondstof. Doelstelling van dit z.g. VANG beleid is dat medio 2022 maximaal 75 kg restafval wordt ingezameld per persoon per jaar. Avri gaat vanaf begin 2019 over naar een nieuwe inzamelingswijze om dit te realiseren, het zogenaamde omgekeerd inzamelen. Restafval wordt dan niet meer opgehaald. Er wordt een netwerk van ondergrondse restafvalcontainers aangelegd waar inwoners dit afval met een pasje kwijt kunnen.			

Omgevingsdienst Rivierenland

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Duurzame en veilige leefomgeving waarin burgers en bedrijven goed kunnen wonen, werken en leven	A1.	Uitvoeren van vergunningverlening, toezicht en handhaving bouwen en milieu (Wabo) overeenkomstig: • het Regionale beleidskader uitvoering VTH-taken Regio Rivierenland, vastgesteld 2 februari 2016 (vastgesteld door college); • het Werkprogramma 2018 (jaarlijks vast te stellen door college) . Hierin wordt een overzicht gegeven van alle diensten die de gemeente Neder-Betuwe afneemt van de Omgevingsdienst Rivierenland (ODR) in 2018. Over de uitvoering van deze taken wordt de raad jaarlijks geïnformeerd; • de Verordening Kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht gemeente Neder-Betuwe", met als doel de kwaliteit van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving te waarborgen en te bevorderen. Deze verordening is door de raad vastgesteld op 7 juli 2016. Over de naleving van deze kwaliteitsafspraken wordt de raad jaarlijks geïnformeerd.
		A2.	Uitvoeren toezicht en handhaving in het kader van de Algemene plaatselijke verordening (APV) conform het geldende gemeentelijk beleid en het Werkprogramma 2018.
	Ontwikkelingen		
Met de ODR is afgesproken dat de eerste vijf jaar wordt gewerkt op basis van inputsturing en men met ingang van 2018 gaat werken op basis van outputsturing/-financiering. Vanaf dat moment gaan we betalen voor hetgeen we afnemen.			

Casterhoven

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Wonen	A1.	Uitgifte bouwrijpe kavels ten behoeve van de realisatie van woningbouw in Kesteren. De woningen worden grotendeels projectmatig gerealiseerd. Een deel wordt uitgegeven als vrije kavel voor particulier opdrachtgeverschap.
B	Economie	B1.	Binnen het plangebied Casterhoven is een bedrijventerrein voorzien.

Wat mag het kosten?

Programma 3:	Fysieke Leefomgeving					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	20.447	11.547	9.614	9.557	9.487	9.450
Baten	-15.566	-6.871	-5.342	-5.253	-5.253	-5.253
Geraamd resultaat bestaand beleid	**4.881**	**4.676**	**4.272**	**4.304**	**4.234**	**4.198**
Nieuw Beleid						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			278	273	361	419
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota			**278**	**273**	**361**	**419**
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			2.266	560	570	585
Baten			-1.938	-1	-17	-20
Nieuw beleid na kadernota			**328**	**559**	**553**	**566**
Geraamd resultaat nieuw beleid			**606**	**833**	**914**	**985**
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	**4.881**	**4.676**	**4.878**	**5.137**	**5.149**	**5.182**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN conform kadernota

- **Implementatie omgevingswet (€ 50.000 incidenteel nadeel 2018)**
  Een lokale omgevingsvisie.
- **Formatie Verkeer & Vervoer, Groen, Natuur en Cultuur & Landschap (€ 33.750 nadeel in 2018 oplopend naar € 67.500 structureel nadeel)**
  Het borgen in de organisatie van beleidsadvisering en -uitvoering o.g.v. verkeer en vervoer, groen, natuur en landschap in samenhang met cultuurhistorie.
- **Uitvoering klimaatnota (€ 25.000 structureel nadeel)**
  Vermindering van overlast en schade ten gevolge van klimaatverandering door klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte. Stimuleren van energiebesparing en opwekken van duurzame energie.
- **Fietspad Broekdijk en herinrichting Hoofdstraat Kesteren (€ 18.750 structureel nadeel vanaf 2019)**
  Verhogen verkeersveiligheid voor fietsers in Kesteren. Realisatie van een fietspad langs de Broekdijk te Kesteren.
- **Ontwikkeling Veerhaven Ochten (€ 1.000 incidenteel nadeel voor 2018 en € 6.000 structureel nadeel vanaf 2019)**
  Recreatieve gebiedsontwikkelingen Veerhaven Ochten e.o.
- **Regionaal Energieloket (€ 5.000 structureel nadeel)**
  Energie besparen als onderdeel van ons gemeentelijk energiebeleid. Maximale isolatie woningen stimuleren.
- **Regionale projecten Mobiliteit, Groen Groei en Wonen (€ 6.760 structureel nadeel)**
  Verbeteren van de leefbaarheid, veiligheid, gezondheid en bereikbaarheid van voorzieningen, werk en onderwijs voor de inwoners van Neder-Betuwe en Rivierenland. Uitvoering en monitoring van de regionale Woonagenda. Uitvoering en monitoring van de Woonladder. Uitvoering van het Convenant Wonen en Zorg, (met daarin de beleidsmatige thema's zelfstandig thuis wonen, clustering van intensieve, specialistische zorg, mantelzorg).
- **Toezicht en handhaving campings (€ 25.000 structureel nadeel)**
  Voorkomen en waar nodig tegengaan van permanente bewoning van recreatiewoningen. Terugdringen van overlast en criminaliteit op de betreffende campings en recreatieparken a.g.v. illegale bewoning.
- **Wegenbeheer op basis, rehabilitatiewegen en bermverhardingen (€ 131.500 nadeel in 2018 oplopend naar € 265.550 structureel nadeel in 2021)**
  Onderhoud van de wegen op basis niveau. Uitvoering geven aan rehabilitatie van wegen en bermverhardingen.

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN na kadernota

- **Verkeer & Vervoer en Groen, Natuur, Cultuur & Landschap (€ 33.750 nadeel voor 2018 en 2019, in aanvulling op nieuw beleid conform kadernota)**
  Het in de organisatie 'aan de voorkant' borgen van beleidsadvisering op het gebied van groen, natuur en landschap in samenhang met de cultuurhistorie van het gebied bij nieuwe ruimtelijke initiatieven.
  Bij de integrale advisering in het kader van nieuwe ruimtelijke initiatieven nadrukkelijk een relatie leggen met de cultuurhistorie van het gebied en volop inzetten op het benutten van de aanwezige kansen en mogelijkheden om de gebruiks- en belevingswaarde van de aanwezige (landschappelijke) kwaliteiten verder te versterken.
  Borgen van continuïteit en samenhang in de uitvoering van ons beleid op de betreffende beleidsterreinen.
  Capaciteit inzetten voor het vastgestelde uitvoeringsprogramma 'groen' en het landschapsontwikkelingsplan (LOP) waarmee wij initiatieven van derden kunnen faciliteren en begeleiden.
  Toelichting:
  Nadat in 2013 de hiervoor in de formatie beschikbare capaciteit is geschrapt, wordt nog slechts incidenteel, gefragmenteerd en ad hoc invulling gegeven aan advisering en beoordeling op genoemde beleidsterreinen en begeleiding bij de uitvoering op het gebied van groen en landschap. De adviesfunctie op het gebied van groen, natuur en landschap en cultuurhistorie is cruciaal binnen onze gemeente. Bijvoorbeeld voor de koppelkansen die er liggen bij ruimtelijke initiatieven en grootschalige gebiedsontwikkelingen zoals langs het gehele gemeentelijke tracé van de Waalbandijk. In de begroting zijn vanaf 2017 financiële middelen opgenomen om het uitvoeringsprogramma LOP uit te voeren. Voor facilitering en ambtelijke ondersteuning in het kader van initiatieven zoals wandelpaden, struinroutes e.d. is ambtelijke capaciteit en deskundigheid in eigen huis noodzakelijk. Om invulling te geven aan de ambities uit het groenbeleid en het reguliere beheer en onderhoud van ons groen is eveneens capaciteit noodzakelijk.

- **Wegenbeheer: rehabilitatie vanaf 2018 i.p.v. 2019 en scenario 2 (€ 45.000 nadeel in 2018 oplopend naar € 75.340 structureel nadeel in 2021)**
  Onderhoud van de wegen volgens scenario 2 uit het wegenbeheerplan wegen. Onderhoud centrum gebied hoog en overige basis.
  Uitvoering van scenario 2 uit het wegenbeheerplan wegen, centrum gebied hoog en overige basis.
  Uitvoering geven aan rehabilitatie van wegen en bermverhardingen
  Uitvoering geven aan rehabilitatie van wegen.
  Uitvoering geven aan rehabilitatie van bermverharding.
  Toelichting:
  Uitvoering van scenario 2 uit het wegenbeheerplan wegen, centrum gebied hoog en overige basis. De voorgestelde investeringen zijn opgenomen in het geactualiseerde wegenbeheerplan 2018-2021. Het wegenbeheerplan is in juli 2017 aan de orde geweest. Op basis van het wegenbeheerplan 2018-2021 is in de kadernota 2018-2021 een keuze gemaakt in de mate van uitvoering van het wegenbeheer en de daarvoor benodigde financiële middelen en investeringen. Naast een stijging in het onderhouds- en beheerniveau zijn ook aanvullende maatregelen voor vervanging opgenomen. Deze financiële middelen maken geen onderdeel uit van de reguliere beheer- en onderhoudskosten. De gemiddelde levensduur van een weg is afhankelijk van meerdere factoren maar ligt tussen de 40 en 60 jaar. De kosten voor vervanging worden niet gedekt vanuit het onderhoudsbudget wegen, maar gekapitaliseerd over de periode dat ze van nut zijn. Voor de aankomende periode staat een aantal wijken op het programma om vervangen te worden. Door zwaarder transport vragen bermen frequenter aandacht dan voorheen. Wij streven er naar om aanvullend jaarlijks circa 4 km bermverhardingen aan te pakken. Hiermee voorkomen we blijvende overlast en het risico op schadegevallen en claims van weggebruikers. Dit betreft een aanvullende maatregel om de kwaliteit van onze bermen op een aanvaardbaar niveau te brengen. Het reguliere onderhoud aan bermen staat hier los van.
- **Maximale ruimte agrariërs: laanboomteelt-gelieerde bedrijven ABC stimuleren, lobby en branding (€ 10.000 structureel nadeel)**
  Maximale ruimte voor agrarische ondernemers.
  Laanboomteelt-gelieerde bedrijven stimuleren om zich te vestigen op het ABC-terrein.
  Toelichting:
  Lobby en branding van het ABC-bedrijventerrein (structureel). Hiertoe wordt een concreet meerjaren communicatieplan opgesteld. De wijze waarop we gericht uitvoering gaan geven aan activiteiten gericht op het promoten van het ABC Opheusden en het "binnenhalen" van laanboom-gerelateerde bedrijven werken we daarin nader uit.
- **Actualisatie urencalculatie (€ 390.000 structureel nadeel)**
  Als gevolg van de actualisatie urencalculatie heeft een bijstelling plaatsgevonden van de ambtelijke ondersteuning. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de toelichting op programma 1 Bestuur en dienstverlening (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie urencalculatie).
- **Actualisatie leges (€ 206.000 incidenteel voordeel 2018)**
  Het jaarlijks onderzoek kostendekkendheid leges heeft tevens geresulteerd in een actualisatie van de legesopbrengsten en bijkomende kosten. Per saldo is voor 2018 sprake van een verwacht incidenteel voordeel van € 206.000 op programma 3 Fysieke leefomgeving. Dit wordt met name veroorzaakt door het gevolg van een te verwachte stijging in de afgifte van omgevingsvergunningen en wijzigingen van bestemmingsplannen voor derden.
- **Actualisatie grondexploitaties (€ 0 voor 2018, bestaande uit € 1.736.000 hogere lasten en baten)**
  Als gevolg van de actualisatie van de grondexploitaties per 1 januari 2017, als onderdeel van de jaarstukken 2016, dienen de lasten en baten meerjarig bijgesteld te worden die betrekking hebben op de BIE GREX (Bouwgrond in exploitatie) en BIE INITIATIEVEN (initiatieven van derden). Voor programma 3 Fysieke leefomgeving betekent dit een bijstelling van (hogere) lasten en (hogere) baten met een bedrag van € 1.736.250 voor het jaar 2018. Per saldo heeft dit een budgettair neutraal effect op de financiële positie. Deze bijstellingen hebben uiteraard wel een gevolg voor de resultaten per project, echter dit is reeds verwerkt in de actualisatie grondexploitaties per 1 januari 2017 zoals deze in de jaarstukken 2016 is opgenomen.
- **Actualisatie kapitaallasten (€ 22.000 nadeel 2018, oplopend naar € 89.000 nadeel in 2021)**
  Op basis van de laatste bijstellingen van lopende en geplande investeringen zijn de kapitaallasten in totaliteit geactualiseerd. Hierbij dient u o.a. te denken aan de actualisatie van de grondexploitaties per 1 januari 2017 zoals deze bij de jaarstukken 2016 hebben plaatsgevonden en de lopende en geplande investeringen zoals deze per programma staan opgenomen. Aansluitend is hierbij het financieringsresultaat geactualiseerd, zoals u kunt terugzien in de paragraaf financiering. De actualisatie van de kapitaallasten (inclusief berekening financieringsresultaat) hebben geresulteerd in verschillende mutaties per programma. Als u alle mutaties van de verschillende programma's bij elkaar optelt komt het in totaliteit tot een positief resultaat van € 51.332 voor het jaar 2018 aflopend naar een positief resultaat van € 11.202 voor het jaar 2021.
- **Overige kleine verschillen (€ 32.000 incidenteel nadeel in 2018).**

Investeringen

P3	Programma:	Fysieke Leefomgeving	
Beschikbaar gestelde investering (lopend/bestaand) Beschikbaar te stellen investering (nieuw)		Startjaar	Investeringsbedragen x € 1000
Lopend	Rioolvervanging Hoofdstraat 2013	2013	200
Lopend	Startersleningen	2014	450
Lopend	Voorber/aanleg waterberging 2014 *	2014	262
Lopend	Voorber/aanleg waterberging 2015 *	2015	262
Lopend	Rioleringsmaatr.De Heuning 2014/2015 *	2015	218
Lopend	Maatregelen wateroverlast Opheusden 2015**	2015	542
Lopend	Duurzaamheidsleningen	2016	250
Lopend	Servicebus gebouwenonderhoud 2014	2016	40
Lopend	Rioleringsmaatr.Panhuis 2016 *	2016	43
Lopend	Vervanging riolering 2016	2016	300
Lopend	Voorber/aanleg waterberging 2016 *	2016	262
Lopend	Voorber/aanleg waterberging 2017 *	2017	262
Bestaand	Voorber/aanleg waterberging 2018 *	2018	262
Bestaand	Investering riolering 2019*	2019	332
Bestaand	Investering waterplan 2019*	2019	69
Bestaand	Investering riolering 2020*	2020	332
Bestaand	Investering waterplan 2020*	2020	69
Bestaand	Investering waterplan 2021*	2021	69
Bestaand	Investering riolering 2021*	2021	332
Nieuw	Realisatie cat1 projecten Nota Bovenwijks	2018	1.400
Nieuw	Ontwikkeling Veerhaven Ochten	2018	100
Nieuw	Wegenbeheer op basis, rehabilitatie en bermverhardingen	2018	6.900
	* Onderdeel van het GRP 2014-2018 ** Aanvulling op GRP 2014-2018 (raadsbesluit 5 maart 2015)		
	Totaal investeringsbedragen		12.957

Mutaties in reserves

Programma 3:	Fysieke Leefomgeving					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	129					
Baten	-285	-100				
Geraamd resultaat bestaand beleid	-156	-100				
Nieuw Beleid						
Lasten						
Baten						
Geraamd resultaat nieuw beleid						
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-156	-100				

Programma 4: Economie

Missie

We streven naar economische groei door te werken aan een goed ondernemersklimaat en een goede kwaliteit van onze werklocaties. Tevens dienen onze winkelkernen vitaal te zijn door in te zetten op ontwikkeling en behoud van winkelconcentratiegebieden. We stimuleren ook economische groei via uitbreiding van verblijfs-en dagrecreatie, waarbij de sterke kanten en mogelijkheden van de gemeente benut worden. Kwaliteitsverbetering is hierbij het uitgangspunt. We ontwikkelen de mobiliteit in onze gemeente zodanig dat deze de bereikbaarheid, de verkeersveiligheid en leefbaarheid versterkt.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Businessplan voor de Bedrijfsomgeving Panhuis Kesteren (oktober 2013)
- Neder-Betuws Verkeer en Vervoerplan (NBVVP, december 2011)
- Masterplan Centrum Kesteren (december 2011)
- Business en Masterplan Logistieke Hotspot (vastgesteld in Programmaraad Welvarend voorjaar 2012, ter kennisname aan gemeenteraad aangeboden)
- Toeristisch recreatieve visie Regio Rivierenland 2012-2015 'Versterken en Uitbouwen' (september 2012)
- Visie recreatie en toerisme gemeente Neder-Betuwe 'Natuurlijk in Neder-Betuwe' (mei 2013)
- Regionale detailhandelsvisie (maart 2014)
- Detailhandelsstructuurvisie Gemeente neder-Betuwe (2016)
- Geactualiseerde structuurvisie ten aanzien van de intensieve veehouderij (2015)
- Kadernota Basismobiliteit (2015)
- Intergemeentelijke Strategische Visie voor de Laanboomteelt (2015)
- Ambitiedocument Regio Rivierenland 2016-2020 (2016)
- Regionaal Programma Bedrijventerreinen (2016)
- Regionaal Investeringsfonds Regio Rivierenland (2016)
- Structuurvisie ABC Opheusden
- Nota Parkeernormen (actualisatie 2017)
- Wegenbeheerplan 2018-2021

Thema's

4.1 Logistieke Hotspot Rivierenland

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Bevordering van werkgelegenheid en economische ontwikkeling door (grote) bedrijven naar Rivierenland te trekken.	A1.	Deelnemen aan een aantal trajecten/projecten van Regio Rivierenland (o.a. Logistieke Hotspot Rivierenland).
		A2.	Deelnemen in de gemeenschappelijke regeling Industrieschap Medel. Toelichting: Medel ligt op Tiels grondgebied, waardoor de gemeente Tiel verantwoordelijk is voor de publieke aangelegenheden.
B	De beste locatie voor een tweede containerterminal waarbij geldt dat deze pas wordt ontwikkeld als er voldoende marktvraag is.	B1.	Ondersteunen Logistieke Hotspot bij het locatieonderzoek naar de tweede containerterminal.

Ontwikkelingen:

Logistieke Hotspot Rivierenland (LHR)

Neder-Betuwe neemt nog steeds deel aan Logistieke Hotspot Rivierenland
Alle regiogemeenten en de gemeente Druten, nemen sinds 2014 deel aan de Logistieke Hotspot Rivierenland. Sinds 2016 is de gemeente Neder-Betuwe ook certificaathouder.

Logistieke Hotspot Rivierenland stijgt naar de vierde plaats Logistieke Hotspot verkiezingen 2017.De Logistieke Hotspot Rivierenland is in 2017 gestegen van de achtste naar de vierde plaats in de landelijke verkiezingen voor Logistieke Hotspot. Hierbij is een grote stap gezet in de regionale ambitie om de derde Logistieke Hotspot van Nederland te worden. Voor het bepalen van de ranking van de belangrijkste logistieke hotspots van Nederland heeft Logistiek tezamen met een panel van uiteenlopende deskundigen in de logistiek diverse regio's aan de hand van een online enquête vergeleken op basis van zes criteria:

- beschikbaarheid van geschikt personeel
- beschikbaarheid van voldoende bouwgrond en geschikte panden
- medewerking van overheid/ gemeenten
- inzetbaarheid en motivatie van medewerkers
- aanwezigheid van goede infrastructuur
- bereikbaarheid van logistieke knooppunten

4.2 Bereikbaarheid en veiligheid

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Een optimale bereikbaarheid van onze gemeente in combinatie met een optimale verkeersveiligheid.	A1.	Samenwerken met de provincies Gelderland en Utrecht en aanliggende gemeenten om de fileproblematiek rond de Rijnbrug voor korte en lange termijn op te lossen.
		A2.	Lobbyen voor een veilige en zo mogelijk filevrije A15.
		A3.	Stimuleren en bevorderen van het openbaar vervoer in de gemeente, vooral een directe treinverbinding tussen Tiel en Arnhem is belangrijk.
		A4.	Verder oplossen van de knelpunten vanuit het Neder-Betuws Verkeers- en Vervoerplan.
		A5.	Stimuleren en bevorderen van de voorlichting en educatie op het gebied van de verkeersveiligheid.
		A6.	Realiseren van de aansluiting van de Voorstraat in Echteld op de N323/A15.
		A7.	Lobbyen voor subsidie voor een westelijke toegang tot het ABC-terrein (regionale ontsluiting in westelijke richting)
		A8.	Basismobiliteit optimaal uitvoeren voor de oude doelgroep regiotaxi.
		A9.	Onderzoeken van mogelijkheden om ook andere doelgroepen toe te voegen aan het systeem Basismobiliteit. Leerlingenvervoer is de eerste doelgroep die in aanmerking komt.

Ontwikkelingen:

Mobiliteit:
Verkeersknelpunten worden voortvarend opgepakt
In 2017 hebben we de verkeersknelpunten opnieuw geïnventariseerd en is een actualisatie gemaakt van het Neder-Betuws Verkeer- en Vervoerplan (NBVVP) en het bijbehorende uitvoeringsprogramma. De geprioriteerde knelpunten worden in 2018 en volgende jaren voortvarend opgepakt.

Realisatie fietspad Broekdijk
De realisatie van een fietsvoorziening (vrijliggend fietspad) langs de Broekdijk te Kesteren is als project in het NBVVP opgenomen. De Broekdijk is een toekomstige gebiedsontsluitingsweg binnen de bebouwde kom. In 2018 worden de noodzakelijke voorbereidingen voor de aanleg (start 2019) getroffen.

Er is nog geen duidelijkheid over een oplossing voor de Rijnbrug
Aannemers vinden de aanleg van een wisselstrook op de bestaande Rijnbrug technisch gezien namelijk niet uitvoerbaar. Bij de voorbereiding van de realisatie van de wisselstrook bleek dat verbouw van de huidige brug veel technische risico's met zich meebrengt. Vandaar dat er nu onderzoeken gedaan worden naar de mogelijkheden van een nieuwe brug. De wisselstrook is een oplossing om op de middellange termijn de fileproblemen aan te pakken. Het is nog niet duidelijk wanneer de deelnemende partijen een nieuw besluit nemen. Voor de lange termijn zijn aanvullende maatregelen nodig. Er zijn diverse varianten met ingrijpende ruimtelijke consequenties voor ons grondgebied.

Mobiliteit gaat over gemeentegrenzen heen
Het is daarom belangrijk om regionaal goed samen te werken. Dit vergroot de slagkracht van lobby's bij onder andere de provincie en het rijk. Belangrijke onderwerpen van (regionale) samenwerking zijn de A15, het openbaar vervoer (met daarbij de OV-visie, de spoorlijn Tiel-Arnhem en basismobiliteit), provinciale wegen en fietsverkeer.

Regionaal werken we aan een Uitvoeringsplan Mobiliteit
Hierin staat wat de gezamenlijke focus is en welke projecten bijdragen aan de oplossingen. Dit vormt ook de basis voor de gezamenlijk lobby naar andere partners. Het Uitvoeringsplan Mobiliteit komt in 2018 naar de gemeenteraden voor besluitvorming.

Directe aansluiting Voorstraat Echteld op de A15/N323
In 2018 komt de directe aansluiting van de Voorstraat Echteld op de A15/N323 klaar. Deze vervangt de bestaande onlogische 'slinger' in de Voorstraat tussen de Meersteeg en Echteld die nu van en naar de A15 wordt gebruikt. De zetting van het grondlichaam heeft tijd nodig, Daardoor is het onmogelijk is om al eerder aan te sluiten.

Wegenbeheer
In het vastgestelde geactualiseerde wegenbeheerplan 2018-2021 is opgenomen dat wegen in diverse woonwijken in Ochten, Opheusden, Kesteren en Dodewaard de komende jaren volledig vervangen gaan worden.

4.3 Recreatie en toerisme

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Bevordering van recreatie en toerisme en daarmee bijdragen aan: - economische groei - toename van arbeidsplaatsen Faciliteren van initiatieven.	A1.	Wij voeren de speerpunten en opgaven uit het Uitvoeringsprogramma Regio Rivierenland (mede) uit.
		A2.	Wij continueren de jaarlijkse financiële steun aan het Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT) Rivierenland.
		A3.	Wij versterken de samenwerking met ondernemers in het lokaal Platform Recreatie en Toerisme. Dit doen wij door: -het platform en de betrokkenen actief te informeren over en te betrekken bij nieuwe lokale, regionale en nationale ontwikkelingen -de vertegenwoordiging van ondernemers in het platform R&T waar mogelijk uit te breiden.

		A4.	Wij voeren acties uit de lokale visie Recreatie en Toerisme uit. -wij stimuleren en faciliteren ondernemers bij nieuwe initiatieven die bijdragen aan kwaliteitsverbetering en uitbreiding recreatieaanbod. -wij werken aan de marketing en promotie van onze gemeente en van Regio Rivierenland -wij ontwikkelen en realiseren in samenwerking met de gemeenten Overbetuwe en Buren en met ondernemers een thematische Laanboomfietsroute. Hiermee werken wij aan een belangrijke crossover en versterking van de sectoren Agribusiness en Recreatie & Toerisme. In samenwerking met of in aansluiting op omliggende (Betuwse) gemeenten ontwikkelen we een cultuurhistorisch recreatieboekje, gekoppeld aan bestaande wandel- en fietsroutes, waarbij het karakter en de cultuurhistorie van de Betuwe intensief beleefd kan worden.
		A5.	Wij werken met provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Rijkswaterstaat aan de gebiedsontwikkeling van de veerhaven te Ochten en omgeving. Wij investeren € 100.000 aan toeristisch O recreatieve ontwikkeling in het gebied waaronder onverharde wandel-/struin-/klompenpaden (de zgn. quick wins die het gebied een kwaliteitsimpuls geven). De investering van € 100.000 bedraagt 3% van de totale publieke investering van in totaal € 4,1 miljoen. Bovendien trekt deze ontwikkeling private partijen aan om verdere investeringen te doen.

Ontwikkelingen:

Recreatie en toerisme

Ondernemers stimuleren en faciliteren bij initiatieven

De opgaven uit het Ambitiedocument Regio Rivierenland 2016-2020 zijn uitgewerkt in een regionaal Uitvoeringsprogramma. Wij informeren ondernemers actief over lokale, regionale en nationale ontwikkelingen. Wij stimuleren en faciliteren ondernemers in de ontwikkeling en uitvoering van initiatieven die passen bij ons recreatiebeleid en die bijdragen aan de ambities van de regio en van de gemeente Neder-Betuwe. Daarmee dragen wij bij aan uitbreiding van het recreatieaanbod en kwaliteitsverbetering in de sector.

Regionaal Investeringsfonds

Eind maart 2017 is het Regionaal Investeringsfonds gelanceerd en zijn de leden van de Economic Board benoemd. Wij stimuleren ondernemers in het indienen van projectaanvragen bij het Regionaal Investeringsfonds.

Toeristisch-recreatieve ontwikkeling zorgt voor een kwaliteitsimpuls in het gebied rondom de Veerhaven in Ochten

Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Rijkswaterstaat en Gemeente Neder-Betuwe werken samen aan de gebiedsontwikkeling van Veerhaven Ochten en omgeving. Wij investeren € 100.000 aan toeristisch recreatieve ontwikkeling in het gebied waaronder onverharde wandel-/struin-/klompenpaden (de zgn. quick wins die het gebied een kwaliteitsimpuls geven). De investering van € 100.000 bedraagt 3% van de totale publieke investering van in totaal € 4,1 miljoen. Bovendien trekt deze publieke ontwikkeling private partijen aan om verdere investeringen te doen.

Prestatieafspraken met Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT) Rivierenland

Sinds 2004 werken de regiogemeenten samen met het RBT. In het regionale ambitiedocument 2016-2020 is vastgelegd dat we voor het speerpunt Recreatie en Toerisme een omzetgroei van 5% per jaar willen behalen. Om deze ambitie te bereiken willen we nauwer samen werken met het RBT.

4.4 Glasvezel

	Wat willen we bereiken?	Wat gaan we ervoor doen?	
A	Snelle communicatieverbindingen voor bedrijventerreinen en voor particulieren in het buitengebied	A1.	Faciliteren van particuliere initiatieven
		A2.	Deelnemen aan het breedbandproject van regio Rivierenland.

Ontwikkelingen:

Bedrijventerreinen in Neder-Betuwe voorzien van glasvezel

De vier grote bedrijventerreinen in Neder-Betuwe zijn inmiddels voorzien van glasvezel. Op bedrijventerrein 't Panhuis in Kesteren ligt al een aantal jaren een particulier glasvezelnetwerk, waar verschillende bedrijven gebruik van maken. Bedrijventerrein de Heuning (Ochten), Bonegraaf (Dodewaard) en het ABC terrein (Opheusden) zijn, mede dankzij Fore Freedom, aangesloten op een open glasvezelnetwerk.

Buitengebied Neder-Betuwe kan worden aangesloten op glasvezel

Regio Rivierenland heeft als doelstelling om een 100% dekkende, toekomst vaste en open glasvezelinfrastructuur te realiseren in Rivierenland. Uit onderzoeken is gebleken dat marktpartijen dit niet zullen gaan oppakken. Alleen het zogenaamde 'overheidsmodel' is een mogelijkheid. Om als overheid zelf glasvezel te mogen gaan aanleggen is toestemming nodig van de Europese Unie in verband met staatsteun. Er is hard gewerkt aan allerlei onderzoeken en informatievoorziening voor de EU. In mei 2017 hebben we toestemming gekregen om een officiële aanvraag in te dienen bij de EU om glasvezel aan te leggen voor de zogenaamde 'witte gebieden'. Dit zijn gebieden die momenteel alleen een koper- aansluiting (telefoonkabel) hebben. In het najaar van 2017 ontvangen we een definitief besluit van de EU. De tussentijd wordt benut om allerlei zaken nader te onderzoeken (juridisch, financieel, technisch). Zo heeft in de zomer van 2017 een interessepeiling plaatsgevonden onder de bewoners van de zogenaamde 'witte gebieden'. Ook alle financiële en juridische adviseurs van de gemeenten worden nauw betrokken bij het project. Als alle zaken goed zijn onderzocht en de EU goedkeuring heeft gegeven voor de uitvoer van het project, kan een goed overwogen advies aan de gemeenteraad worden voorgelegd. De gemeenteraden nemen begin 2018 een besluit over deelname aan de uitvoering van het regionale breedbandproject. Adressen die momenteel coax (televisiekabel) hebben komen niet in aanmerking voor staatsteun en maken op dit moment geen onderdeel uit van dit traject. Hiervoor wordt een apart traject opgericht vanuit de regio

4.5 Agribusiness

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Ontwikkeling ABC-terrein (bouw vanaf 2016).	A1.	Faciliteren (planologisch) van bedrijven die zich op het ABC-terrein willen vestigen.
		A2	Stimuleren van de totstandkoming van een Laanboomgebouw op het ABC Opheusden.
B	Ruimte voor agrarische ondernemers.	B1.	Deelnemen in Greenport Gelderland en betrokkenheid bij het Laanboompact
		B2.	Uitvoeren van het regionaal meerjarenprogramma Agribusiness

Ontwikkelingen:

Ontwikkeling AgriBusinessCentrum
Het eerste laanboomgerelateerde bedrijf heeft afgelopen zomer de deuren geopend op het ABC. In 2018 volgen er nog enkele nieuwkomers op het ABC. Binnen de ruimtelijke kaders van het ABC stimuleren en faciliteren wij de vestiging van laanboomgerelateerde bedrijvigheid op het ABC. Wij stellen daarvoor de randvoorwaarden, zoals infrastructuur. De realisatie daarvan, zowel grijs, groen als blauw, vordert gestaag. We onderzoeken de doortrekking van de hoofdontsluiting Bomenlaan in westelijke richting van het ABC, ten westen van de Pijenkampseveldweg. Met ondernemersvereniging TCO zijn we in overleg om tot de realisatie van het Laanboomgebouw op het ABC te komen. Gedeputeerde Staten hebben inmiddels 5 ton in hun begroting opgenomen als bijdrage. De formele subsidieaanvraag loopt en eind 2017, begin 2018 wordt de raad gevraag de middelen voor het Laanboomgebouw beschikbaar te stellen. We stellen met TCO een groenplan op voor de beplanting en het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Hierbij is een duidelijk herkenbare verwijzing naar de laanboomteelt uitgangspunt. Met TCO trekken we ook samen op in de branding en communicatie van het ABC Opheusden om het gebied (inter)nationaal beter op de kaart te zetten en de realisatie van het ABC te stimuleren.

4.6 Versterken lokale economie

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Aantrekkelijk ondernemersklimaat en stimuleren van ondernemerschap.	A1.	Onderhouden van contacten met Werkzaak Rivierenland, samenwerking met lokale ondernemers in het platform OVNB voortzetten en verder uitbouwen.
		A2.	Het digitaal bedrijvenloket wordt verder doorontwikkeld. Wij werken aan het optimaliseren van de dienstverlening aan ondernemers door structurele inzet van het bedrijvenloket en ondernemersspreekuur.
		A3.	Wij stellen de jaarlijkse Economische Rapportage op.
		A4.	Wij nemen deel aan beurzen en faciliteren ondernemersbijeenkomsten.
		A5.	Wij inventariseren welke knelpunten onze ondernemers mogelijk ervaren.
		A6.	Wij melden de gemeente Neder-Betuwe in 2018 aan voor de verkiezing MKB-vriendelijkste gemeente.
		A7.	Afronden van de revitalisering bedrijventerrein 't Panhuis.
B	Optimale vestigingsmogelijkheden voor bedrijven.	B1.	Voortzetten uitgifte bedrijventerreinen Bonegraaf-West en Tolsestraat.
		B2.	Uitbreiden bedrijventerrein 't Panhuis en de Heuning, naar aanleiding van aantoonbare vraag van reeds in onze gemeente gevestigde bedrijven.
		B3.	Faciliteren van het bedrijventerrein Casterhoven op het moment dat er aantoonbare vraag van bedrijven is
C	Een adequaat winkelaanbod in de vier grote dorpen van de gemeente.	C1.	Wij stimuleren en faciliteren initiatieven die bijdragen aan de winkelconcentraties in de kernen Dodewaard, Kesteren, Ochten en Opheusden. Daarbij dragen wij zorg voor een evenwichtige verdeling van de winkelvoorzieningen in de vier grotere kernen.
		C2.	Wij voeren de plannen voor de Winkelconcentratie Kesteren uit met marktpartijen volgens het vastgestelde Masterplan en in 2016 vastgestelde Detailhandelsvisie.
		C3.	Faciliteren van de Aldi Opheusden bij verplaatsing naar het voormalige Damcon-terrein.
		C4.	Wij voeren het Uitvoeringsprogramma van de Detailhandelsstructuurvisie gemeente Neder-Betuwe verder uit.

Ontwikkelingen:

Lokale economie

Het digitaal Bedrijvenloket verder uitbouwen
Wij dragen het digitaal bedrijvenloket van de gemeente Neder-Betuwe in onze communicatie-uitingen richting ondernemers verder uit. Hiermee optimaliseren wij de dienstverlening aan ondernemers en starters.

Onderzoek naar mogelijke knelpunten die ondernemers ervaren
Wij inventariseren welke knelpunten ondernemers mogelijk ervaren in de dienstverlening van de gemeente. Met de uitkomsten van dit onderzoek verbeteren wij onze dienstverlening.

Verkiezing MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland
In 2018 melden wij onze gemeente aan voor de verkiezing van MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland.

Winkelconcentratie en detailhandelsbeleid
Om de leefbaarheid in, en de vitaliteit van de dorpskernen te behouden en te verbeteren is een goed voorzieningenniveau van groot belang. De gemeente stimuleert initiatieven die bijdragen aan de winkelconcentraties in de kernen Dodewaard, Kesteren, Ochten en Opheusden. Daarbij dragen wij zorg voor een evenwichtige verdeling van het voorzieningenniveau over de vier grotere kernen. Wij voeren het Uitvoeringsprogramma van de Detailhandelsstructuurvisie gemeente Neder-Betuwe uit.

Revitalisering 't Panhuis eind 2017 afgerond
Sinds 2014 hebben we, samen met de ondernemers op 't Panhuis, uitvoering gegeven aan het revitaliseringsplan. Na de zomer zal het resterende budget worden gebruikt om de bocht in de Baterijenweg te aan te pakken. Hierdoor wordt de verkeersveiligheid verbeterd. Eind 2017 zullen we het revitaliseringsproject afronden.

Instellen werkkapitaal voor lokale initiatieven
Het instellen van werkkapitaal voor initiatieven passend binnen onze eigen beleidsprioriteiten, in aanvulling op het regionaal investeringsfonds en de lopende projecten binnen het uitvoeringsprogramma van Regio Rivierenland.
Het gaat hierbij om nieuwe initiatieven en activiteiten die passen binnen het regionaal uitvoeringsprogramma en die gedragen worden door de deelnemende gemeenten zelf.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Uitkomst Neder-Betuwe:	Uitkomst Landelijk:	Bron:
Functiemenging	%	53,8% (2015)	51,3% (2015)	LISA
Bruto Gemeentelijk Product	Verhouding tussen verwacht en gemeten product	113 (2013)	100 (2013)	Atlas voor Gemeenten
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	142,5 (2015)	122,4 (2015)	LISA
Verkeersveiligheid	Aantal geregistreerde ongevallen per 1.000 inwoners	8,2 (2014)	5.6 (2014)	Waarstaatjegemeente.nl

Verbonden Partijen

Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Recreatie en toerisme	A1.	Gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de openluchtrecreatie en het toerisme in het gebied, zulks met bestemming van het landschappelijk karakter.
		A2.	Aandeelhouder in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierenland (handelsnaam Uit®waarde)

Industrieschap Medel

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Economische ontwikkeling	A1.	Uitgifte bouwrijpe kavels, (boven)regionaal bedrijventerrein
		A2.	Deelname en bijdrage aan Logistieke Hotspot Rivierenland

Waterbedrijf Vitens N.V.

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Inwoners van Neder-Betuwe voorzien van kwalitatief goed drinkwater	A1.	De inwoners van Neder-Betuwe voorzien van kwalitatief goed drinkwater tegen een zo laag mogelijke prijs

Wat mag het kosten?

Programma 4:	Economie					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	608	6.407	2.395	1.813	1.762	1.762
Baten	-183	-6.062	-2.187	-1.605	-1.605	-1.605
Geraamd resultaat bestaand beleid	**425**	**344**	**208**	**208**	**157**	**157**
Nieuw Beleid						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			40	20	20	20
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota			**40**	**20**	**20**	**20**
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			-8	1.532	729	48
Baten			34	-1.502	-676	4
Nieuw beleid na kadernota			**27**	**30**	**53**	**53**
Geraamd resultaat nieuw beleid			**67**	**50**	**73**	**73**
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	**425**	**344**	**275**	**258**	**230**	**230**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN conform kadernota

- **Promotie van Betuwse cultuur historie (€ 15.000 incidenteel nadeel voor 2018)**
  Aantrekken van meer recreanten en toeristen hetgeen zich vertaalt in een toename van werkgelegenheid en economische groei.
- **Goed ondernemerschap werkkapitaal (€ 20.000 structureel nadeel)**
  Versterken ondernemersklimaat in Neder-Betuwe.
- **Impuls Logistieke Hotspot Rivierenland (€ 5.000 incidenteel nadeel voor 2018)**
  Toename van werkgelegenheid en economische groei door groei en aantrekken van bedrijvigheid binnen de Logistieke sector.

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN na kadernota

- **Actualisatie urencalculatie (€ 50.000 structureel nadeel)**
  Als gevolg van de actualisatie urencalculatie heeft een bijstelling plaatsgevonden van de ambtelijke ondersteuning. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de toelichting op programma 1 Bestuur en dienstverlening (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie urencalculatie).
- **Actualisatie grondexploitaties (€ 0 voor 2018, 2019 en 2020, bestaande uit hogere lasten en baten)**
  Als gevolg van de actualisatie van de grondexploitaties per 1 januari 2017, als onderdeel van de jaarstukken 2016, dienen de lasten en baten meerjarig bijgesteld te worden die betrekking hebben op de BIE GREX (Bouwgrond in exploitatie) en BIE INITIATIEVEN (initiatieven van derden). Voor programma 4 Economie betekent dit een bijstelling van (hogere) lasten en (hogere) baten met een bedrag van € 41.705 voor het jaar 2018, € 1.595.622 voor het jaar 2019 en € 769.954 voor het jaar 2020. Per saldo heeft dit een budgettair neutraal effect op de financiële positie. Deze bijstellingen hebben uiteraard wel een gevolg voor de resultaten per project, echter dit is reeds verwerkt in de actualisatie grondexploitaties per 1 januari 2017 zoals deze in de jaarstukken 2016 is opgenomen.
- **Actualisatie kapitaallasten (€ 23.000 voordeel in 2018, aflopend naar € 3.000 nadeel in 2021)**
  Als gevolg van de actualisatie kapitaallasten (inclusief berekening financieringsresultaat) vinden diverse mutaties plaats per programma. Voor een toelichting verwijzen wij u de toelichting op programma 3 Fysieke omgeving (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie kapitaallasten).

Investeringen

P4	Programma:	Economie	
Beschikbaar gestelde investering (lopend/bestaand) Beschikbaar te stellen investering (nieuw)		Startjaar	Investeringsbedragen x € 1000
Lopend	Herstructurering Bedrijventerrein Panhuis	2014	1.228
	Totaal investeringsbedragen		1.228

Mutaties in reserves

Programma 4:	Economie					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten						
Baten	-400					
Geraamd resultaat bestaand beleid	-400					
Nieuw Beleid						
Lasten						
Baten						
Geraamd resultaat nieuw beleid						
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-400					

Programma 5: Wmo, Jeugd en Participatiewet

Missie

Iedereen doet mee en iedereen doet ertoe
De kracht en mogelijkheden van onze inwoners zijn de vertrekpunten bij de (her)inrichting van het sociale domein.
Samen met en door de inwoners werken wij aan een samenleving waarin ruimte, begrip en aandacht is voor de verschillende identiteiten die onze gemeente rijk is. Het creëren van een klimaat van welzijn is een taak van ons allemaal.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

Algemeen

- Coalitieprogramma 2016 – 2018: 'Samenwerken aan een Vitale Samenleving' versie 2.0 (december 2016)
- Visie Lokaal Sociaal Beleid 2012-2020 (raadsbesluit 12 april 2012)
- Beleidsnota Welzijn in Neder-Betuwe (raadsbesluit 9 maart 2017) en het daarop gebaseerde uitvoeringsplan (volgens de huidige planning wordt dat eind 2017 vastgesteld)
- Algemene subsidieverordening Welzijn (raadsbesluit 10 december 2015) en de daarop betrekking hebbende beleidsregels (collegebesluit 15 december 2015)

Wmo/Jeugd

- Groeinota Jeugdzorg in Rivierenland (raadsbesluit 31 oktober 2013)
- Nota Kernpunten (raadsbesluit 19 december 2013)
- Beleidsplan Wmo/Jeugd 2017-2020 "Verder met Wmo en Jeugd in Neder-Betuwe (raadsbesluit 6 juli 2017) en het daarop gebaseerde uitvoeringsplan (volgens de huidige planning wordt dat eind 2017 vastgesteld)
- Verordening Wmo (raadsbesluit 4 juni 2015) (voorstel tot vaststelling van de nieuwe verordening staat gepland in 2017)
- Verordening Jeugdhulp (raadsbesluit 9 juni 2016)
- Nota Sturing, bekostiging en inkoop transacties Jeugdzorg en AWBZ/WMO (raadsbesluit 24 april 2014)
- Verordening cliëntondersteuning 2016 (raadsbesluit 10 december 2015)

Participatie

- Vangnetregeling Participatiewet (raadsbesluit 17 september 2015)
- Re-integratieverordening (raadsbesluit 8 december 2016)
- Verordening studietoeslag Participatiewet (raadsbesluit 18 december 2014)
- Afstemmingsverordening Participatiewet (raadsbesluit 8 december 2016)
- Verordening individuele inkomenstoeslag (raadsbesluit 18 december 2014)
- Verordening loonkostensubsidie(raadsbesluit 18 december 2014)
- Gemeenschappelijke regeling Werkzaak Rivierenland (raadsbesluit 20 november 2014 en wijziging 6 juli 2017)

Volksgezondheid

- Gemeenschappelijke regeling GGD-Gelderland (raadsbesluit 10 december 2015)
- Meerjarenstrategie GGD-Gelderland (raadsbesluit 10 december 2015)
- Startnotitie Neder-Betuwe Gezond! (Sociaal Economische Gezondheidsverschillen) (raadsbesluit 31 oktober 2013)
- Uitvoeringsplan Sociaal economische gezondheidsverschillen 2016 (collegebesluit 2016)
- Uitvoeringsplan Preventie- en handhavingsplan 2018-2022 Drank- en Horecawet (volgens de huidige planning wordt dat eind 2017 vastgesteld)

Overige

- Subsidieregeling Kindgebonden financiering voorschoolse educatie Neder-Betuwe 2017 (raadsbesluit 8 december 2016)
- Verordening tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (raadsbesluit 11 mei 2017)
- Beleidsplan Schuldhulpverlening 2012-2015 (raadsbesluit 8 november 2012) en de daarop gebaseerde beleidsregels (collegebesluit 25 juni 2013)
- Beleidsregels Bijzondere Bijstand 2017 (collegebesluit 17 juli 2017)

Thema's

5.1 Transities in het sociaal domein

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	De transformatie van de 3 D's (kanteling = meer effectieve en minder dure zorg).	A1.	Inzetten op gerichte preventie door onder andere verdere ontwikkeling van het preventieteam, bieden van maatwerk in collectief aanbod en het sturen op transformatie (realiseren van de beoogde inhoudelijke effecten van de stelselwijziging namelijk snellere, betere, effectievere en integrale zorg) bij verwijzers en gecontracteerde aanbieders.
		A2.	Borgen van afspraken met wettelijke doorverwijzers waaronder de huisartsen en het inzetten van een Praktijkondersteuner (POH) Jeugd bij deze huisartsen.
		A3.	Verbeteren van samenwerking, afstemming en integraliteit tussen gemeente en partners door onder meer het structureel maken van het gemeentelijke casusoverleg, het regionale programmamanagement ouderenzorg en het lokale netwerk geriatrie.
		A4.	Uitvoeren van het uitvoeringsplan van het beleidsplan Wmo/Jeugd en de Welzijnsnota. Toelichting: Volgens de huidige planning wordt het uitvoeringsplan in december 2017 vastgesteld.
		A5.	Informeren van de raad over de stand van zaken in relatie tot de middelen en een prognose. Dat gebeurt op drie momenten in het jaar (bij de beide bestuursrapportages en de jaarrekening).
		A6.	Voorzetten regionale samenwerking die met name is gericht op het versterken van de regionale inkoopfunctie.

Ontwikkelingen:

Basis op orde
In 2017 is hard gewerkt aan het op orde krijgen van de basis van het uitvoeren van de Wet maatschappelijke ondersteuning, jeugdwet en de Participatiewet. Dit heeft geresulteerd in een positieve score op de cliënt tevredenheid, continuïteit van dienstverlening en een verbetering van de interne beheersing. In 2018 wordt dit in ieder geval gecontinueerd en waar nodig verder uitgebouwd.

Uitvoeren Beleidsplan Wmo en Jeugd en opvolgen aanbevelingen evaluatie Kernpunten
In 2018 zetten we deze lijn door. Wel kan er ook nog veel verbeterd worden. Hier zet de gemeente op in door het opvolgen van de aanbevelingen van de evaluatie Kernpunten en het uitvoeren van het uitvoeringsplan Wmo/Jeugd.

Uitvoering geven aan Plan van aanpak "naar een nieuw financieel evenwicht Sociaal Domein"
De verwachting is, dat er in 2017 een tekort van ca € 500.000 zal ontstaan op programma 5 Sociaal Domein, en dat dit tekort een structureel karakter draagt. Het plan van aanpak moet er voor zorgdragen dat er een nieuwe financieel evenwicht ontstaat waarin een structureel (beperkt) overschot wordt gecreëerd. Dit overschot is dan voeding van de Reserve 3D waarvan de hoogte nader zal worden vastgesteld bij het actualiseren van de "Nota reserves en voorzieningen". De uitdaging is dus om de kosten binnen het sociale domein verder terug te brengen. Hieraan wordt uitvoering gegeven met een uitvoeringsplan voor het sociale domein waarin het beleidsplan Wmo/Jeugd 2017-2020 en de Beleidsnota Welzijn worden uitgewerkt. Speerpunten zijn het beperken van (onnodige) kosten voor jeugdzorg, het effectiever maken van werkprocessen, met gerichte preventie beperken van (jeugd-)zorg, het aanscherpen van inkoop en het verbeteren van de bedrijfsvoering. Met een projectgroep wordt sturing gegeven aan de uitvoering, De projectgroep zorgt voor tussentijdse rapportages van de resultaten. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van passende monitoringgegevens die onder meer gericht zijn op het bijhouden van de gemaakte kosten, het resultaat van de zorg die werd ingezet en de mate waarin afschaling van dure naar goedkopere zorg plaatsvindt.

5.2 Zorg

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Zorg voor jezelf en voor elkaar wordt, meer dan nu het geval is, weer 'normaal' gevonden.	A1.	Ondersteunen, begeleiden en faciliteren van de "Huizen van de Buurt" waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en versterken. Voor en door inwoners worden nieuwe initiatieven opgezet. Daarbij rekening houden met de lokale situatie.
		A2.	Versterken van de eigen kracht en zelfstandigheid van de (zorg)vrijwilligers (los van de gemeente of zorginstelling) door inzet van de sociaal werkers van Welzijn Rivierstroom.
B	Mantelzorgers ontlasten.	B1.	Ondersteunen van mantelzorgers door lotgenotencontact, respijtzorg (bijv. door de inzet van maatjes), informatiebijeenkomsten en een zoveel mogelijk dekkend aanbod van zorgvrijwilligers.
		B2.	Verstrekken van informatie over mantelzorg op scholen voor het middelbaar onderwijs en Voortzetten van het project jonge mantelzorgers op het middelbaar onderwijs en dit project uitrollen in het primair onderwijs. Toelichting: Met dit project wordt bezien op welke wijze die scholen kunnen worden gefaciliteerd om jonge mantelzorgers in beeld te krijgen en te ondersteunen.
		B3.	Doorontwikkelen van het mantelzorgsteunpunt naar een mantelzorgknooppunt, dat werkt aan bewustwording onder netwerk en professionals, waardoor meer mantelzorgers in beeld zijn en ondersteund worden.
C	Goed toegankelijke en bereikbare jeugdzorg en actief beleid voor pleegzorg;	C1.	Opvolging geven aan de aanbevelingen uit de evaluatie van de Kernpunten.
D	Passende zorg voor ouderen en gehandicapten op dorpsniveau (wijkzorg).	D1.	Bezoeken van ouderen thuis door Vrijwillige Ouderen Adviseurs en informatie geven over wonen, welzijn, zorg, financiën en eventueel (kleine) aanpassingen aan de woning met als doel langer zelfstandig thuis wonen en comfortabeler en veiliger.
		D2.	Ondersteunen van onze inwoners bij het zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen door het beschikbaar zijn van alternatieven zoals o.a.: maaltijdvoorzieningen, huiselijke elektronica (domotica), boodschappendienst.
		D3.	Ondersteunen van ouderen en andere hulpzoekenden bij individuele hulpvragen op het gebied van wonen, zorg en welzijn.
E	Keuzevrijheid in zorg en ondersteuning voor onze inwoners.	E1.	Zorgen voor maatwerk wat betreft zorg en ondersteuning en dit te borgen in de nieuwe inkoopafspraken.

Ontwikkelingen:

Uitvoeren beleidsplan Wmo en Jeugd en opvolgen aanbevelingen evaluatie Kernpunten
Met het nieuwe beleidsplan zetten we in op de volgende thema's:
- Langer zelfstandig (thuis) wonen
- Veilig en positief ontwikkelen
- Sluitende en passende zorg en ondersteuning

Om dit mogelijk te maken inzetten op het opvolgen van de aanbevelingen van de evaluatie Kernpunten en het uitvoeren van het uitvoeringsplan Wmo en Jeugd. Daarnaast in 2018 voorbereidingen treffen voor nieuwe inkoopafspraken met zorgaanbieders op het gebied van Wmo en Jeugd. Hierbij staat het bieden van passende en adequate zorg en ondersteuning en een adequate inzet van middelen centraal.

5.3 Werk, inkomen, armoedebestrijding

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Re-integratie van mensen met een bijstandsuitkering naar werk.	A1.	Inzetten van ondersteuning op maat om bijstandsgerechtigden aan werk te helpen of de afstand tot de arbeidsmarkt te verminderen. Toelichting: De gemeente Buren voert dit uit op grond van een dienstverleningsovereenkomst.
		A2.	Formuleren van een aanpak voor re-integratie van statushouders, waarbij wordt aangesloten op initiatieven in de arbeidsmarktregio Rivierenland..
		A3.	Afspraken maken met de Ondernemers Vereniging Neder Betuwe met als doel om de re-integratie te stimuleren/bevorderen.
B	Efficiënte inzet van de beperkte middelen voor re-integratie, met behoud van ambitieniveau m.b.t. uitstroom, tegen de achtergrond van de Participatiewet.	B1.	Monitoren van de uitvoering door de gemeente Buren van de dienstverleningsovereenkomst
		B2.	Bevorderen van maatschappelijke participatie van bijstandsgerechtigden door een goede samenwerking tussen de werkcoaches van de gemeente Buren en de Stichting Welzijn Rivierstroom.
C	Meer werkplekken voor mensen met een arbeidsbeperking bij reguliere werkgevers en de overheid (garantiebanen).	C1.	Bevorderen van uitstroom naar werk met ondersteuning voor leerlingen die uitstromen vanuit het Voortgezet Speciaal Onderwijs of Praktijkonderwijs. Toelichting: Via het scholennetwerk participeert de gemeente Buren op uitstroom vanuit school. De ervaring van scholen benut gemeente Buren om per inwoner een passend vervolgtraject te kiezen
		C2.	Opzetten van een voorlichtingstraject over sociaal ondernemerschap voor lokale ondernemers.
		C3.	Vergroten van de transparantie van de doelgroep voor garantiebanen voor potentiele werkgevers door klantprofielen op te stellen. Toelichting: de gemeente Buren maakt hierbij gebruik van ondersteuning door het Regionaal Werkbedrijf.
D	Zo min mogelijk armoede in de gemeente.	D1.	Uitvoeren van de beleidsregels bijzondere bijstand 2017.
		D2.	Voortzetten van het jeugdsportfonds.
		D3.	Vaststellen van het beleidsplan met betrekking tot de aanpak voor de bestrijding van armoede bij kinderen. Toelichting: Volgens de huidige planning ligt er uiterlijk eind 2017 een concept beleidsplan, dat ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de raad in het 1e kwartaal 2018.
		D4.	Uitvoeren van diverse projecten uit het uitvoeringsplan 2018 ter verkleining van de sociaaleconomische gezondheidsverschillen. (zie ook 5.4 Gezondheid)
E	Preventie van schulden dan wel het oplossen van ontstane schulden.	E1.	Aanbieden van schuldhulpverlening. Toelichting: de gemeente Buren voert dit uit op grond van de Dienstverlenings-overeenkomst.
		E2.	Monitoren van de uitvoering door de gemeente Buren van de dienstverleningsovereenkomst
		E3.	Bieden van ondersteuning bij thuisadministratie en het oplossen van (beginnende) schulden door inzet van geschoolde vrijwilligers vanuit de Stichting Welzijn Rivierstroom.
		E4.	Actualiseren van Meerjarenbeleidsplan schuldhulpverlening.

Ontwikkelingen:

Investeren in werkgeversbenadering om realisatie van garantiebanen te bevorderen.
Werkgevers spelen een belangrijke rol In de realisatie van banen zowel voor reguliere banen als voor banen met ondersteuning voor inwoners met een arbeidsbeperking. In 2018 zet de gemeente in samenwerking met de gemeente Buren en het Regionaal Werkbedrijf extra in op voorlichting aan lokale werkgevers. Werkgevers maken kennis met de mogelijkheden binnen de Participatiewet en mensen vanuit de doelgroep. Zo stimuleert de gemeente realisatie van garantiebanen.

Ondersteuning op maat in samenwerking met de gemeente Buren.
De gemeente Buren voert namens Neder-Betuwe de Participatiewet uit. Deze dienstverlening is op maatwerk gericht. Uitgangspunt daarbij is de ondersteuningsbehoefte van de klant. De kernpunten fungeren als aanlooppunt. Voor het aanvragen van een uitkering en het krijgen van ondersteuning bij re-integratie volgt en verwijzing naar het gemeentehuis in Opheusden. Daar verrichten de consulenten van Buren de eerste intake. Die consulenten zijn de “bekende” gezichten van onze klanten. Er wordt samengewerkt aan het vinden van betaalde arbeid, werkstages, dagbesteding, scholingsmogelijkheden. Ook jong gehandicapten, klanten die een beschutte werkplek of andere vormen van participatie zoeken, volgen deze route.

Aanpak van schulden als basis voor verdere hulpverlening
Schuldenproblematiek ontwricht hele huishoudens. In gezinnen met schulden moet eerst “orde op zaken” worden gesteld. Daarna is het mogelijk om aan een vorm van hulpverlening voor een kind/gezin te beginnen. De gemeente werkt sinds juli 2015 samen met de gemeente Buren om de schuldenproblematiek van onze inwoners concreet en voortvarend aan te pakken. Binnen de Kernpunten is dit onderwerp een speerpunt naast de andere levensdomeinen. Het jaar 2018 staat (net als voorgaande jaren) in het teken van preventie en het uitbreiden van ondersteuningsvormen voor onze inwoners. Doel is stabilisatie van de schuldenproblematiek. Soms is dat, gelet op de (geestelijke) gesteldheid van inwoners, niet mogelijk. Dan ligt de focus meer op bewindvoering. Onlangs hebben wij een financieel spreekuur opgezet.

Bevorderen participatie van kinderen uit gezinnen met een laag inkomen
Sommige gezinnen moeten langdurig rondkomen van een laag inkomen. Voor kinderen in deze situatie is het vaak moeilijk mee te doen aan dingen die voor leeftijdsgenootjes vanzelfsprekend zijn. Denk bijvoorbeeld aan sport- en culturele activiteiten. Het rijk heeft structureel budget aan gemeenten toegekend om de maatschappelijke participatie van deze kinderen te bevorderen. De gemeente maakt een plan van aanpak in aansluiting op bestaande voorzieningen, zoals het jeugdsportfonds en bijzondere bijstand.

5.4 Gezondheid

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Een goede gezondheid voor iedere inwoner, jongeren die zich ontwikkelen tot gezonde en actieve volwassenen.	A1.	Zorgen voor een goede samenwerking en lokale inzet van de GGD (zie ook onderdeel "verbonden partijen"). Toelichting: De inzet van de gezondheidsmakelaar en jeugdverpleegkundigen in het preventieteam spelen hierbij een belangrijke rol.
		A2.	Ondersteunen van inwoners door het Kernpunt en het Sociaal Team. Daar zoveel mogelijk inzetten op preventie en voorliggende voorzieningen zoals voorlichting, GGZ preventie of (school)maatschappelijk werk en waar nodig door verwijzen naar het Meldpunt bijzonder zorg of andere tweedelijnsvoorzieningen (bijv. verslavingszorg).
		A3.	Bieden van faciliteiten ter stimulering van vernieuwende initiatieven op het gebied van het activeren van kwetsbare inwoners.
		A4.	Opstellen van lokale gezondheidsnota die bestaat uit de volgende onderdelen: 1. wettelijk bepaalde onderdelen waar een gemeente verantwoordelijk voor is; 2. onze lokale speerpunten (SEGV-beleid); 3. het preventie- en handhavingsplan.
B	Minder overgewicht bij onze bewoners.	B1.	Creëren van een netwerk van buurtcoach/zorg/sport om diverse projecten uit te rollen, waarin verschillende partners samenwerken om bewegen meer onderdeel te laten zijn van het dagelijks leven en overgewicht terug te dringen of te voorkomen.
		B2.	Continueren project GezininFit, waarbij kinderen met overgewicht in groepsverband een programma volgen.
		B3.	Samen met de gezonde schooladviseur (GGD) zoveel mogelijk scholen overtuigen om een gezonde school vignet te behalen.
		B4.	Met behulp van de gezondheidsmakelaar (GGD) een keten creëren waarbij gezonde voeding en meer bewegen in de wijk een gezicht krijgt en een eenduidige boodschap door alle partners wordt uitgedragen.
C	Minder gebruik van alcohol en drugs.	C1.	Inwoners voorlichten over de schadelijke gevolgen van alcohol en drugs als onderdeel van het uitvoeringsplan van het SEGV.
		C2.	Continueren van het project om samen met het preventieteam voor alcohol en drugs om ouders van groep 8- leerlingen te benaderen. Toelichting: Het doel is hen te informeren. Waar komen zij in de verdere ontwikkeling van hun kinderen (op de middelbare school) mee in aanraking? Denk hierbij aan drugs, drank, maar ook faalangst, gezonde voeding, groepsdruk enz.
		C3.	Uitvoeren van het uitvoeringsplan preventie-en handhavingsplan 2018-2022 Drank- en Horecawet.
		C4.	Voortzetten van lokale en regionale samenwerking rond Preventie en Handhaving alcoholmatigingsbeleid.
D	Minder depressie en eenzaamheid.	D1.	Voortzetten van werkgroep om depressie en eenzaamheid aan te pakken.

Ontwikkelingen:

Positieve ontwikkelingen Veilig Thuis voortzetten.
Veilig Thuis maakt een positieve groei met betrekking tot aanpak en werkwijze door sinds het nieuwe management in november 2016 is aangetreden. Het Verscherpt Toezicht is opgeheven. Veilig Thuis Gelderland-Zuid loopt nu weer in de pas met de andere Veilig Thuis-organisaties.

Beleidsadviseurs, de Kernpunten en het Sociaal Team blijven werken aan de onderlinge afstemming.
Dit is van belang om meer inhoud aan preventie te geven. Door preventie verwachten wij lagere zorgkosten voor onze inwoners. Dankzij een betere afstemming verbetert ook de uitvoering van Veilig Thuis.

5.5 Vroeg- en voorschoolse educatie

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Alle kinderen (ongeacht hun identiteit) hebben toegang tot adequate vroeg- en voorschoolse educatie met een goede aansluiting op het basisonderwijs.	A1.	Leveren van maatwerk aan peuters van 2½ tot 4 jaar om zich te ontwikkelen Toelichting: Dit maatwerk kan zijn ondersteuning, uitdaging of gewoon lekker spelen alleen of met vriendjes. Dit betekent dat Neder-Betuwe de focus verbreedt van bestrijding van (taal)achterstanden naar het stimuleren van de ontwikkeling van alle jonge kinderen.
		A2	Alle pedagogische medewerkers binnen de peuteropvang beschikken vanaf 1 januari 2019 over een taalniveau 3f. Toelichting: In 2018 zal een toetsing plaatsvinden of medewerkers voldoen aan taalniveau 3f. Is dat niet het geval dan worden de medewerkers vanaf 2018 opgeleid.

Ontwikkelingen:

Voor- en Vroegschoolse Educatie is van kwalitatief niveau
In een nieuw kwaliteitskader dat in 2017 samen met kernpartners is opgezet, is de koers bepaald voor een blijvende inzet op een rijke ontwikkelomgeving voor alle peuters. Bij de koersbepaling sluit de gemeente meer aan bij:

1. landelijke ontwikkelingen;
2. bestaande ontwikkelingen bij onze kernpartners;
3. de nadere eis met betrekking tot de taalnorm van pedagogisch medewerkers.

De gemeente past het zogenaamde ontwikkelrecht toe om alle kinderen een goede start te geven. Alle kinderen van 2,5 tot 4 jaar krijgen een ontwikkelaanbod op maat binnen een peutervoorziening, met een doorgaande pedagogische en educatieve lijn naar de basisschool. Daarnaast zal de in 2017 gestarte werkgroep worden voortgezet. Met name het bereik van de peuters, de doorgaande leerlijn en de peuter met een extra zorgbehoefte krijgen de benodigde aandacht. Afspraken worden gezamenlijk gemaakt zodat deze zijn geborgd. De werkgroep bestaat uit de tutor/hbo coach, jeugdverpleegkundige van het consultatiebureau en de interne begeleiders van de diverse basisscholen.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Neder-Betuwe	Landelijk	peiljaar	Bron:
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	671 694	722 744	2015 2016	LISA
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	1,04% 1,03%	2,57% 1,45%	2012 2015	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2,14% 3,21%	5,66% 6,58%	2012 2015	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	68,2% 68,0%	65,4% 65,8%	2015 2016	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	0,85% 0,88%	1,21% 1,52%	2012 2015	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners	19,0 19,3	39,9 41,3	2015 2016	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15 – 64 jaar	6,3 5,5	25,0 25,5	2015 2016	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	5,5% 8,6%	7,7% 10,7%	2015 2016	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,9% 0,8%	1,1% 1,2%	2015 2016	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0% 0,3%	0,4% 0,5%	2015 2016	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	62 50	57 54	2015 2016	GMSD

Verbonden Partijen

Werkzaak Rivierenland

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Mensen vanuit de Wsw op een zo regulier mogelijke werkplek aan het arbeidsproces laten deelnemen	A1.	Bevorderen dat werkgevers maatschappelijk en sociaal verantwoord ondernemen. Streven is een groei van 5 (nieuwe) werkgevers waar 5 of meer personen zijn gedetacheerd via Werkzaak/stichting Werkzaak/Flex & Zeker. Dit op basis van een gewogen jaargemiddelde.
		A2.	Bevorderen van duurzame uitstroom waardoor mensen niet terugvallen naar een beschutte werkomgeving.
		A3.	Vergroten arbeidsparticipatie met als doel het arbeidspotentieel duurzaam en zo regulier mogelijk aan het werk, zodat iedereen naar zijn of haar maximale vermogen meedoet binnen de maatschappij.

Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)

Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?	
A	Partner op het gebied van gezonde jeugd	A1.	Borgen van verworvenheden van de jeugdgezondheidszorg: laagdrempelig, groot bereik en het in beeld hebben van alle kinderen (via consultatiebureaus en contactmomenten op primair en voortgezet onderwijs).
		A2.	Flexibeler werken: meer op maat, vraaggericht en zo nodig contact leggend met de doelgroep.
		A3.	Afspraken maken met sociale wijkteams, huisartsen, jeugd-ggz en gemeenten om de signaleringsfunctie te versterken en om extra aandacht te kunnen geven aan ouders/kinderen die het echt nodig hebben.
		A4	Investeren in het actief benaderen van moeilijk bereikbare groepen jeugd en zorgmijders.
		A5	Inzetten van nieuwe technologieën en werkwijzen die bijdragen aan de eigen regie op gezondheid van de ouder/kind, zoals het aanbieden van zelftesten, instructiefilms, digitale informatie, chatsessies met jeugdverpleegkundigen en communities met gelijkgestemden.
		A6	Samen met partners en de doelgroep experimenteren om nieuwe werkvormen te ontwikkelen en uit te voeren.
		A7	Bijdragen aan een veilig en gezond leefklimaat op scholen door nauwe samenwerking tussen scholen en de GGD (inzet gezonde schooladviseur).
B	Het organiseren van preventie in het sociaal domein	B1.	Op scholen, in buurten en wijken en gemeenten biedt de GGD deskundigheid over het bevorderen van gezondheid. Dit gebeurt onder meer door de inzet van een gezonde schooladviseur, de gezondheidsmakelaar, maar ook via consultatiebureaus, jeugdverpleegkundigen en jeugdartsen.
		B2.	Integrale oplossingen dichtbij de burger, met partners uit zorg, wonen en welzijn en met ketenpartners in de tweede-, eerste-, en basislijn van de gezondheidszorg.
		B3.	Bijdragen aan het (integraal) adviseren over en het signaleren en ondersteunen van initiatieven rondom preventie, in afstemming met andere organisaties (onder meer door inzet van de gezondheidsmakelaar).
		B4	Gerichte ondersteuning en interventie bieden aan kwetsbare groepen, waaronder ouderen, in samenwerking met en passend bij hun cultuur en belevingswereld.
		B5	Bijdragen aan het ontwikkelen van samenwerkingsafspraken tussen zorgverzekeraars en gemeenten.
C	Samenwerken aan sociale veiligheid	C1.	De GGD draagt bij aan veiligheid op school en in de wijk, en zet in op een preventieve aanpak en op handelend optreden bij individuele casuïstiek.
		C2.	De GGD creëert hiertoe een goede samenwerking tussen henzelf, sociale wijkteams, veiligheidshuis en politie om sociale-veiligheidsproblemen vroegtijdig te signaleren en op te pakken.
		C3.	Versterken van de integrale aanpak van zorgwekkende zorgmijders en insteken op informele netwerken.
		C4.	De OGGZ-monitor zal worden doorontwikkeld met als doel inzicht te krijgen in de grootte van de OGGZ-doelgroep en de in- en uitstroom van de OGGZ-doelgroep in de bestaande zorgvoorzieningen.
		C5.	Investeren in een goede aansluiting tussen de geestelijke gezondheidszorg en de openbare geestelijke gezondheidszorg.
D	Betrouwbare bijdrage aan een veilige en gezonde leefomgeving leveren	D1.	De GGD werkt samen met brandweer, politie, omgevingsdiensten, GHOR/veiligheidsregio en gemeenten zodat deze gezamenlijk kunnen adviseren over plannen voor een veilige en gezonde samenleving.
		D2.	Bundelen van kennis en informatie van gemeenten, politie, brandweer, GHOR en publieke gezondheid om een onderbouwde prioritering van risico's te kunnen maken en met een integrale aanpak effectief te kunnen inspelen op urgente situaties.
		D3.	Risico's worden tijdig onder de aandacht gebracht bij gemeenten, op basis van signalen van professionals en netwerkpartners, monitors en onderzoeken. Dit gebeurt zowel op regionaal als op wijkniveau.
		D4.	De GGD investeert samen met gemeenten en de veiligheidsregio in maatregelen en handelingsperspectieven voor minder-zelfredzame burgers die zelfstandig wonen, in het geval zich een crisis of ramp voordoet.
		D5.	Op het gebied van infectieziekten bouwt de GGD aan netwerken met de (intensieve) veehouderij en de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit en academische werkplaatsen in verband met zoönosen (infectieziekte waarbij mensen door dieren besmet worden). Rondom antibioticaresistentie werkt de GGD samen met verpleeghuizen, ziekenhuizen en andere partijen. Hierdoor kan bij acute gezondheidsbedreigingen snel en adequaat gehandeld worden en kan gezondheidsschade beperkt worden.

Wat mag het kosten?

Programma 5:	Wmo, Jeugdzorg en Participatiewet					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	26.285	19.310	18.537	18.445	18.346	18.346
Baten	-5.475	-4.041	-4.041	-4.041	-4.041	-4.041
Geraamd resultaat bestaand beleid	**20.810**	**15.269**	**14.495**	**14.404**	**14.305**	**14.305**
Nieuw Beleid						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten						
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota						
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			386	395	480	545
Baten						
Nieuw beleid na kadernota			**386**	**395**	**480**	**545**
Geraamd resultaat nieuw beleid			**386**	**395**	**480**	**545**
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	**20.810**	**15.269**	**14.882**	**14.799**	**14.786**	**14.851**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN conform kadernota

- **Geen**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN na kadernota

- **Meicirculaire 2017, bijstelling decentralisatiebudgetten (€ 289.000 nadeel in 2018 oplopend naar 448.000 structureel nadeel)**
  Middels de meicirculaire 2017 zijn de verschillende decentralisatiebudgetten (Wmo, Jeugdzorg, Participatiewet) bijgesteld. Dit betreft hoofdzakelijk reguliere loon- en prijsindexeringen specifiek voor de decentralisatiebudgetten. Op programma 7 algemene dekkingsmiddelen staat de toename van de algemene uitkering opgenomen. De daar tegenover gestelde beschikbare budgetten, extra lasten, staan op de afzonderlijke programma's opgenomen. Op dit programma ziet u de extra last opgenomen voor de verschillende decentralisatiebudgetten. Voor meer uitgebreide informatie verwijzen wij u naar de raadsinformatiebrief inzake de meicirculaire 2017.
- **Actualisatie urencalculatie (€ 98.000 structureel nadeel)**
  Als gevolg van de actualisatie urencalculatie heeft een bijstelling plaatsgevonden van de ambtelijke ondersteuning. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de toelichting op programma 1 Bestuur en dienstverlening (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie urencalculatie).

Investeringen

Geen investeringen opgenomen onder programma 5 Wmo, Jeugd en Participatiewet.

Mutaties in reserves

Programma 5:	Sociaal Domein					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	269					
Baten	-513	-547				
Geraamd resultaat bestaand beleid	-244	-547				
Nieuw Beleid						
Lasten						
Baten						
Geraamd resultaat nieuw beleid						
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	-244	-547				

Programma 6: Onderwijs, Sport en Welzijn

Missie

Iedereen moet zich kunnen ontplooien en welbevinden
De wijze waarop jonge inwoners zich ontplooien is voor ieder kind en iedere jongere verschillend. Onze ambitie is om voor deze jonge inwoners randvoorwaarden te creëren, waarbinnen zij zich optimaal kunnen ontwikkelen op hun weg naar volwassenheid. Opleiding, vrijetijdsbesteding, talentontwikkeling, zorg en ondersteuning zijn daarbij van groot belang. De kernen blijven levende gemeenschappen, waar mensen elkaar op allerlei manieren ontmoeten en bijstaan. Investeren in onderwijs, sport en cultuur dragen bij aan de sociale cohesie binnen de dorpen. Dit moet ertoe leiden dat de inwoners zich thuis (blijven) voelen in de (kernen van de) gemeente.

Actuele kaderstellende beleidsnota's

Algemeen
- Coalitieprogramma 2016 – 2018: 'Samenwerken aan een Vitale Samenleving' versie 2.0 (december 2016)
- Visie Lokaal Sociaal Beleid 2012-2020 (raadsbesluit 12 april 2012)
- Beleidsnota Welzijn in Neder-Betuwe (raadsbesluit 9 maart 2017) en het daarop gebaseerde uitvoeringsplan (volgens de huidige planning wordt dat eind 2017 vastgesteld)
- Algemene subsidieverordening Welzijn (raadsbesluit 10 december 2015) en de daarop betrekking hebbende beleidsregels (collegebesluit 15 december 2015)
- Beleidsplan Wmo/Jeugd 2017-2020 "Verder met Wmo en Jeugd in Neder-Betuwe (raadsbesluit 6 juli 2017) en het daarop gebaseerde uitvoeringsplan (volgens de huidige planning wordt dat eind 2017 vastgesteld)

Onderwijs/leesbevordering
- Verordening Voorziening huisvesting onderwijs (raadsbesluit 10 december 2015)
- Verordening leerlingenvervoer (raadsbesluit 17 september 2015 en beleidsregels leerlingenvervoer collegebesluit 31 mei 2016)
- Convenant bibliotheekwerk Rivierenland 2015 – 2018 (raadsbesluit 26 november 2014)
- Herijking bibliotheekwerk Neder-Betuwe (raadsbesluit 9 maart 2017)
- Subsidieverordening Basisbibliotheek Neder-Betuwe 2007 (raadsbesluit 2007)

Sport
- Project combinatiefuncties/buurtsportcoaches (raadsbesluit 8 november 2012) /uitvoeringskader buurtsportcoaches/cultuurcoaches (collegebesluit: 26 januari 2016)
- Beheerplan onderhoud sportvelden 2016-2025 (raadsbesluit 2 juli 2015)

Overige
- Strategische visie accommodatiebeleid (2010) en Uitvoeringsplan accommodatiebeleid 2014-2018 (18 september 2014)
- Speelruimtenota 2015-2025 (raadsbesluit d.d. 17 september 2015)

Thema's

6.1 Onderwijs

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Openbaar basisonderwijs in alle kernen behouden, van goede kwaliteit.	A1.	Stimuleren van samenwerking of fusie met schoolbesturen in de directe omgeving of regio.
		A2.	Overleggen met het schoolbestuur over begroting, toekomstplannen instandhouding van scholen en eventuele knelpunten.
		A3.	Onderzoeken op welke wijze de huisvesting van de basisschool De Bellefleur in Dodewaard het beste kan plaatsvinden.
B	Openbaar voortgezet onderwijs van goede kwaliteit met aanbod van HAVO-top ook bij de nieuwbouw Pantarijn.	B1.	Realiseren van vervangende nieuwbouw van Pantarijn (start in 2017/oplevering in 2018) waarbij de bouwopdracht en de verantwoordelijkheid bij Pantarijn liggen en de gemeente een faciliterende en controlerende rol heeft. Toelichting: Zicht op een HAVO-top is niet meer realistisch (zie raadsbesluit d.d. 9 maart 2017)
C	Vormgeving van het lokaal onderwijsbeleid gezamenlijk met de scholen via het opstellen van de Lokaal Educatieve Agenda (LEA).	C1.	Inspelen op nieuwe ontwikkelingen (zoals Passend onderwijs en Jeugdwet) en deze vooraf en samen met de scholen en maatschappelijke organisatie bespreken en gezamenlijk haalbare ambities afspreken.
		C2.	Uitvoeren van de onderdelen van passend onderwijs (Afstemming zorg en ondersteuning, thuis nabij onderwijs en bijbehorende ondersteuning en thuiszitters) schoolbegeleiding en de wijze van besteding.
		C3.	Overleggen met de samenwerkingsverbanden passend onderwijs in samenwerking met de regiogemeenten om meer thuisnabij onderwijs te stimuleren/realiseren.
		C4.	Houden van toezicht op het goed onderhouden van de schoolgebouwen door de schoolbesturen na de overheveling van het buitenonderhoud.
D	Ontwikkeling inwoners door kennis, informatie, literatuur en het stimuleren van lezen via onze bibliotheekvoor-zieningen, mede om de laaggeletterdheid tegen te gaan.	D1.	Instandhouden van schoolbibliotheken op de basisscholen die hierop een beroep doen, met behulp van de lees-/mediacoaches die op de basisscholen actief zijn.
		D2.	Verhuizen van bibliotheekvestiging in Dodewaard.
		D3.	Uitvoeren van het convenant Bibliotheekwerk Rivierenland door het in stand houden van de Basisbibliotheek Rivierenland.
		D4.	Besluitvorming over het convenant 2019-2022
		D5.	Verdere uitvoering geven aan het plan van aanpak laaggeletterdheid.

Ontwikkelingen:

Verbetering samenwerking tussen samenwerkingsverbanden/scholen/gemeenten/GGD/zorgverleners ter voorkoming en beperking schoolverzuim.
In het kader van passend onderwijs wordt in de regio Rivierland onderzoek gedaan naar:

- Het aantal leerlingen die (tijdelijk) geen onderwijs volgen of die dreigen uit te vallen.
- Wie allemaal betrokken zijn;
- Knelpunten in de huidige samenwerking;
- Mogelijkheden tot verbetering samenwerking.

Na afronding van dit onderzoek wordt eind 2017/begin 2018 over de voortgang besloten.

Aanbesteding uitvoering volwasseneducatie voor de regio Rivierenland voor het jaar 2018.
Door de gemeente Tiel wordt in samenwerking met de regiogemeente eind 2017 een aanbesteding gehouden voor de uitvoering volwasseneducatie in het jaar 2018 met mogelijkheid tot verlenging.
De wetgeving op het terrein van volwasseneducatie is gewijzigd en met ingang van het jaar 2019 onzeker. De mogelijkheid is aanwezig dat de huidige geoormerkte bekostiging via de gemeente Tiel met ingang van 2019 wordt gewijzigd in een algemene uitkering in het gemeentefonds.

Leerlingen begeleiden in het zelfstandig reizen naar school
Binnen het sociaal domein passen de principes zelfredzaamheid en eigen kracht. Het doel daarvan is inwoners zo zelfstandig mogelijk deel te laten nemen aan de samenleving. Dat gaat niet altijd vanzelf en enige activering en ondersteuning kan daarbij helpen. In de beleidsregels leerlingenvervoer wordt zelfstandig reizen gestimuleerd. In 2017 is een pilot gestart waarbij leerlingen die nu nog met de taxi(bus) naar school gaan, begeleid worden in het zelfstandig reizen naar school met het openbaar vervoer of de fiets. Bij een positief resultaat van de pilot kan het project na 2017 structureel ingevoerd worden.

Samenwerking met MEE en Arriva
MEE Gelderse poort leidt vrijwilligers op tot reisbuddy's. Vervoersonderneming Arriva biedt tegen een gereduceerd tarief een 'Voor Elkaar Pas'. Deze pas maakt het voor de speciale doelgroep aantrekkelijk en eenvoudig om met het openbaar vervoer te reizen.

Zoveel mogelijk kinderen in de eigen woonomgeving passend onderwijs bieden
In de regio Rivierenland loopt in het kader van Passend Onderwijs een project 'thuisnabij onderwijs'. Het doel is om zoveel mogelijk kinderen in de eigen woonomgeving naar school te laten gaan. Om inzicht te krijgen hoeveel kinderen binnen en buiten de regio naar school gaan, wordt een monitor leerlingenstroom opgezet. Daarnaast wordt gewerkt aan een richtlijn voor de samenwerking tussen gemeenten en onderwijs bij verwijzingen naar speciaal onderwijs en het toekennen van leerlingenvervoer.

In 2018 (of eind 2017) besluiten om wel of niet in te stemmen met het convenant 2019 -2022 inzake bibliotheekwerk.
De besluitvorming hierover is van grote invloed op de verdere ontwikkelingen op het gebied van bibliotheekwerk. Instemmen betekent dat Neder-Betuwe verder gaat met bibliotheek Rivierenland. Niet instemmen betekent dat de gemeente een andere bibliotheekvoorziening moet vinden.

6.2 Sport

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Iedere inwoner in staat stellen om zich te ontwikkelen tot een gezonde, actieve en vitale inwoner.	A1.	Continueren en uitbouwen van de inzet van de buurtsportcoaches. Buurtsportcoaches krijgen steeds meer de rol als "preventief verbinder" binnen het sociaal domein. Toelichting: De buurtsportcoach speelt een grote rol binnen de pilot op de Dodewaardse basisscholen, waarbij extra beschikbaar gestelde uren bewegingsonderwijs gekoppeld wordt aan een integraal programma gericht op het aannemen van een gezonde leefstijl op jonge leeftijd.
		A2.	Aanmoedigen van kinderen/jongeren tot het aannemen van een gezonde leefstijl. Om overgewicht onder jongeren terug te dringen moedigen wij een gezonde leefstijl aan van de jonge Neder-Betuwenaren. Toelichting: Dit doen we door integrale preventieprogramma's aan te bieden als geZininFit en B-Fit op de basisscholen en voortgezet onderwijs, maar ook door naschools aanbod voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs aan te bieden in diverse kernen door buurtsportcoaches in samenwerking met sportverenigingen. Uitrollen van het projecten als geZininFit en "Samen is Leuker" in meerdere kernen en beschikbaar te stellen voor een bredere doelgroep zorgt ervoor dat kinderen begeleid worden naar een passend beweegaanbod. Het vergroten van de weerbaarheid van kinderen en jongeren is het uitgangspunt bij alle beweegprogramma's gericht op jongeren/kinderen.
		A3.	Uitnodigen van ouderen voor het deelnemen aan een vitaliteitstest. Toelichting: Doel is om inwoners zicht te geven op vitaliteit en hen mee te laten denken in een nieuw (beweeg)aanbod. Aansluitend zal er vraaggericht activiteiten opgestart worden waarbij beweegactiviteiten gecombineerd worden met sociale activiteiten.
B	Sportverenigingen in Neder-Betuwe zijn vitaal	B1.	Ondersteunen van sportverenigingen om zich te kunnen ontwikkelen tot een "open club". Een "open club" pakt haar maatschappelijke rol/functie op, waardoor er vaker contact is met kwetsbare inwoners die nog niet bewegen.

Ontwikkelingen:

De open club: Neder-Betuwse sportverenigingen zijn vitaal
Vitale verenigingen zijn op de toekomst en omgeving gerichte verenigingen met een doorlopend activiteitenaanbod, die bijdragen aan het welzijn en de participatie van de bevolking in een dorp en van de leden van de vereniging. De vitale vereniging richt zich – naast de (potentiële) leden – uitdrukkelijk ook op de niet-leden. De vitale vereniging ziet haar vereniging niet alleen als doel, maar nadrukkelijk ook als middel om andere (maatschappelijke) doelen te realiseren, samen met andere maatschappelijke partners. Vitale sportverenigingen kunnen op steun van de gemeente rekenen als ze bijdragen aan breder gemeentelijke doelstellingen, zoals een (beweeg)aanbod voor kwetsbare doelgroepen. Dat kan door de ondersteuning van de buurtsportcoach of een medewerker van de Gelderse Sport Federatie, maar dit kan ook zijn door het beschikbaar stellen van een activiteitenbudget, bij het opstarten van nieuwe breed-maatschappelijke initiatieven.

6.3 Leefbaarheid/Welzijn

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Leefbaarheid kernen behouden en versterken.	A1.	Uitvoeren plan van aanpak Dorpshuis en De Eng in Dodewaard. Verder uitwerken plannen voor de twee basisscholen in Dodewaard in samenhang met functies gericht op kinderen/jeugd.
		A2.	Starten met uitvoering plan van aanpak accommodatievraagstukken in de andere dorpskernen. Hierbij een werkwijze per dorpskern hanteren en volgorde uit plan van aanpak aanhouden.
		A3.	In stand houden van de buurtbus, regiotaxi, Klaartje en Swobrik.
		A4.	Regie voeren via de Regio Rivierenland op vervoersstromen (basismobiliteit) om beter maatwerk te leveren en vraagafhankelijk vervoer effectiever en efficiënter te maken (zie ook 4.2)
B	Leefbaarheid kleine dorpen Echteld en IJzendoorn behouden en versterken.	B1.	Extra aandacht voor ondersteuning en borging van het Huis van IJzendoorn.
		B2.	Alert zijn en blijven op ontwikkelingen in relatie tot leefbaarheid in de kern Echteld en waar nodig ondersteuning bieden. Toelichting: In Echteld is geen Huis van het dorp. Er is wel een relatie gelegd met de accommodatievraagstukken (zie ook 6.3 A2.)
C	Subsidies komen mede ten goede aan leefbaarheid, participatie en informele maatschappelijke ondersteuning van burgers; subsidieontvangers tonen maatschappelijke betrokkenheid.	C1.	Uitvoeren van het nieuwe welzijnsbeleid en de daarop gebaseerde subsidieregels voor het sociaal domein.
D	Jongeren kunnen meer bewegen en hebben daar ook meer ruimte voor.	D1.	Uitvoeren van het uitvoeringsplan "speelruimtenota 2015-2025" en bij de invulling van de speelruimte jongeren en de overige inwoners betrekken.

Ontwikkelingen:

Verdere vormgeving van het Accommodatiebeleid in de kern Dodewaard
De planning is dat er in 2017 een besluit wordt genomen over de plannen voor het dorpshuis, de sporthal De Eng en de basisscholen in Dodewaard. In 2018 worden die plannen (verder) uitgevoerd. In 2016 gaf de raad de opdracht opnieuw te onderzoeken wat mogelijkheden voor het accommodatiebeleid in Dodewaard zijn. Een voorstel voor het clusteren van functies op twee locaties was hiervan het resultaat. Over het voorstel werd geen besluit genomen. In 2017 richtte de aandacht zich op het dorpshuis en de Sporthal de Eng in Dodewaard. Het Dorpshuis kampte met acute financiële problemen. Een oplossing werd gezocht in verhuizing van het Dorpshuis (inclusief de bibliotheek) en samenwerking met andere partijen in Dodewaard. Plannen voor de ontwikkeling van de twee basisscholen en clustering met andere functies gericht op kinderen/jeugd in Dodewaard worden daarna ontwikkeld.

Bepalen van prioriteiten voor de accommodatievraagstukken in de andere kernen
Voor het accommodatiebeleid in de kernen Kesteren en Opheusden werd in 2017 geïnventariseerd om welke accommodaties het gaat en welke vraagstukken hier leven. Op basis van de inventarisatie werden prioriteiten benoemd en een plan van aanpak opgesteld. Dit plan wordt per kern verder uitgewerkt en per kern vervolgens ook uitgevoerd. Het accommodatiebeleid blijkt een complex en lastig onderwerp: veel verschillende organisaties zijn erbij betrokken en wensen en behoeften veranderen soms snel. Resultaten bleven de laatste jaren achter bij de verwachtingen. In het plan van aanpak worden daarom kleine stappen benoemd die in grote lijnen worden beschreven. Dit geeft ruimte voor een passende invulling bij de uitwerking en biedt toch een duidelijk kader.

Invoeren van het nieuwe Welzijnsbeleid op basis van het vastgestelde uitvoeringsplan
In 2018 uitvoering geven aan het gecombineerde uitvoeringsplan Welzijnsbeleid en Wmo/Jeugd. De planning is dat er in 2017 een gecombineerd uitvoeringsplan wordt opgesteld op basis van de nieuwe beleidsnota Welzijnsbeleid en het beleidsplan Wmo/Jeugd. In maart 2017 werd het welzijnsbeleid "Welzijn in Neder-Betuwe" door de raad vastgesteld. Een uitvoeringsplan en bijbehorende subsidieregels zouden later dat jaar worden uitgewerkt. Omdat Welzijn onder de Wmo valt en de raad in juli 2017 ook over het beleidsplan Wmo-Jeugd een besluit nam, zijn de beide nota's in een enkel uitvoeringsplan uitgewerkt. De samenhang tussen welzijn, preventie, zorg en jeugd en ontwikkeling kreeg op deze manier vorm in concrete actiepunten die vanaf 2017 worden uitgevoerd.

Invoeren van de nieuwe subsidieregels binnen het sociaal domein
De subsidieregels vormen de juridische basis voor de verstrekking van subsidies binnen het sociaal domein in Neder-Betuwe. De subsidieregels richten zich op de participatie, leefbaarheid, informele betrokkenheid en betrokkenheid van inwoners zoals in het coalitie akkoord aangegeven. De inzet van subsidie draagt op die manier bij aan preventie en de kanteling van de samenleving naar meer zelfredzaamheid en inzet van maatschappelijk kapitaal. De subsidieregels voor het sociale domein werden in samenhang met het beleid in 2017 uitgewerkt.

Uitvoeren van de Speelruimtenota 2015-2025 op basis van de actualiteit en de behoefte van inwoners
In de praktijk blijkt dat de uitvoering van de plannen sterk afhankelijk is van de actualiteit, planontwikkeling voor bepaalde woongebieden, urgentie en draagvlak/betrokkenheid van de inwoners. Met name het aspect draagvlak heeft een rol gespeeld of vervanging, onderhoud en plaatsing van speelterreinen naar voren is gehaald of naar achteren is geschoven. Binnen de bestaande regels voor kwaliteitseisen en materiaalgebruik wordt ruimte benut om aan de behoeften van inwoners tegemoet te komen en om meer diversiteit aan speelvoorzieningen te bieden. In het voorjaar van 2018 zal de raad worden geïnformeerd over de stand van zaken betreft de uitvoering van de Speelruimtenota 2015-2025 en zal bezien worden of de uitvoering kan worden voortgezet volgens de huidige werkwijze of dat aanpassing van de nota noodzakelijk is.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Neder-Betuwe	Landelijk	Peiljaar	Bron
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5-18 jaar	4,06	2,01	2016	Ingrado
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5-18 jaar	19,86	26,88	2016	Ingrado
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2,7% 1,4%	3,2% 2,0%	2012 2014	DUO
Niet wekelijkse sporters	% van de totale bevolking	62,6% 54,8%	46,6% 49,9%	2012 2014	RIVM

Verbonden Partijen

geen

Wat mag het kosten?

Programma 6:	Onderwijs, Sport en Welzijn					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten		5.033	4.824	4.742	4.741	4.741
Baten		-1.037	-822	-782	-782	-782
Geraamd resultaat bestaand beleid		**3.996**	**4.001**	**3.959**	**3.959**	**3.959**
Nieuw Beleid						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten						
Baten						
Nieuw beleid conform kadernota						
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			-207	-215	-215	-245
Baten						
Nieuw beleid na kadernota			**-207**	**-215**	**-215**	**-245**
Geraamd resultaat nieuw beleid			**-207**	**-215**	**-215**	**-245**
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid		**3.996**	**3.794**	**3.745**	**3.744**	**3.714**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN conform kadernota

- **Geen**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN na kadernota

- **Actualisatie urencalculatie (€ 237.000 structureel voordeel)**
  Als gevolg van de actualisatie urencalculatie heeft een bijstelling plaatsgevonden van de ambtelijke ondersteuning. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de toelichting op programma 1 Bestuur en dienstverlening (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie urencalculatie).
- **Actualisatie kapitaallasten (€ 31.000 nadeel in 2018 aflopend naar € 8.000 voordeel in 2021)**
  Als gevolg van de actualisatie kapitaallasten (inclusief berekening financieringsresultaat) vinden diverse mutaties plaats per programma. Voor een toelichting verwijzen wij u de toelichting op programma 3 Fysieke omgeving (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie kapitaallasten).

Investeringen

P6	Programma:	Onderwijs, Sport en Welzijn	
Beschikbaar gestelde investering (lopend/bestaand) **Beschikbaar te stellen investering (nieuw)**		**Startjaar**	**Investeringsbedragen x € 1000**
Lopend	Nieuwbouw Pantarijn	2014	5.067
Lopend	Renovatie sportparken	2016	414
Bestaand	Vervangen bus ouderenvervoer (Swobrik)	2019	45
Bestaand	Vervangen bus ouderenvervoer (Klaartje)	2020	53
	Totaal investeringsbedragen		5.579

Mutaties in reserves

Programma 6:	Sociaal Domein					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten		261	253	245	245	245
Baten		-457	-449	-432	-432	-432
Geraamd resultaat bestaand beleid		-196	-196	-187	-187	-187
Nieuw Beleid						
Lasten			-199	-184	-195	-197
Baten			199	184	186	188
Geraamd resultaat nieuw beleid					-9	-9
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid		-196	-196	-187	-196	-196

Programma 7: Algemene dekkingsmiddelen, Overhead, VPB en onvoorzien

Algemeen:

Dit programma is een qua opbouw afwijkend ten opzichte van die van de beleidsprogramma's, maar telt financieel wel mee voor de begroting. Hierin staat welke algemene dekkingsmiddelen er zijn en wat het verloop daarvan is voor de komende vier jaar. Algemene dekkingsmiddelen hebben vooraf geen bepaald bestedingsdoel. Overhead en vennootschapsbelasting zijn nieuwe onderdelen. Met ingang van de begroting 2017 is de inhoud van dit deel aanzienlijk gewijzigd en worden naast genoemde posten ook diverse taakvelden afzonderlijk benoemd, waaronder de taakvelden Overhead, Treasury, OZB Woningen en OZB Niet woningen.

Wat zijn algemene dekkingsmiddelen?

Dit onderdeel beschrijft hoe de gemeente aan dekkingsmiddelen (geld) komt om de voornemens uit de programma's te realiseren (te betalen). De belangrijkste onderdelen van het overzicht algemene dekkingsmiddelen zijn de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de lokale heffingen (belastingen) en het beheer van activa die voor de openbare dienst bestemd zijn. Deze inkomsten zijn vrij besteedbaar en derhalve niet rechtstreeks aan een programma toe te rekenen.
Daarnaast omvat dit overzicht:

- inkomsten uit beleggingen, deelnemingen en financieringsfunctie;
- inkomsten uit verhuur en diensten van derden: onvoorziene uitgaven.

Overhead

Veel van onze werkzaamheden zijn gericht op onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners. Maar om dat op een adequate en efficiënte wijze te kunnen blijven doen dienen de interne dienstverlening en bedrijfsvoering binnen onze ambtelijke organisatie goed op orde te zijn. Daar waar nodig zullen ook efficiency-maatregelen genomen worden om de interne dienstverlening te verbeteren. Een belangrijk kenmerk voor het onderdeel bedrijfsvoering binnen de gemeentelijke organisatie is het feit dat het ondersteunend van aard is. In juli 2016 is de nieuwe Notitie overhead gepubliceerd, als onderdeel van diverse wijzigingen van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De wijzigingen die hierin zijn aangegeven zijn bedoeld om een beter inzicht in de overhead te bieden en daarmee de interne sturing alsmede de vergelijkbaarheid tussen provincies en tussen gemeenten te bevorderen.

De definitie van overhead is als volgt geformuleerd: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

De kosten van de overhead zijn conform de Notitie Overhead verdeeld in 11 categorieën. Voor elke van deze categorieën is in het onderstaande schema een kostenprognose weergegeven. Vervolgens is weergegeven waar de kosten voor de overhead aan toegerekend worden.

Categorie overhead	Begroting 2018
Leidinggevende primair proces	€ 731.840
Financiën, toezicht en controle	€ 843.000
P&O	€ 912.338
Inkoop	€ 32.929
Communicatie en voorlichting	€ 170.862
Juridische zaken	€ 111.779
Bestuurszaken en bestuursondersteuning	€ 422.606
Informatievoorziening en automatisering	€ 1.257.361
Facilitaire zaken en huisvesting	€ 853.993
DIV	€ 283.128
Managementondersteuning primaire proces	€ 787.301
Totaal	€ 6.407.137

Doorverdeling van overhead	
Exploitatie	€ 6.215.636
Grondexploitatie	€ 74.734
Rioolheffing	€ 116.767
Totaal	€ 6.407.137

Actuele kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieprogramma 2014-2018 'Samenwerken aan een vitale samenleving' en de versie 2.0;
- Diverse belastingverordeningen;
- Nota risicomanagement en weerstandsvermogen;
- Nota reserves en voorzieningen.

Ontwikkelingen

Het Kabinet onderzoekt de mogelijkheden om het lokale belastinggebied te hervormen. Dit geeft een verschuiving van rijks- naar gemeentebelastingen. Kern is het vergroten van het lokale heffingengebied via een verbreding van de OZB (herinvoering van de onroerende zaakbelasting voor gebruikers van woningen) en de invoering van een ingezetenenheffing (een vast bedrag per volwassen inwoner). Kleinere belastingen, zoals de hondenbelasting en de forensenbelasting zouden komen te vervallen. De precariobelasting op kabels en leidingen van nutsbedrijven is al afgeschaft met in achtneming van een overgangsregeling. Gemeenten krijgen hiermee meer inkomsten uit de eigen belastingheffing en tegelijkertijd minder uitkeringen van het Rijk. Het doel is om gemeenten meer autonomie en keuzevrijheid te geven. Het gevolg hiervan zal zijn dat de er meer verschillen tussen gemeenten zullen ontstaan doordat lokaal andere afwegingen tussen inkomsten en uitgaven worden gemaakt. Per saldo hoeft de uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied niet tot stijging van de belastingdruk te leiden. Door de vermindering van de uitkeringen van het Rijk aan gemeenten heeft het Rijk minder uitgaven en kunnen de rijksbelastingen omlaag.

Thema's

7.1 Onroerende Zaak Belasting

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	De belastingdruk voor de inwoners te verminderen	A1.	De OZB jaarlijks met 2% te verlagen
		A2.	Opbrengst onroerendezaakbelasting mag alleen toenemen als gevolg van areaaluitbreiding nieuwbouw.

7.2 Weerstandsvermogen verbeteren

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Het verhogen van de weerstandsratio.	A1.	Realiseren van een weerstandsratio van minimaal 1,0 of meer.
		A2.	Beperken van risico's.
		A3.	Realiseren van een jaarlijks begroot overschot van minimaal € 100.000 per jaar.
		A4.	Actualiseren van beheerplannen volgens een vast patroon met als doel structurele besparingen te onderzoeken.

7.3 Risico's op grondposities

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Een adequate beheersing van de risico's op onze grondposities.	A1.	Inventariseren, benoemen en verkleinen van de risico's ten aanzien van onze grondposities.

7.4 Bedrijfsvoering

	Wat willen we bereiken?		Wat gaan we ervoor doen?
A	Doorontwikkeling digitaal en zaakgericht werken	A1.	De structuur en de apparatuur voor het digitaal en zaakgericht werken is aanwezig, de volgende stap is het verder implementeren van de werkwijze binnen de organisatie.
B	Optimalisatie werkprocessen	B1.	In 2016 is gestart met het actualiseren van de werkprocessen, dit proces zal in 2018 voortgezet worden en daar waar nodig en mogelijk zullen de werkprocessen geoptimaliseerd worden via de zogenaamde LEAN-methode.
C	Verdere digitalisering dienstverlening aan onze inwoners	C1	In programma 1 staat de ambitie opgenomen om de digitalisering van de dienstverlening aan onze inwoners verder te ontwikkelen. Dit heeft invloed op de interne werkprocessen binnen de ambtelijke organisatie. Het proces van verdere digitalisering wordt samen met de aanpassing van de interne werkprocessen uitgevoerd. .

Ontwikkelingen:

Bedrijfsvoering gemeentelijke organisatie

De ingeslagen weg wat de bedrijfsvoering betreft binnen onze gemeentelijke organisatie zullen we doorzetten en verder door ontwikkelen. Op een aantal aspecten willen we in 2018 nadrukkelijk inzet plegen.

- de implementatie van digitaal en zaakgericht werken hebben we al ingezet, echter dit vraagt ook voor 2018 nadrukkelijk de inzet en de doorontwikkeling om op deze wijze ook de bedrijfsvoering te optimaliseren.
- In 2016 is gestart met het optimaliseren van de werkprocessen, een gedeelte van dit proces zal ook in 2018 voortgang vinden.
- Nadrukkelijk inzetten op verdere digitalisering van de dienstverlening aan de inwoners en daar de werkprocessen op inrichten.
- Het optimaliseren van de Planning en Control documenten door het toepassen van een managementinformatiesysteem

Toelichting

Binnen de personeelslasten van de organisatie is geen sprake van een raming voor inhuur van derden. De beschikbare middelen om inhuur van derden te laten plaatsvinden ontstaan op het moment dat er vacatures binnen de personeelsstaat zijn die niet worden ingevuld; dit wordt ook wel vrijval vacaturegelden genoemd. Indien er geen vacatures zijn (dus geen vrijval vacaturegelden) kan er ook geen inhuur plaatsvinden.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator:	Eenheid:	Uitkomst Neder-Betuwe:	Uitkomst Landelijk:	Bron:
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	€ 223.450 (2017)	€ 228.000 (2017)	CBS/COELO
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	12,2	7,1	Basisregistratie adressen en gebouwen
Demografische druk*	%	81,4% (2017)	69,0% (2017)	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	€ 796 Koopwoning € 158 huurwoning	€ 650 Koopwoning € 280 (2017)	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	€ 848 koopwoning € 209 huurwoning	€ 723 koopwoning € 364 (2017)	COELO
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	5,00	n.v.t.	Eigen gegevens
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	4,35	n.v.t.	Eigen gegevens
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 472	n.v.t.	Eigen begroting
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Zie toelichting	n.v.t.	Eigen begroting
Overhead	% van totale lasten	13%	n.v.t.	Eigen begroting

* De demografische druk is de som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Verbonden Partijen

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
	Zorgdragen dat wij tegen zo min mogelijke kosten voor korte of lange periode financieringen kunnen verkrijgen.	A1.	De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.

Regionaal archief Rivierenland

	Welke beleidsdoelstellingen gaat de verbonden partij voor ons bereiken?		Wat gaat de verbonden partij hiervoor doen?
A	Het doel is het gemeenschappelijk beheer van de naar de archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden van de deelnemers.	A1.	Adequaat archiefbeheer van de overgebrachte archiefbescheiden van de deelnemende gemeenten
		A2.	Zorgen voor voldoende financiële middelen en faciliteiten om het archiefbeheer conform wettelijke regels uit te voeren
		A3.	Zorgen voor goede opleiding, faciliteiten van medewerkers en vrijwilligers
B	Het RAR ziet toe op het beheer van de niet naar die archiefbewaarplaats (en) overgebrachte archiefbescheiden	B1.	Periodiek overleg en het jaarlijks uitbrengen van het inspectieverslag
		B2.	Vraagbaak op het gebied van ontsluiting, bewaring en vernietiging
		B3.	Begeleiding van projecten zoals Handboek Vervanging, invulling Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's), digitaliseren akten Burgerlijke Stand
C	Het leveren van een klant vriendelijke dienstverlening aan alle gebruikers, zowel ambtenaren als particulieren.	C1.	Bevorderen dat documenten en gegevens digitaal ontsloten worden
		C2.	Het organiseren van tentoonstellingen, lezingen en bijeenkomsten
		C3.	Ontvangen van groepen (o.a. basisscholen) voor educatie
D	Uitvoering geven aan de openbaarheid van archieven	D1.	Beschikbaarstellen van archiefstukken
		D2.	Ingebruikname van applicatie MijnStudiezaal waarmee bezoekers direct vragen stellen.
		D3.	Het uitgeven van publicaties

Wat mag het kosten?

Programma 7:	Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	262	7.173	7.013	6.925	6.959	6.959
Baten	-35.469	-33.784	-33.767	-33.966	-34.213	-34.213
Geraamd resultaat bestaand beleid	**-35.207**	**-26.611**	**-26.754**	**-27.041**	**-27.254**	**-27.254**
Nieuw Beleid						
Nieuw beleid conform kadernota						
Lasten			134	117	117	117
Baten			103	203	302	398
Nieuw beleid conform kadernota			**237**	**320**	**419**	**515**
Nieuw beleid na kadernota						
Lasten			-603	-535	-569	-441
Baten			-767	-946	-1.060	-1.380
Nieuw beleid na kadernota			**-1.370**	**-1.481**	**-1.629**	**-1.820**
Geraamd resultaat nieuw beleid			**-1.133**	**-1.161**	**-1.211**	**-1.306**
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	**-35.207**	**-26.611**	**-27.887**	**-28.202**	**-28.464**	**-28.560**

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN conform kadernota

- **Verlagen OZB belasting met 2% per jaar (€ 102.550 nadeel in 2018 oplopend naar € 398.057 structureel nadeel in 2021)**
  Conform coalitieakkoord de komende jaren de OZB-verlagen om de belastingdruk voor de inwoners te verminderen.
- **I&A projecten 2018 (€ 68.625 nadeel in 2018 aflopend naar € 51.400 structureel nadeel in 2021).**
  Om efficiënt te kunnen werken en de digitale dienstverlening te kunnen waarborgen en uit te breiden is het noodzakelijk applicaties en software up to date te houden.
- **Formatie Gegevensbeheer BGT, GEO-info, Omgevingswet en Informatiebeveiliging (€ 16.700 structureel nadeel)**
  Een kwalitatief goed gegevensbeheer van kaart en beeldmateriaal (Basiskaart Grootschalige Topografie en overige GEO-informatie).
- **Garantiebanen (€ 30.000 structureel nadeel)**
  Conform landelijk wettelijk beleid mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en met een indicatie een structurele baan aanbieden, zodat zij volwaardig kunnen deelnemen aan het reguliere arbeidsproces.
- **Formatie Gegevensbescherming (€ 18.750 structureel nadeel)**
  Onder de nieuwe Europese privacy verordening, de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)5, die op 25 mei 2018 van toepassing is, wordt het aanstellen van een FG, een interne toezichthouder op de verwerking van persoonsgegevens, voor alle organisaties, dus ook gemeenten, verplicht.

NIEUW BELEID/ONTWIKKELINGEN na kadernota

- **Meicirculaire 2017, toename algemene uitkering gemeentefonds (€ 761.000 voordeel in 2018 oplopend naar € 1.380.000 structureel voordeel in 2021)**
  Middels de meicirculaire 2017 is de algemene uitkering gemeentefonds, hoofdzakelijk door de ontwikkeling van het accres, fors toegenomen. Op dit programma staat de toename van de algemene uitkering opgenomen en de daar tegenover gestelde beschikbare budgetten, extra lasten, staan op de afzonderlijke programma's opgenomen. Voor meer uitgebreide informatie verwijzen wij u naar de raadsinformatiebrief inzake de meicirculaire 2017.
- **Meicirculaire 2017, middelen stelpost prijs- en loonstijging (€ 185.000 nadeel in 2018 oplopend naar € 360.000 structureelnadeel in 2021)**
  Middels de meicirculaire 2017 zijn middelen beschikbaar gesteld voor prijs- en loonstijgingen. Op programma 7 algemene dekkingsmiddelen staat de toename van de algemene uitkering opgenomen. De daar tegenover gestelde beschikbare budgetten, extra lasten, staan op de afzonderlijke programma's opgenomen. Op dit programma ziet u de extra lasten opgenomen voor de stelposten loon- en prijsstijgingen. Voor meer uitgebreide informatie verwijzen wij u naar de raadsinformatiebrief inzake de meicirculaire 2017.
- **Actualisatie urencalculatie (€ 713.000 voordeel in 2018 en € 719.000 structureel voordeel in 2021)**
  Als gevolg van de actualisatie urencalculatie heeft een bijstelling plaatsgevonden van de ambtelijke ondersteuning. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de toelichting op programma 1 Bestuur en dienstverlening (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie urencalculatie).
- **Actualisatie kapitaallasten (€ 80.000 voordeel in 2018 oplopend naar € 93.000 voordeel in 2021)**
  Als gevolg van de actualisatie kapitaallasten (inclusief berekening financieringsresultaat) vinden diverse mutaties plaats per programma. Voor een toelichting verwijzen wij u de toelichting op programma 3 Fysieke omgeving (3e W-vraag 'Wat mag het kosten', onderdeel actualisatie kapitaallasten).
- **Overige kleine verschillen (€ 6.000 structureel nadeel)**

Investeringen

P7	Programma: Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien		
Beschikbaar gestelde investering (lopend/bestaand) Beschikbaar te stellen investering (nieuw)		Startjaar	Investeringsbedragen x € 1000
Bestaand	Actualisatie I&A gids 2017	2017	251
Nieuw	Actualisatie I&A gids 2018	2018	100
	Totaal investeringsbedragen		351

Mutaties in reserves

Programma 7:	Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien					
	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000					
Bestaand Beleid						
Lasten	2.386	194	500	500	500	500
Baten	-1.033	-528	-153			
Geraamd resultaat bestaand beleid	1.353	-334	347	500	500	500
Nieuw Beleid						
Lasten			-16	-16	-16	-16
Baten			-70			
Geraamd resultaat nieuw beleid			-86	-16	-16	-16
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid	1.353	-334	262	484	484	484

Toelichting

- **Eenmalige onttrekking uit de algemene reserve (€ 70.000 incidenteel 2018)**
  Onttrekking uit de algemene reserve ter dekking van de incidentele uitgaven zoals opgenomen in de kadernota 2018-2021.
- **Bijstelling precariobelasting (€ 16.000 structureel voordeel)**
  Mutaties met betrekking tot de precariobelasting hebben in onze begroting een budgettair neutraal effect. Echter tijdens de bijstelling van de lagere kilometrage aan gasleiding is er verzuimd om de structurele toevoeging aan de reserve bij te stellen. De geraamde toevoeging aan de reserve precario wordt nu naar beneden bijgesteld en heeft een voordelig structureel effect.

Specificatie van Algemene dekkingsmiddelen

Specificatie algemene Dekkingsmiddelen	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x € 1.000						
Bestaand Beleid						
Apparaatskosten	32	7.173	6.544	6.507	6.507	6.635
Totaal Lasten	**32**	**7.173**	**6.544**	**6.507**	**6.507**	**6.635**
Gebouw Nedereindsestraat Kesteren						
Resultaat gebouw Nedereindsestraat te Kesteren	-72	-31				
Beleggingen en Deelnemingen						
Dividenduitkeringen						
- Vitens	-14	-40	-40	-40	-40	-40
- BNG	-19	-18	-18	-18	-18	-18
- Effect bespaarde rente (vervallen per 2016)	-10					
- Overige baten		-22	-46	-41	-41	-41
	-43	-80	-104	-99	-99	-99
Algemene Uitkering						
Algemene uitkering gemeentefonds	-18.136	-18.566	-19.114	-19.610	-19.977	-20.306
Algemene uitkering Sociaal Domein	-10.253	-9.238	-9.445	-9.332	-9.328	-9.318
	-28.389	-27.804	-28.559	-28.942	-29.304	-29.623
Lokale heffingen (besteding niet gebonden)						
Onroerende Zaak Belasting (OZB)	-5.155	-5.173	-5.070	-4.970	-4.871	-4.775
Toeristenbelasting	-48	-47	-47	-47	-47	-47
Hondenbelasting	-127	-129	-130	-130	-130	-130
Forensenbelasting	-18	-17	-17	-17	-17	-17
Precariobelasting	-1.387	-484	-484	-484	-484	-484
Dwanginvordering		-20	-20	-20	-20	-20
	-6.735	-5.869	-5.768	-5.667	-5.569	-5.472
Saldo compensabele btw en uitkering						
uit het BTW compensatiefonds						
compensabele BTW compensatiefonds	3.215	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
uitkering uit BTW compensatiefonds	-3.215	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500
voor eigen rekening						
Totaal baten	**-35.239**	**-33.784**	-34.431	**-34.709**	**-34.972**	**-35.195**
Totalen lasten en baten algemene dekkingsmiddelen	**-35.207**	**-26.611**	**-27.887**	**-28.202**	**-28.465**	**-28.560**

Budget voor Onvoorziene uitgaven

Budget onvoorziene uitgaven:	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Budget onvoorziene uitgaven:	186.184	186.184	186.184	186.184

2. PARAGRAFEN

Paragraaf 1: Lokale heffingen
Paragraaf 2: Weerstandsvermogen en risicobeheersing
Paragraaf 3: Onderhoud kapitaalgoederen
Paragraaf 4: Financiering
Paragraaf 5: Verbonden partijen
Paragraaf 6: Grondbeleid
Paragraaf 7: Bedrijfsvoering

Paragraaf 1: Lokale heffingen

Algemeen

Conform artikel 10 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten bevat de paragraaf 'Lokale heffingen' de volgende zaken:

- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- de geraamde inkomsten;
- een overzicht op hoofdlijnen van de lokale heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid;
- een aanduiding van de lokale lastendruk;

Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

Het totale pakket van de gemeentelijke belastingen en heffingen bestaat uit verschillende belastingen/heffingen, die gelegitimeerd worden door een door de gemeenteraad vastgestelde belastingverordening.

Voor de hoogte van de tarieven en leges gelden de volgende uitgangspunten:

- Streven naar een volledige kostendekking bij leges en andere rechten.
- De opbrengst van leges en rechten niet meer laten stijgen dan met de inflatiecorrectie.
- Bij het bepalen van de opbrengst onroerendezaakbelasting moet de totale opbrengst onroerendezaakbelasting gelijk blijven en mag de opbrengst alleen toenemen door toename van onroerende zaken (areaaluitbreiding).
- Stijgingen of dalingen van de WOZ-waarden mogen geen invloed hebben op de hoogte van de totale opbrengst onroerendezaakbelasting. Met andere woorden: stijgen de WOZ-waarden dan dalen de OZB-percentages, dalen de WOZ-waarden dan stijgen de OZB-percentages.

Geraamde Inkomsten

Totaaloverzicht lokale heffingen 2018						
	Begroting	2017	2018	2019	2020	2021
	ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN:					
1	Onroerende-zaakbelastingen:					
	OZB eigenaar woningen	3.554.658	3.484.186	3.415.123	3.347.441	3.281.113
	OZB eigenaar niet-woningen	975.520	956.179	937.225	918.650	900.446
	OZB gebruikers niet-woningen	642.399	629.662	617.180	604.948	592.960
2	Forensenbelasting	16.762	16.762	16.762	16.762	16.762
3	Toeristenbelasting	46.661	46.661	46.661	46.661	46.661
4	Hondenbelasting	129.718	129.718	129.718	129.718	129.718
5	Precariobelasting	484.402	484.402	484.402	484.402	484.402
	HEFFINGEN MET EEN BESTEMMING:				0	0
6	Rioolheffing woningen	1.711.066	1.731.697	1.752.328	1.772.959	1.793.590
	Rioolheffing niet-woningen	278.740	278.740	278.740	278.740	278.740
7	Afvalstoffenheffing	1.623.915	1.736.439	1.765.000	1.765.000	1.765.000
8	Lijkbezorgingrechten	352.600	352.600	352.600	352.600	352.600
9	Staangelden markten en kermissen	2.232	2.232	2.232	2.232	2.232
10	Leges:				0	0
	Bevolkingsregistratie en burgerlijke stand	413.116	417.491	292.927	258.896	258.896
	Vergunningen APV	12.393	17.587	12.492	12.492	12.492
	Standplaats- en ventvergunningen	6.013	6.815	6.013	6.013	6.013
	Omgevingsvergunningen	614.808	765.956	563.422	563.422	563.422
	Bestemmingsplannen/vrijstellingen	127.048	139.379	69.645	69.645	69.645
	Grafmonument	4.134	4.134	4.134	4.134	4.134
	Verkeer en vervoer	7.086	8.537	2.520	2.520	2.520
	Diversen	2.245	17.334	29.853	29.853	29.853
		11.005.516	11.226.511	10.778.977	10.667.088	10.591.199

Incidenteel is er in 2018 een bedrag van € 268.000 aan extra leges geraamd voor de toename op het aantal te verstekken Rijbewijzen, omgevingsvergunningen en bestemmingsplannen/vrijstellingen. De oorzaak van het feit dat in het bovenstaande overzicht deze stijging niet één op één te herleiden is wordt veroorzaakt door de incidentele stijging in 2017 van het aantal bestemmingplannen en de structurele daling van het aantal te verstrekken reisdocumenten 'eerste bestuursrapportage 2016.

Overzicht op hoofdlijnen van de lokale heffingen

1.Onroerendezaakbelasting

De onroerendezaakbelasting (hierna: OZB) is veruit de voornaamste gemeentelijke belasting. De OZB bestaat uit een eigenarenbelasting bij woningen en niet-woningen en een gebruikersbelasting bij niet-woningen. De OZB is een algemene belasting en de opbrengst dient ter dekking van de lasten van de gemeente. De grondslag voor de berekening van de OZB in 2018 is de WOZ-waarde per prijspeildatum 1 januari 2017.

Een beleidskader bij het bepalen van de opbrengst OZB is dat de totale opbrengst OZB gelijk moet blijven en alleen mag toenemen door toename van onroerende zaken (areaaluitbreiding). Om de belastingdruk voor de inwoners van Neder-Betuwe meer gelijk te trekken met omliggende gemeenten is er een verlaging van de OZB tot stand gekomen in de kadernota vanuit het coalitieakkoord 2.0. Hierin is aangegeven dat de belastingdruk genormaliseerd moet worden naar 100%. Om de gelijkstelling te bereiken wordt de OZB vanaf 2018 jaarlijks met 2% verlaagd. Bij deze berekening is uitgegaan van de OZB-opbrengst (€ 5.127.462) opgenomen in de begroting 2017.

Begroting 2018 wordt dan: Heffingsjaar:	2017-2020 2017	2018-2021 2018	2018-2021 2019	2018-2021 2020	2018-2021 2021
WOZ waarde (x1000)					
taxatiewaarde woningen	1.895.191	1.895.191	1.895.191	1.895.191	1.895.191
taxatiewaarde niet-woningen	372.008	372.008	372.008	372.008	372.008
	2.267.199	2.267.199	2.267.199	2.267.199	2.267.199
Totale heffing OZB					
Eigenaars woningen	-3.554.658	-3.484.186	-3.415.123	-3.347.441	-3.281.113
Eigenaars niet-woningen	-975.520	-956.179	-937.225	-918.650	-900.446
Gebruikers niet-woningen	-642.399	-629.662	-617.180	-604.948	-592.960
Totale heffing OZB	-5.172.577	-5.070.027	-4.969.528	-4.871.039	-4.774.520

2.Forensenbelasting

Met ingang van 2014 wordt forensenbelasting geheven van eigenaren van zogenaamde tweede woningen waaronder de chalets op de campings Rijk van Batouwe te Kesteren en Resort Rivierendal te Ochten. Deze belasting is bedoeld om eigenaren van deze tweede woningen mee te laten betalen aan de gemeenschapsvoorzieningen in onze gemeente. De gedachte hierachter is dat de eigenaren van deze tweede woningen een groot deel van het jaar in onze gemeente verblijven en derhalve ook gebruik maken van de gemeenschapsvoorzieningen. Enkel chalets in eigendom van natuurlijke personen die niet woonachtig zijn in de gemeente Neder-Betuwe kunnen in de heffing worden betrokken. Zij dienen meer dan negentig dagen per jaar een gemeubileerde woning tot hun beschikking te houden voor zichzelf of voor hun gezin. De aanslag wordt opgelegd aan degene die de gemeubileerde woning tot zijn beschikking heeft.

3. Toeristenbelasting

Onder de naam 'toeristenbelasting' wordt een directe belasting geheven met betrekking tot het overnachten binnen de gemeente op campings, in hotels, pensions, bed & breakfasts en dergelijke, tegen vergoeding in welke vorm dan ook, door personen die niet als ingezetene in de gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens zijn opgenomen. Deze belasting kan worden geheven als een bijdrage in de kosten van de voorzieningen die de gemeente heeft getroffen. Deze kosten kunnen dus worden verhaald op de toerist. De toeristenbelasting wordt in principe geheven aan de hand van het daadwerkelijk aantal overnachtingen. In een nachtverblijfregister worden deze overnachtingen vastgelegd.

4. Hondenbelasting

Onder de naam 'hondenbelasting' wordt op basis van artikel 226 van de Gemeentewet een directe belasting geheven met betrekking tot het houden van honden binnen de gemeente. De belasting wordt geheven op basis van het aantal honden dat binnen de gemeente wordt gehouden. Er worden verschillende tarieven gehanteerd voor de eerste hond, tweede en volgende hond en voor kennels. Er dient echter nog wel rekening gehouden te worden met de kosten van de jaarlijkse controle hondenbelasting van afgerond € 5.000. Per saldo bedraagt de verwachte opbrengst per jaar van 2018 tot en met 2021 dan ook € 129.718.

5. Precariobelasting

Met ingang van 1 november 2013 wordt onder de naam 'precariobelasting' en op basis van artikel 228 Gemeentewet een directe belasting geheven ter zake van het hebben van buizen, kabels, draden of leidingen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond, bedoeld of genoemd in de verordening 'Verordening op de heffing en invordering van precariobelasting ter zake van buizen, kabels, draden of leidingen. Het betreft hier alleen precariobelasting op hoogspanningskabels van Tennet en op het aardgasleidingennetwerk van Liander. De contracten uit 1986 tussen de voormalige gemeenten Dodewaard, Kesteren en Echteld met de voormalige PGEM (nu Liander) stonden een heffing op het elektriciteitsnet in beginsel in de weg. Een uitspraak van het Gerechtshof Amsterdam in oktober 2014 geeft aanleiding aan te nemen dat belanghebbende (Liander) – die het economische eigendom van het netwerk heeft – in civiel-juridische zin niet de rechtsopvolger is van de overeenkomsten uit het verleden en dat deze overeenkomsten daardoor een belastingheffing niet meer in de weg staan. Daarom is besloten over te gaan tot de heffing op het elektriciteitsnet. In verband met de verjaringstermijn is deze aanslag precariobelasting voor het belastingjaar 2014 in het jaar 2016 opgelegd aan Liander. Liander is landelijk en dus ook in Neder-Betuwe in bezwaar gegaan. De uitkomst van deze zaak is nog onzeker. Indien zij door de Rechtbank of de Hoge Raad in het gelijk gesteld worden, dan dient er terugbetaald te worden. Om deze reden is in 2016 de opbrengst toegevoegd aan de bestemmingsreserve precariobelasting. Per 1 juli 2017 is de Wet tot afschaffing van de precariobelasting op nutswerken in werking getreden. Er geldt echter voor gemeenten die op 10 februari 2016 in hun belastingverordening een tarief hadden voor nutsnetwerken een overgangsregeling. Deze gemeenten mogen uiterlijk tot 1 januari 2022 nog precario op nutsnetwerken blijven heffen. Onder de overgangsregeling kan een gemeente maximaal het tarief in rekening brengen dat op 10 februari 2016 gold. Voor Neder-Betuwe is de heffing vanaf 1 januari 2022 dus niet meer mogelijk.

6. Rioolheffing

Onder de naam 'rioolheffing' wordt een recht geheven van de eigenaar van een eigendom van waaruit afvalwater direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd. De belasting wordt geheven naar een vast bedrag per perceel.

Rioolheffing	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal rioolaansluitingen	9.066	9.160	9.254	9.348	9.442
Tarief	219,48	219,48	219,48	219,48	219,48
Opbrengst rioolheffing	1.989.806	2.010.437	2.031.068	2.051.699	2.072.330
Opbrengst rioolheffing woningen	1.711.066	1.731.697	1.752.328	1.772.959	1.793.590
Opbrengs rioolheffing niet-woningen	278.740	278.740	278.740	278.740	278.740

De rioolheffingen (inkomsten) moeten 100% kostendekkend en in balans zijn met de uitgaven. De heffing wordt de komende jaren geïndexeerd. Deze indexering vindt plaats op basis van de consumenten index volgens het CBS, conform het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2014-2018. Bij de vaststelling van de verordeningen 2018 wordt het tarief voor 2018 aangepast.

Berekening van kostendekkendheid van de rioolheffing	
Netto kosten taakveld, incl. (omslag)rente	€ 1.746.461
Toegerekende Overhead	€ 116.707
BTW	€ 263.976
Dotatie voorziening riolering	€ 65.295
Totaal opbrengsten	€ 2.010.437
Totaal kosten	€ 2.010.437
Dekkingspercentage	100%

7. Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing wordt geheven van degene die in de gemeente Neder-Betuwe feitelijk gebruik maakt van een perceel ten aanzien waarvan als gevolg van de Wet milieubeheer een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen geldt. De heffing wordt per perceel geheven. De inzameling van huishoudelijke afvalstoffen, het vaststellen van de tarieven en het innen van de heffing wordt geheel uitgevoerd op regionaal niveau (Avri/BSR).

Afvalstoffenheffing	2017	2018	2019	2020	2021
Basistarief (voor iedereen gelijk)	€ 132,00	€ 136,00	€ 147,00	€ 149,00	€ 151,00
Per extra grijze container	€ 50,00	€ 50,00	€ 50,00	€ 50,00	€ 50,00
Variabel tarief (per keer)					
- grijze contianer 140 liter	€ 3,50	€ 4,08	€ 4,08	€ 4,08	€ 4,08
- grijze container 240 liter	€ 6,-	€ 7,00	€ 7,00	€ 7,00	€ 7,00
- gft-container (140 en 240 liter)	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
- papiercontainer (140 en 240 liter)	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
- zak plastic verpakkingsmateriaal	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
- inworp ondergrondse container	€ 1,20	€ 1,40	€ 1,40	€ 1,40	€ 1,40
- brengcontainers voor glas, papier, textiel, plastic	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
milieubox	gratis	gratis	gratis	gratis	gratis
Kosten die niet via de afvalstoffenheffing in rekeninge wordt gebracht					
- restafval op milieustraat per huisvuilzak (60 liter)	€ 1,70	€ 1,70	€ 1,70	€ 1,70	€ 1,70
- voorrijtarief voor aan huis ophalen van grof huishoudelijk afval	€ 20,-	€ 20,-	€ 20,-	€ 20,-	€ 20,-
een containerwisseling van 240 liter grijze container naar een 140 liter grijze container is gratis. Alle andere containerwisselingen, per container (via factuur)	€ 35,00	€ 35,00	€ 35,00	€ 35,00	€ 35,00

8. Lijkbezorgingrechten

Op basis van een verordening worden rechten geheven voor het gebruik van de algemene begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de algemene begraafplaatsen. De rechten worden geheven van degene op wiens aanvraag dan wel ten behoeve van wie de dienst wordt verricht of van degene die van de bezittingen, werken of inrichtingen gebruik maakt. In de afgelopen jaren zien wij een afname in het aantal begrafenissen. In het vigerende begraafplaatsenbeleidsplan worden uitgangspunten genoemd die met het huidige aantal begrafenissen niet meer kunnen worden gerealiseerd. Op grond daarvan is het beheer en onderhoud voor een termijn van 10 jaar middels een Europese aanbesteding in een contract uitbesteed.

Berekening van kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten		
Netto kosten taakveld incl. (omslag)rente	€	314.970
Toe te rekenen kosten	€	313.193
Overhead	€	37.118
Totaal opbrengsten (rechten)	€	356.734
Totaal kosten	€	350.311
Dekkingspercentage*		102%

*In de raadsvergadering van december 2017 wordt u een separaat advies aangeboden om tot een kostendekkend tarief te komen.

9. Marktgelden

Onder de naam 'marktgelden' wordt een recht geheven voor het ter beschikking stellen van een standplaats op een markt als bedoeld in de marktgeldverordening, daaronder begrepen de diensten die in verband hiermee door de gemeente worden verleend. Het recht wordt geheven van degene aan wie een standplaats ter beschikking is gesteld.

10. Leges

Onder de naam 'leges' wordt een groot aantal verschillende rechten geheven ter zake van door het gemeentebestuur verstrekte diensten. De rechten worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. Voor 2018 zullen de tarieven met de inflatiecorrectie verhoogd worden. Bij de vaststelling van de Legesverordening 2018 worden de tarieven voor 2018 vastgesteld.

De huidige kostendekkendheidspercentages, inclusief inflatiecorrectie, per titel van de legesverordening zijn als volgt:

Recapitulatie kostendekkendheid leges 2018 gemeente Neder-Betuwe				
		Totale kosten	Opbrengsten	Kostendekkendheidspercentage
Totaal		**€ 1.561.421**	**€ 1.373.097**	**88%**
Titel 1	**Algemene dienstverlening**	**€ 563.231**	**€ 451.250**	**80%**
Hoofdstuk 1	Burgelijke stand	€ 116.454	€ 108.074	93%
Hoofdstuk 2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	€ 215.213	€ 170.103	79%
Hoofdstuk 3	Rijbewijzen	€ 139.966	€ 118.328	85%
Hoofdstuk 4	Verstrekkingen uit de basisregistratie personen	€ 15.896	€ 3.944	25%
Hoofdstuk 9	Overige publiekszaken	€ 17.824	€ 13.027	73%
Hoofdstuk 10	Gemeentearchief	€ 1.193	€ 505	42%
Hoofdstuk 14	Standplaatsen	€ 8.055	€ 6.815	85%
Hoofdstuk 16	Kansspelen	€ 2.965	€ 1.075	36%
Hoofdstuk 17	Telecommunicatie	€ 15.042	€ 15.062	100%
Hoofdstuk 18	Verkeer en vervoer	€ 11.556	€ 8.537	74%
Hoofdstuk 19	Naturalisatie en optie	€ 6.536	€ 4.015	61%
Hoofdstuk 20	Diversen	€ 12.532	€ 1.767	14%
Titel 2	**Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning**	**€ 978.334**	**€ 905.335**	**93%**
Hoofdstuk 2	Vooroverleg/beoordeling conceptaanvraag	€ 47.659	€ 31.155	65%
Hoofdstuk 3	Omgevingsvergunning	€ 736.192	€ 734.801	100%
Hoofdstuk 8	Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten	€ 194.484	€ 139.379	72%
Titel 3	**Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2**	**€ 19.855**	**€ 16.512**	**83%**
Hoofdstuk 1	Horeca	€ 10.869	€ 9.486	87%
Hoofdstuk 2	Organiseren evenementen	€ 1.688	€ 1.357	80%
Hoofdstuk 6	In deze titel niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking	€ 7.299	€ 5.669	78%

Tarieven

Voor door of vanwege de gemeente te verrichten of verrichte diensten, van hem die een daartoe strekkende aanvraag heeft ingediend, wordt een betaling gevorderd in overeenstemming met de 'Tariefsverordening bedrijfsmatig verstrekte diensten'.

Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid

Bij de kwijtschelding van heffingen wordt in Neder-Betuwe de 100% norm van de relevante bijstandsnorm gehanteerd. Voor de overige regels wordt het Rijksbeleid gevolgd. Dit betekent concreet dat kwijtschelding wordt verleend voor de hondenbelasting , de rioolheffing en de onroerendezaakbelastingen. Voor overige heffingen en rechten wordt geen kwijtschelding verleend. Het aantal verzoeken kwijtschelding voor 2018 wordt geraamd op 18.

Een aanduiding van de lokale lastendruk

Belastingdruk per huishouden (bewoner/eigenaar)				
	OZB	Afval	Riool	Totaal
Gemeente Neder-Betuwe 2017	€ 420	€ 209	€ 219	€ 848
Gemeente Neder-Betuwe 2018	€ 412	€ 227	€ 219	€ 858
Verschil 2017/2018	-2%	9%	0%	1%

Belastingdruk per huishouden (bewoner/huurder)				
	OZB	Afval	Riool	Totaal
Gemeente Neder-Betuwe 2017	€ 0	€ 209	€ 0	€ 209
Gemeente Neder-Betuwe 2018	€ 0	€ 227	€ 0	€ 227
Verschil 2017/2018		9%		9%

Uitgangspunten:

- Uit de cijfers gepubliceerd door Coelo.nl (het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) blijkt dat voor 2017 de gemiddelde waarde van een woning binnen de gemeente Neder-Betuwe afgerond € 223.450 bedraagt.
- Vanaf 2014 is Diftar ('Goed Scheiden Loont') ingevoerd voor de afvalstoffenheffing. Dit betekent dat ieder huishouden een gelijk basisbedrag betaalt ongeacht de grootte van de container (140 of 240 liter). Daarnaast betaalt ieder huishouden per lediging, waarbij dit tarief wel afhankelijk is van de grootte van de container. Het ingevulde tarief betreft de gemiddelde belastingdruk voor een meerpersoonshuishouden, conform de cijfers aangeleverd door Coelo.nl.

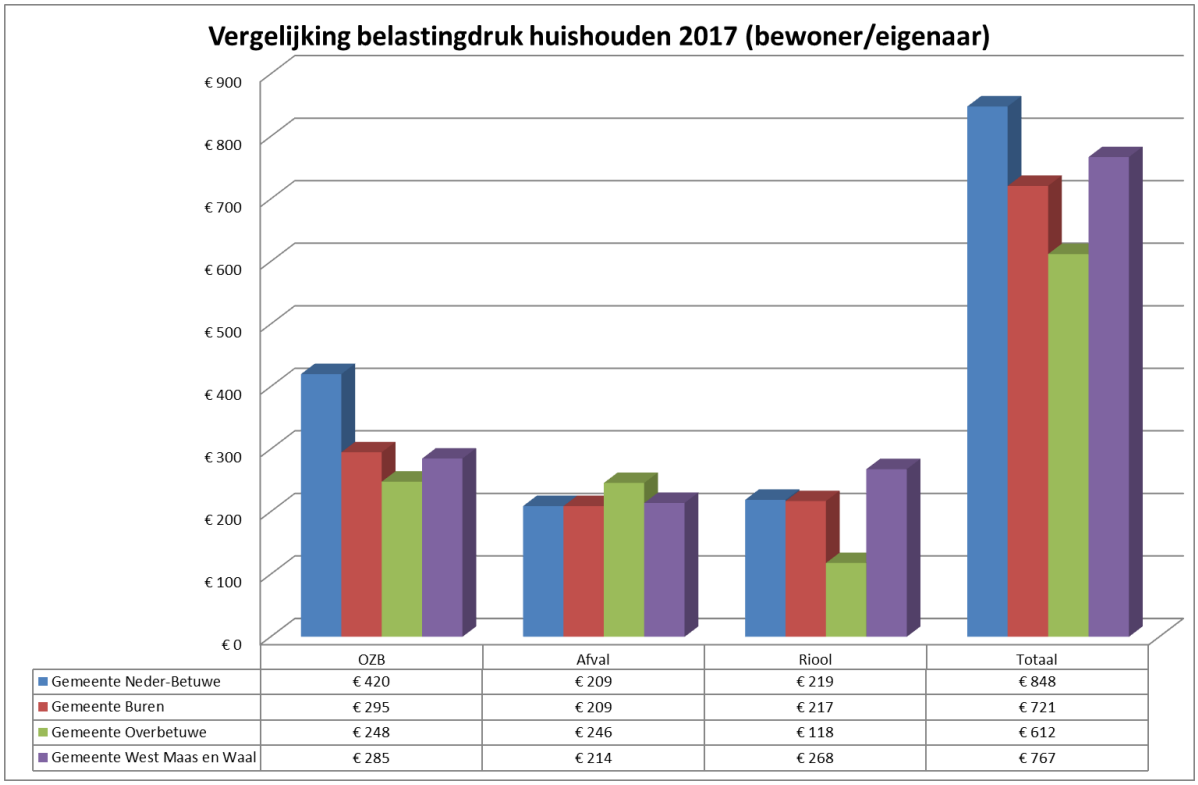

Uitgangspunt:

- Waarde van de woning voor 2017 is € 223.450 (bron: Coelo.nl).

Belastingdruk per niet-woningen				
	OZB eigenaar	OZB gebruiker		Totaal
Gemeente Neder-Betuwe 2017	€ 807	€ 593		€ 1.400
Gemeente Neder-Betuwe 2018	€ 791	€ 581		€ 1.372
Verschil 2017/2018	-2%	-2%		-2%

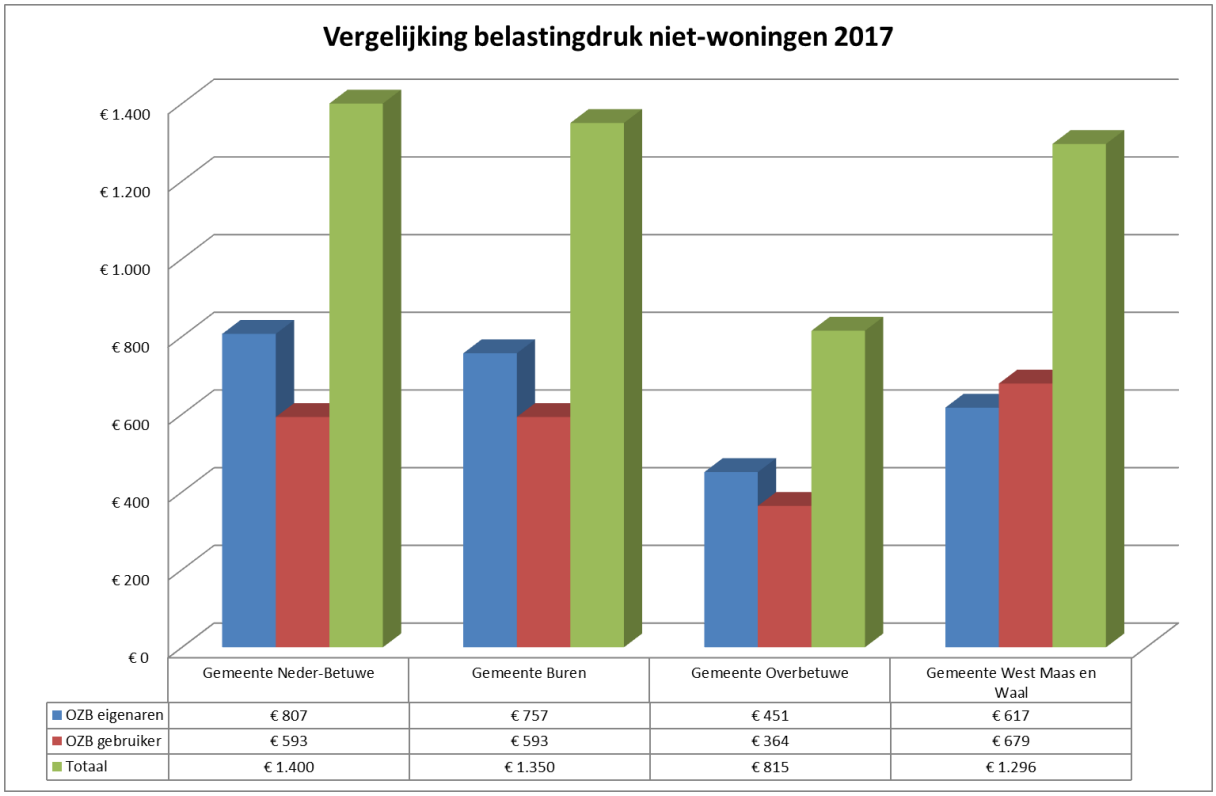

Uitgangspunten:

- In het overzicht is uitsluitend rekening gehouden met de OZB.
- De gemiddelde waarde van een niet-woning binnen de gemeente Neder-Betuwe in 2017 is afgerond € 307.747.

Paragraaf 2: Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

Het kader voor de uitvoering van het risicomanagement en de bepaling van het weerstandsvermogen worden gevormd door de Nota risicomanagement en weerstandsvermogen die door de gemeenteraad op 3 december 2013 is vastgesteld. Deze paragraaf geeft aan op welke wijze het risicomanagement wordt uitgevoerd, welke risico' s zijn geïdentificeerd en of ons weerstandsvermogen toereikend is.

Risicomanagement

Risicomanagement is een systematisch en regelmatig terugkerend proces om risico's te identificeren, te analyseren en te beoordelen en op basis daarvan maatregelen te nemen en te evalueren. Daarbij ligt het accent op de financiële risico's, personele en organisatorische risico's, grondexploitatierisico's, risico's van deelnemingen en verbonden partijen.
De genoemde nota beoogt het risicomanagement meer op een systematische manier uit te voeren met een breed bereik. Daarbij gaat het ook om juridische risico's, maatschappelijke risico's, politieke risico's (imago), technische risico's en risico's in het sociaal domein. Risicomanagement beschouwen we hierbij niet als een doel op zich. Omdat we meer inzicht hebben in de risico's kunnen we ons weerstandsvermogen beter bepalen. Het weerstandsvermogen speelt een belangrijke rol bij de bepaling van ons financieel perspectief.

Om ook in de toekomst een financieel gezonde gemeente te blijven gaan we verstandig en verantwoord om met risico's. Risico's zijn onlosmakelijk verbonden met de uitvoering van bedrijfsprocessen en kunnen nooit helemaal worden uitgesloten. We willen ons bewust zijn van de risico's die we lopen en van de beheersingsmaatregelen die we kunnen nemen. Bij de beheersing van de risico's hanteren wij als beleidslijn dat er sprake moet zijn van een evenwicht tussen praktische uitvoerbaarheid en effectiviteit en kosten (efficiency) van een maatregel. Wij streven na om geen onnodige risico's te lopen en, mits financieel verantwoord, zoveel mogelijk risico's af te dekken door verzekeringen. Wij hebben verzekeringen afgesloten voor aansprakelijkstelling door derden, schade aan opstallen en tegen fraude. Risico's die niet worden afgedekt door een verzekering of een voorziening moeten kunnen worden opgevangen door de beschikbare weerstandscapaciteit. De definitie van een risico luidt als volgt: De kans op het optreden van een gebeurtenis die zowel negatieve als positieve gevolgen voor de gemeente kan hebben, waarvan de omvang thans onbekend is, maar substantieel kan zijn. Voor het opnemen van een risico hanteren we een ondergrens van € 100.000.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit het verschil tussen:

<u>De beschikbare weerstandscapaciteit</u>;
de middelen waarover de gemeente kan beschikken om onverwachte en substantiële kosten te dekken;

En:

<u>De financieel gekwantificeerde risico's:</u>
het totaal van de financieel gekwantificeerde risico's die de gemeente loopt ondanks de beheersmaatregelen;

<u>De benodigde weerstandscapaciteit.</u>
De verhouding wordt uitgedrukt in een ratio. Voor de waardering daarvan gebruiken we de hieronder gepresenteerde waarderingstabel die opgenomen in de nota risicomanagement en weerstandsvermogen.

Ratio benodigde weerstandscapaciteit

Ratio	Betekenis
> 2,0	Uitstekend
1.4 tot 2,0	Ruim voldoende
1,0 tot 1,4	Voldoende
0,8 tot 1,0	Matig
0,6 tot 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

In het bestaan van Neder-Betuwe ontwikkelt de ratio zich positief. Ca. 10 jaar geleden was de ratio nog 0,6 en waren we art. 12 gemeente. Daarna is een stijgende lijn ingezet en komen we in deze begroting uit op een ratio van 1,3 met ingang van 1 januari 2018 oplopend tot 2,1 aan het eind van de planperiode, eind 2021. Deze ratio wordt hierna onderbouwd. Uitgangspunt voor deze raadsperiode is dat we jaarlijks minimaal een ratio van 1.0 bereiken.

Kengetallen

In deze risicoparagraaf zijn verder een aantal financiële kengetallen opgenomen die inzicht geven in de financiële positie van de gemeente. Deze kengetallen zijn met ingang van de jaarstukken 2015 opgenomen op grond van een wijziging van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Aan het eind van deze paragraaf zijn deze vermeld met een toelichting op de betekenis en de berekening ervan. De uitkomst duidt op een groei naar een gezonde financiële positie.

Actueel overzicht van de berekening van de weerstandscapaciteit, de financiële risico's, het weerstandsvermogen en de weerstandsratio.

Berekening van de weerstandscapaciteit, de financiele risico's, het weerstandsvermogen en het weerstandsratio					
Weerstandscapaciteit	**Stand per 31-12-2017**	**Stand per 31-12-2018**	**Stand per 31-12-2019**	**Stand per 31-12-2020**	**Stand per 31-12-2021**
Reserves:					
Algemene reserve (inclusief € 255.000 Winkelconcentratie Kesteren)	-10.012.109	-9.827.109	-9.827.109	-9.827.109	-9.827.109
Reserve grondexploitaties	-1.735.657	-1.735.657	-1.735.657	-1.735.657	-1.735.657
Reserve drie decentralisaties	-724.388	-724.388	-724.388	-724.388	-724.388
Reserve precariobelasting	-2.551.666	-2.998.545	-3.482.947	-3.967.349	-4.451.751
Subtotaal – Reserves	**-15.023.820**	**-15.285.699**	**-15.770.101**	**-16.254.503**	**-16.738.905**
Heffingen:					
OZB x)	0	0	0	0	0
Leges en andere heffingen x)	0	0	0	0	0
Onbenutte belastingcapaciteit	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Onvoorzien:					
Onvoorzien algemeen	-186.000	-186.000	-186.000	-186.000	-186.000
Saldo onvoorzien	**-186.000**	**-186.000**	**-186.000**	**-186.000**	**-186.000**
Jaarrekeningresultaat:					
Verwachte storting/onttrekking jaarrekeningresultaat T-1	0	-625.000	-477.000	-860.000	-858.000
Verwacht cumulerend effect voorgaande jaren	0	0	-625.000	-1.102.000	-1.962.000
Saldo jaarrekeningresultaat	**0**	**-625.000**	**-1.102.000**	**-1.962.000**	**-2.820.000**
Totaal beschikbaar weerstandscapaciteit	**-15.209.820**	**-16.096.699**	**-17.058.101**	**-18.402.503**	**-19.744.905**
Financiële risico's	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Totaal risico's	11.911.000	9.314.000	9.314.000	9.314.000	9.314.000
Totaal beschikbaar weerstandscapaciteit	-15.209.820	-16.096.699	-17.058.101	-18.402.503	-19.744.905
Saldo weerstandsvermogen (weerstandscapaciteit minus risico's)	-3.298.820	-6.782.699	-7.744.101	-9.088.503	-10.430.905
Weerstandsratio	**1,3 Ruim Voldoende**	**1,7 Ruim Voldoende**	**1,8 Ruim Voldoende**	**2,0 Ruim Voldoende**	**2,1 Ruim Voldoende**
Toelichting mutaties in reserves t.b.v. weerstandscapaciteit:	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Algemene reserve eenmalige onttrekking i.v.m. doorgeschoven werken 2016	306.000	0	0	0	0
Algemene reserve toevoeging resultaat jaarstukken 2016	-1.406.467	0	0	0	0
Algemene reserve onttrekking capaciteitsbehoefte team Financien	115.000	115.000	0	0	0
Algemene reserve onttrekking incidentele uitgaven kadernota 2018	0	70.000	0	0	0
Bestemmingsreserve drie decentralisaties toevoeging jaarstukken 2016	-579.000	0	0	0	0
Bestemmingsreserve drie decentralisaties onttrekking capacitetisbehoefte Sociaal Domein	400.520	0	0	0	0
Bestemmingsreserve drie decentralisaties onttrekking Veilig Thuis	46.092	0	0	0	0
Bestemmingsreserve drie decentralisaties onttrekking beleidsplan Wmo en Jeugd	100.000	0	0	0	0
Reserve precariobelasting eenmalige onttrekking reserve ter dekking incidentele lasten 2017	362.570	37.523	0	0	0
Reserve precariobelasting toevoeging jaarlijkse opbrengst	-484.402	-484.402	-484.402	-484.402	-484.402
Totaal mutaties	**-1.139.687**	**-261.879**	**-484.402**	**-484.402**	**-484.402**

Overzicht van risico's gelijk of groter dan € 100.000

Overzicht van risico's gelijk of groter dan € 100.000	Begroting 2017	Jaarstukken 2016	Begroting 2018	Verschil B2018 -J2016	Risicoscore
Grondexploitaties:					
1. Algemene risico's grondexploitaties	529.000	351.000	416.000	65.000	Hoog
2. Specifieke risico's grondexploitaties	1.645.000	1.385.000	1.385.000	0	Hoog
Verbonden partijen:				0	
3. Risico's verbonden partijen	6.921.000	6.221.000	4.935.000	-1.286.000	Hoog
Openeinde regelingen:				0	
4. Uitvoering 3 Decentralisaties	630.000	653.000	525.000	-128.000	Hoog
Overige risico's:				0	
5. Personeel en Organisatie (bedrijfsvoering)	925.000	966.000	966.000	0	Hoog
6. Bodemsanering overdracht woonwagencentra	200.000	200.000	200.000	0	Hoog
7. Ontwikkelingen gemeentefonds	180.000	183.000	191.000	8.000	Hoog
8. Invoering Vpb	100.000	100.000	0	-100.000	Hoog
9. Precariobelasting kabels en leidingen	443.000	443.000	443.000	0	Hoog
10. Overige risico's < € 100.000	338.000	338.000	253.000	-85.000	Midden
Totaal risico's	**11.911.000**	**10.840.000**	**9.314.000**	**-1.526.000**	

Toelichting:

Grondexploitaties

1. Algemene risico's grondexploitaties

Grondexploitaties kennen algemene en specifieke risico's. De algemene risico's bestaan onder andere uit rentestijgingen, stijging van het inflatiecijfer, aanbestedingsrisico's, marktontwikkelingen en vertragingen in de planvorming of in de gronduitgifte. Voor de dekking van algemene, niet gespecificeerde risico's die met de huidige exploitaties gelopen worden is een risico inschatting opgenomen van € 416.000. Deze inschatting is gebaseerd op 10% van de stand van de boekwaarden per 31 december 2016 van de in exploitatie genomen gronden (BIE grexen, BIE initiatieven) en het risico van overige projecten. Voor een verdere specificatie van de boekwaarden verwijzen wij u naar het overzicht "actuele prognose van de verwachte resultaten diverse grondcomplexen" zoals opgenomen is in paragraaf 6 "Grondbeleid". De verwachte winsten uit de grondexploitaties zijn voorzichtigheidshave niet meegenomen bij de bepaling van het weerstandsvermogen. Voor 2017 is de verwachte winst geraamd op € 1.432.000.

2. Specifieke risico's grondexploitaties

De hier genoemde risico's sluiten aan op de informatie in paragraaf 6. Grondbeleid

Bouwgrond in exploitatie (BIE).

Het gaat hier om een specifiek risico binnen het project Herenland te Opheusden. De risico-inschatting bedraagt € 435.000.

Bouwgrond in exploitatie - Initiatieven (BIE -initiatieven)

Bij de opgenomen risicobepaling voor exploitatieovereenkomsten met derden is rekening gehouden met de mogelijkheid dat een exploitatieovereenkomst met derden niet tot stand komt of niet kan worden afgesloten.

- Broedershof in Echteld € 20.000
- Agro Business Centre € 930.000
- Totaal: € 950.000

Agro Business Centre

In 2014 is besloten tot de realisatie van het Agro Business Centre. De voorinvestering voor de ontwikkeling van het gebied (plankosten, ontsluiting, riolering, rente) ad € 3.100.000 wordt uiteindelijk op de grondeigenaren die het gebied tot ontwikkeling brengen verhaald. Er is een risico dat de kosten hoger uitvallen dan verwacht. Dit risico wordt beperkt doordat er verschillende onderzoeken zijn uitgevoerd om elementen die onverwachte kosten met zich mee kunnen brengen in beeld te brengen (archeologie, bodemkwaliteit). Daarnaast is er een risico dat niet het volledige gebied tot ontwikkeling komt, waardoor er geen volledig kostenverhaal plaatsvindt. Op dat moment blijft de gemeente met kosten zitten. De risico-inschatting is 30% ad € 930.000.

Verbonden partijen

Overzicht Risico Inschatting Verbonden partijen

Nr:	Naam partij		Bijdrage per jaar	Risicoinschatting
1	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid	GR	1.512.666	22.000
2	Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)	GR	1.070.701	65.000
3	Gemeenschappelijke regeling Regio Rivierenland	GR	158.298	
4	AVRI	GR	0	148.000
5	Omgevingsdienst Rivierenland	GR	1.297.058	
6	Regionaal archief Rivierenland	GR	232.822	
7	Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal	GR	0	
8/9	WSW (Werkzaak Rivierenland)	GR	199.000	
10	Industrieschap Medel	GR	0	
11	Casterhoven	PPS	0	4.700.000
12	Waterbedrijf Vitens N.V.	Venn	0	
13	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Venn	0	
	Totaal		**4.470.545**	**4.935.000**

3. Risico's verbonden partijen

De gemeente heeft te maken met verbonden partijen zoals de gemeenschappelijke regelingen waaraan wij deelnemen. Daarnaast zijn er externe partijen, waarbij de gemeente via het aandelenbezit risico's kan lopen. Bij laatstgenoemde partijen gaat het om fluctuaties in de waarde van de aandelen of het dividend. Bij risico's van een verbonden partij gaat het in hoofdzaak om financiële en bestuurlijke risico's die mede verband houden met de structuur, organisatie en bedrijfsvoering van een verbonden partij. Het risico is per verbonden partij bepaald met inachtneming van het beleid dat de gemeenschappelijke regeling zelf voert op het gebied van weerstandsvermogen en risicomanagement. De gemeenschappelijke regeling behoort zelf risicomanagement gestalte te geven en de eigen risico's voldoende af te dekken. Als dat niet het geval is dan dienen de gemeenten het niet afgedekte deel te compenseren. De uitkomst is in de paragraaf verbonden partijen per gemeenschappelijke regeling vermeld. Uit de tabel blijkt dat bij een drietal gemeenschappelijke regelingen het nodig is dat de gemeente een deel van de risico's afdekt. Via de zienswijzen die worden ingediend op de begrotingen en jaarverslagen worden de betreffende gemeenschappelijke regelingen dringend verzocht de weerstandscapaciteit op voldoende hoogte te brengen. De risico's m.b.t. Industrieschap Medel en Casterhoven worden hierna afzonderlijk toegelicht.

1. Industrieschap Medel

Voor het totale project Medel hebben wij in deze begroting geen risico opgenomen. Uit de actuele door het industrieschap Medel opgetelde risicoanalyse blijkt dat het (geprognotiseerde) positieve resultaat uit de grondexploitatie tot op heden groter is dan de benodigde risicoreservering.

2. Casterhoven

Voor het project Casterhoven is bestedingsruimte gefaciliteerd van in totaal € 22 miljoen. Voor de financieringslasten (rente en aflossing) staat de gemeente garant. Eind 2015 is de grondexploitatie geactualiseerd. Op basis van het berekende worst case scenario van de uitvoering van de GREX en een kans van 100% wordt een risico berekend van € 4,1 mln. De GREX heeft een looptijd van 3 jaar. Gelet op de looptijd van het project van 20 jaar worden de risico's vooralsnog hoger geschat en wordt uitgegaan van een gefaseerde groei in 5 jaar naar het genoemde niveau ad. 4,1 mln. 'De risico inschatting bedroeg in 2014 € 7.500.000 en was gebaseerd op een derde deel van de genoemde garantstelling ad € 22 miljoen. Vanaf 2015 wordt jaarlijks beoordeeld of het verantwoord is de volgende stap te nemen. Door het gunstig economisch tij en de daarmee gepaard gaande toenemende vraag ontwikkelt het project zich positief en neemt het risico af. Voor de begroting 2018 wordt uitgegaan van een verlaging met € 700.000, er van uit gaande dat ook in 2017 de gefaseerde verlaging kan worden toegepast. Per saldo dus een daling van het risicobedrag met € 1.400.000 ten opzichte van de jaarstukken 2016'.

Openeindregelingen

3. 3D (Jeugd, Wmo en Participatie)

Het budget voor de 3 decentralisaties bedraagt € 15.100.000 voor 2018 (Programma 5). Tot nu toe werd een algemeen risico bepaald van 10% van het bedrag dat hiervoor werd ontvangen via de algemene uitkering omdat de risico's nog onvoldoende konden worden gekwantificeerd. Inmiddels is duidelijk geworden dat het onderdeel Jeugdzorg een forse overschrijding laat zien van ca. € 500.000 die zonder maatregelen een structureel karakter krijgt. Onlangs is de raad hierover geïnformeerd waarbij maatregelen in het vooruitzicht zijn gesteld om dit dreigende structurele tekort om te zetten in een structureel overschot. Of de maatregelen het beoogde effect zullen hebben is nog niet met zekerheid vast te stellen. Daarom wordt een risico opgenomen dat uitgaat van de schatting dat in de eerste drie jaren deze overschrijding niet volledig kan worden voorkomen. Uitgegaan wordt van een risico van € 500.000 in 2018, € 350.000 in 2019 en € 200.000 in 2020 met een kansfactor van 50%. Dit betekent een risico van € 250.000, € 175.000 en € 100.000, in totaal € 525.000. Het risico wat betreft Wmo en Uitvoering participatiewet wordt op basis van de uitkomsten tot nu toe en gelet op de groei van de economie en werkgelegenheid dermate laag geschat dat hiervoor geen bedrag wordt opgenomen. De reserve 3D bedraagt thans € 724.000. Hierbij is nog geen rekening houden met het verwachte tekort over 2017. In principe is geen risicoreservering nodig als er een bestemmingsreserve aanwezig is. In dit geval is de risico-inschatting wel opgenomen om te kunnen bepalen of de hoogte van de bestemmingsreserve toereikend is.

Overige risico's

4. Personeel en Organisatie (bedrijfsvoering)

Het gaat hier om specifieke risico's zoals wachtgeld en pensioenen van politieke ambtsdragers, en ontslag(bv. van werk naar werktrajecten), WW en ZW uitkeringen van medewerkers. Door een toenemende complexiteit en noodzakelijke kennis en vaardigheden neemt de afhankelijkheid en daardoor de kwetsbaarheid aanzienlijk toe (onjuist menselijk handelen, brand, hardware storingen/servercrash, virussen, hackers enz.). Gaan er zaken fout in de bedrijfsvoering, dan komt het realiseren van onze doelstellingen in gevaar. Tevens kan dit tot financiële, juridische en politiek-bestuurlijke risico's leiden. Om deze risico's zovele mogelijk te beperken zijn diverse beheersmaatregelen getroffen op het terrein van informatiebeveiliging, back-up, uitwijkfaciliteiten en verzekeringen. Voor deze risico's hebben wij een inschatting gemaakt van € 900.000 (10% van de totale personeels- en bestuurskosten in 2018).

5. Bodemsanering, overdracht c.q. groot onderhoud woonwagencentra

In 2016 en 2017 werden tussen de gemeente Neder-Betuwe, bewoners en de woningcorporatie SWB besprekingen gevoerd over de woonwagenstandplaatsen. De uitkomst van de besprekingen kan zijn dat woonwagenstandplaatsen wordt overgedragen aan woningcorporatie SWB. Uit uitgevoerde bodemonderzoeken blijkt dat er sprake is van ernstige bodemverontreiniging. Hiervoor blijft de gemeente verantwoordelijk. Ter dekking van mogelijke saneringskosten is een risicobedrag opgenomen van € 200.000.

6. Ontwikkeling gemeentefonds

De uitkeringen uit het Gemeentefonds kunnen sterk fluctueren is de ervaring. Om deze te kunnen opvangen is een risicobedrag van € 191.000 opgenomen (1% van de algemene uitkering + doeluitkeringen).

7. Invoering Vennootschapsbelasting (VPB)

Per 1 januari jl. is de Vennootschapsbelasting ook van toepassing voor overheidsbedrijven. Tot nu toe was hiervoor € 100.000 als risico opgenomen omdat de consequenties van invoering niet goed konden worden ingeschat. Inmiddels is voor 2016 een voorlopige aangifte gedaan voor een bedrag van ruim € 24.000. Hiervoor is door de belastingdienst een voorlopige aanslag opgelegd. Het beleid is om mogelijk te betalen vennootschapsbelasting in grondexploitaties te verwerken waardoor het nadelig effect op de financiële positie van de gemeente zoveel mogelijk wordt beperkt. In verband hiermee is geen risico meer opgenomen.

8. Precariobelasting € 443.000

Over 2014 is naar aanleiding van een uitspraak van het Gerechtshof Amsterdam een naheffingsaanslag precariobelasting ad. 887.000 opgelegd over 2014 over het elektriciteitsnetwerk. Voor een toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen. Daarin wordt een terugbetalingsrisico genoemd. Dit risico is geschat op 50% of € 443.000.

9. Risico's kleiner dan € 100.000

Omschrijving risico	Risicoreservering	Risicoscore
Voor de onzekerheid dat de aansluiting N323/A15 niet binnen de daarvoor ontvangen middelen kan worden gerealiseerd is een risicoreservering opgenomen. Er wordt uitgegaan van een verwacht tekort van afgerond € 84.000. Voor dit verwachte tekort hebben wij een risicoreservering opgenomen van 50%	42.000	Midden
Voor eventuele rente ontwikkelingen	50.000	Midden
Voor het niet realiseren van onze geraamde leges omgevingsvergunningen	50.000	Laag
Voor eventuele extra bijdrage voor het leerlingenvervoer (open einde regeling) 10% budget	60.000	Midden
Organiseren raadgevend referendum op grond van de Wet Raadgevend referendum	31.000	Midden
uitvoering bommenregeling, mogelijke ruimingskosten	20.000	Laag
Totaal	**253.000**	

Overzicht kengetallen

Het betreft de volgende kengetallen, voor 2018 gebaseerd op de fictieve balans met ingang van 1-1-2018. In kleur is de norm aangegeven die geadviseerd wordt door de provincie en die afgeleid is van landelijke normeringen.
Groen : Voldoende, Oranje: Matig, Rood : Onvoldoende

Begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021	Signaleringswaarden Provincie			Verloop kengetallen						
Kengetal	minst risico	neutraal	meest risico	Rek.2015	Rek.2016	Begr.2017	Begr.2018	Begr.2019	Begr.2020	Begr.2021
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%	56%	36%	62%	62%	69%	65%	65%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90%	90-130%	>130%	54%	34%	59%	59%	67%	62%	63%
Solvabiliteitsratio	>50%	20 -50%	<20%	32%	39%	32%	33%	32%	34%	35%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%	8%	3%	9%	5%	5%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0	<0%	-0,1%	7,0%	-0,1%	0,3%	1,0%	1,8%	1,8%
Belastingcapaciteit				115%	115%	117%	119%	119%	118%	117%

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Het kengetal "netto schuldquote", ook wel "netto-schuld" als aandeel van onze baten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van de gemeente. Het geeft aan of er investeringsruimte is of niet. Ook zegt de netto-schuldquote wat over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing) waardoor een begroting minder flexibel wordt. De netto-schuldquote geeft daarmee een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge schuld kan echter ook worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan instellingen die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. Bij Neder–Betuwe betreft dit een aantal leningen aan dorpshuizen. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).
Norm:
De VNG en de Provincie Gelderland geven aan dat wanneer de schuld lager is dan de jaaromzet (< 100%) dit als voldoende wordt beschouwd en boven de 130% als onvoldoende. Daartussen is de netto-schuldquote matig te noemen. Neder- Betuwe heeft een netto-schuldquote van 62 voor het jaar 2018 en dat valt in de categorie “minst risico”.

Solvabiliteitsratio
De "solvabiliteitsratio" geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen (het financiële kengetal solvabiliteitsratio), hoe gezonder de gemeente.
Norm:
De Provincie Gelderland geeft aan dat wanneer 50% van het totaal vermogen uit eigen vermogen bestaat, dan valt de gemeente in de categorie “ minst risico”. Is het kengetal voor solvabiliteit kleiner dan 20%, dan is er veel vreemd vermogen aanwezig en wordt dit aangeduid als “meest risico” Neder Betuwe heeft een solvabiliteitsratio voor 2018 tot en met 2021 van 33% oplopend naar 35% deze wordt daarom als "neutraal" beoordeeld.

Grondexploitatie
Het kengetal "grondexploitatie" geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Wanneer een gemeente grond tegen de veel lagere prijs van landbouwgrond heeft aangekocht, loopt ze veel minder risico dan wanneer er dure grond is aangekocht en de vraag naar woningen is gestagneerd.
Norm:
Geen. De Provincie Gelderland geeft aan dat het bepalen van een norm voor het kengetal "grondexploitatie" lastig is. De boekwaarde van de gronden in bezit zegt namelijk nog niets over de relatie tussen de vraag en aanbod van woningbouw dan wel m2-bedrijventerrein. Maatwerk is hiervoor van toepassing. Dat wil onder andere zeggen: hoeveel woningen of m2-bedrijventerrein zijn gepland, het type en op welke plek? Daarnaast is het van wezenlijk belang wat de te verwachten vraag zal zijn. Dit vergt meer onderzoek dan naar voren komt in het genoemde kengetal. De boekwaarde van de gronden geeft wel weer of een gemeente veel middelen heeft gestopt in haar grondexploitatie. Dit geld dient namelijk terugverdiend worden. Om deze reden is er geen norm verbonden aan het kengetal grondexploitatie. Dit kengetal neemt de komende jaren af in verband met afwikkelingen van diverse grondposities.

Structurele exploitatieruimte
Het kengetal "structurele exploitatieruimte" geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid. Als gevolg van de bezuinigingsmaatregelen en het behoedzame begrotingsbeleid ontwikkelt het saldo van de structurele baten en lasten zich positief.
Norm:
Om voor de categorie "minst risico” in aanmerking te komen dient dit percentage hoger te zijn dan nul. De Provincie Gelderland stelt als norm dit kengetal 0,6% voor alle Gelderse gemeenten. Een gemeente zou in de begroting 0,6% aan ruimte moeten ramen om structurele tegenvallers op te kunnen vangen. Volgens de berekening groeit de structurele exploitatieruimte van 0,3% in 2018 naar 1,8 in 2021%.

Belastingcapaciteit
De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is deze gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). De definitie van het kengetal is: Woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar) uitgedrukt in een percentage: Neder-Betuwe komt voor 2017 uit op een belastingdruk van € 848. Tegenover het landelijk gemiddelde voor 2016 van € 723, betekent dit een norm van € 117% of anders gezegd De belastingdruk in Neder-Betuwe is 17% hoger dan het landelijke gemiddelde. Ondanks de doorgevoerde OZB verlaging laat de prognose de komende jaren geen daling zien maar blijft op 17% boven het landelijk gemiddelde. Dit wordt veroorzaakt door de tarief toename van de afvalstoffenheffing voor de komende jaren.

Norm:
De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het COELO publiceert ieder jaar deze lasten in de Atlas van de lokale lasten. Onvoldoende wil dus in dit verband zeggen dat Neder-Betuwe een hogere belastingdruk kent dan gemiddeld en niet of nauwelijks ruimte heeft om tegenvallers via belastingheffing op te vangen.

Beoordeling kengetallen
Onze financieringspositie, tot uitdrukking komend in de netto schuldquote, is gunstig. Dit betekent dat onze schuldenlast relatief beperkt is en dat wij goed aan onze verplichtingen van rente en aflossing kunnen voldoen. Neder-Betuwe gaat de komende jaren fors investeren hetgeen resulteert in een toename van het ratio netto schuldquote. Onze gezonde financiële positie blijkt ook uit een toename van onze solvabiliteitsratio als gevolg van groei van het eigen vermogen in verhouding tot het vreemd vermogen. Verder blijkt uit de ontwikkeling van het kengetal grondexploitatie dat door de verwachte afname van de boekwaarde van de gemeentelijke gronden de risico's voor het totaal van de begroting afnemen. Ook de structurele exploitatieruimte neemt toe. Als gevolg van het gevoerde beleid is onze begrotingspositie structureel beter op orde. In vergelijking met het landelijk gemiddelde is onze belastingcapaciteit volledig benut en biedt deze geen ruimte om tegenvallers op te vangen. Echter meerjarig neemt het geprognotiseerde begrotingssaldo, dat als buffer fungeert voor eventuele tegenvallers, toe. Ondanks de doorgevoerde OZB verlaging laat de prognose de komende jaren geen daling zien maar blijft op 17% boven het landelijk gemiddelde. Dit wordt veroorzaakt door de tarief toename van de afvalstoffenheffing voor de komende jaren.

Samengevat: deze kengetallen onderstrepen de positieve ontwikkeling van onze begrotingspositie die ook tot uitdrukking komt in het in deze paragraaf genoemde weerstandsratio van 2,1 aan het eind van de planperiode.

Paragraaf 3: Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Artikel 12 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) geeft aan dat in deze paragraaf voor het onderhoud van kapitaalgoederen het beleidskader wordt aangegeven met de daaruit voortvloeiende financiële consequenties daarvan in de begroting c.q. jaarrekening. Het gaat om de volgende groepen kapitaalgoederen: wegen, riolering, water, groen en gebouwen. Daarnaast staat er in artikel 59 BBV dat alle investeringen worden geactiveerd.

Het onderhoud van kapitaalgoederen vergt een substantieel budget, zodat deze paragraaf belangrijk is voor de beoordeling van de financiële positie. Uiteraard is ook het gewenste onderhoudsniveau van groot belang. In de financiële verordening 2017 is het afschrijvingsbeleid (art.8) opgenomen.

De huidige financiële verordening 2017 is in werking getreden en is er op gericht om eenheid te verkrijgen in de waardering, administratieve verantwoording en afschrijving van de geactiveerde uitgaven en zodoende een belangrijk beleidskader voor deze paragraaf.
De belangrijkste afspraken die zijn gemaakt in de financiële verordening zijn:

- het grensbedrag op € 25.000,- vast te stellen voor investeringen
- geen bestemmingsreserve meer hanteren voor nieuwe investeringen en de kapitaallasten ten laste laten komen van de exploitatie;
- een investeringskrediet dat na twee jaar niet (volledig) is benut aframen. Een investeringskrediet kan alleen langer 'open' blijven indien de noodzaak daartoe voldoende is beargumenteerd.
- vervangingsinvesteringen en investeringen als gevolg van nieuw beleid dienen middels de investeringsstaat bij de kadernota kenbaar te worden gemaakt. Na accordering van de raad worden de lasten opgenomen in de begroting.

Wegen

Beleidskader: het Wegenbeheerplan en beheerplan Kunstwerken

- Het Wegenbeheerplan 2018-2021 is vastgesteld in juli 2017 (RAAD/17/02195) met de volgende uitgangspunten:
  1. Voldaan moet worden aan het wettelijk kader, zorgplicht voor het voldoen van wegen aan hun functie.
  2. Keuzes voor minimaal niveau van onderhoud aan wegen.
  3. Uitgaan van een jaarlijkse inspectie van de wegen.
  4. Bepaling van de methodiek voor de minimale eeuwigdurende gemiddelde jaarlijkse beheerkosten (CROW Systematiek voor rationeel wegbeheer).
  5. Buffer voor onvoorziene werken van € 100.000,-.
  6. Relatie met gemeentelijk rioleringsplan, groenbeheerplan, openbare verlichting en verkeersveiligheidsplan Voortdurend bezien.

- Het beheerplan Kunstwerken is vastgesteld in december 2015 (RAAD/15/01939) met de volgende uitgangspunten:
  1. Het borgen van de veiligheid en het functioneren en het voldoen aan wettelijke kaders
  2. Relatie met Wegenbeheerplan 2018-2021, Waterplan 2014-2018, Openbare Verlichting 2016-2020 en Nota Duurzaamheid

Kwaliteitsniveau

Wegen: In de raad van juli is een nieuw wegenbeheerplan vastgesteld. Voor de jaren 2018-2021 is vastgesteld dat de wegen in de centrumgebieden worden onderhouden op het niveau "hoog" en de overige wegen op het niveau '"basis". Op basis van de jaarlijkse weginspectie wordt er een jaarplanning gemaakt voor het wegonderhoud in 2018. In het wegenbeheerplan is opgenomen de rehabilitaties voor de aankomende 4 jaar. Hiervoor is een apart investeringskrediet beschikbaar gesteld. Voor de wegbermen is afgesproken om deze structureel te verbeteren hier wordt de aankomende 4 jaar mee gestart. De innovatieve aanbestedingsmethode voor het asfaltonderhoud wordt geëvalueerd.
Kunstwerken: de kunstwerken worden onderhouden op kwaliteitsniveau B (Basis) volgens CROW-publicatie 288.

Financiële consequenties

Voorziening conform Wegenbeheerplan 2018-2021 inclusief Kunstwerken				
Verloop voorziening	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Stand voorziening 0 1-01 wegen+kunstwerken	1.339.551	1.156.449	1.010.647	833.945
Beschikkingen wegen+kunstwerken	1.284.600	1.247.300	1.233.200	1.229.000
Toevoegingen wegen+kunstwerken	1.101.498	1.101.498	1.056.498	1.056.498
Stand voorziening 31-12	**1.156.449**	**1.010.647**	**833.945**	**661.443**

Gladheidbestrijding

Beleidskader: beheerplan gladheidbestrijding

In het beheerplan gladheidbestrijding staat hoe de gemeente er voor zorgt dat bij gladheid de wegen zo veilig mogelijk zijn voor de weggebruikers. Het bestrijden van de gladheid wordt door Avri uitgevoerd.

Financiële consequenties

Afrekening vindt achteraf plaats op basis van werkelijk aantal uitrukken. Het beschikbare budget is berekend op een gemiddelde winter.

Verkeer en vervoer

Beleidskader:

Neder-Betuws Verkeer- en Vervoerplan (NBVVP)

Uitgangspunt is het Neder-Betuwse Verkeer- en Vervoerplan (NBVVP) dat op 15 december 2011 is vastgesteld en in 2017 een update heeft gekregen. Het plan gaat over de verkeerscirculatie, de verkeersveiligheid, het openbaar vervoer, de fietspaden en de kwaliteit van de leefomgeving. De oplossingsrichtingen/maatregelen in dit NBVVP zijn opgenomen in een uitvoeringsprogramma. In de begroting 2018 is de update nog niet meegenomen

Kwaliteitsniveau

Conform landelijk beleid stimuleren wij binnen de gemeente Neder-Betuwe gewenste/noodzakelijke (auto)mobiliteit voor (economische) ontwikkeling. Deze automobiliteit mag niet leiden tot ongewenste effecten voor de verkeersveiligheid en de kwaliteit van de leefomgeving. Daarnaast zetten we ons in voor het (verder) stimuleren van alternatieven voor autoverplaatsingen, gericht op het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer. Het stimuleren van beide vervoermiddelen draagt bij aan de bereikbaarheid en leefbaarheid van kernen.

Financiële consequenties

De uitvoering van maatregelen wordt gedekt uit de voorziening verkeer en vervoer en een bedrag dat jaarlijks in de begroting beschikbaar wordt gesteld voor de uitvoering van het plan. De hoogte van dit bedrag is € 32.000. Dit is niet toereikend voor alle genoemde maatregelen: een aantal maatregelen is als PM-post in het uitvoeringsprogramma opgenomen.

Voorziening is conform Verkeer en Vervoer Beheerplan 2012-2020				
Verloop voorziening	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Stand voorziening 01-01	409.620	385.851	393.582	378.313
Toevoeging	32.231	32.231	32.231	32.231
Onttrekking	56.000	24.500	47.500	
Stand voorziening 31-12	**385.851**	**393.582**	**378.313**	**410.544**

Riolering

Beleidskader: het Gemeentelijk Rioleringsplan

Het Gemeentelijk Riolering Plan 2014-2018 is vastgesteld in december 2013 (RAAD/13/0562) met de volgende belangrijkste punten:

1. Voldoen aan de wettelijke kaders waaronder: zorgplicht voor doelmatige inzameling en transport van afvalwater (Wet milieubeheer), zorgplicht voor doelmatige inzameling en verwerking van hemelwater (Waterwet) en zorgplicht voor het voorkomen of beperken van grondwateroverlast (Waterwet);
2. In stand en bedrijfszeker houden van rioleringen, gemalen en andere installaties;
3. Om de doelmatigheid van investeringen te kunnen afwegen van het (afval)watersysteem gaan we het daadwerkelijk functioneren van het stelsel volgen door meten, monitoren en (meet)data analyse.
4. Afstemming van werkzaamheden met kostenbesparing als doel;
5. De relatie met andere gemeentelijke ruimtelijke ordening-, en beheerplannen steeds bezien, (wegenbeheerplan, groenbeheerplan);
6. Invulling geven aan het Bestuursakkoord Water, door te streven naar optimale samenwerking met andere waterkwaliteitsbeheerders;
7. Beperken van de verwachte kostenstijging voor de zorgtaken in de toekomst door de verdere implementatie van de samenwerkingsovereenkomst regio Rivierenland, vastgesteld in 2013 met regiogemeenten en waterschap;
8. Een gezonde financiële positie bereiken zonder grote schommelingen in de opbouw van de heffing.

De te verwachten jaarlijkse besparingen door overdragen van taken aan Avri zijn voor de looptijd van het vigerend GRP opgenomen in de kostendekkingsberekening riolering.

Financiële consequenties

Het GRP geeft per jaar gespecificeerd aan welke investeringen plaatsvinden, waarmee de kapitaallasten berekend worden. Jaarlijks berekenen wij de exploitatiekosten en maken ze inzichtelijk. Sluitposten zijn de rioolheffingen en de toevoegingen of beschikkingen over de voorziening riolering. De inkomsten (rioolheffingen) moeten 100% kostendekkend zijn. De vastgestelde jaarlijkse heffing wordt opgehoogd met de actuele index. Dit alles conform het vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2014 tot en met 2018.

Voorziening is conform Gemeentelijk Riolerings Plan 2014-2018				
Verloop voorziening	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Stand voorziening 0101	347.688	282.393	323.044	363.695
Toevoeging	0	40.651	40.651	40.651
Onttrekking	65.295	0		
Stand voorziening 31-12	**282.393**	**323.044**	**363.695**	**404.346**

Water

Beleidskader: het Waterplan 2014-2018 (RAAD/13/0562)
Het doel is een duurzaam en goed functionerend watersysteem (kwaliteit/kwantiteit) dat aan de wettelijke kaders voldoet. Het waterplan is gebaseerd op het Europese, landelijke, regionale en lokale beleid op het gebied van water. Het bevat inspanningsverplichtingen van zowel waterschap als gemeente, op het gebied van waterbeheer.

Financiële consequenties
Het gemeentelijk deel van de waterplanmaatregelen financiert de gemeente uit het GRP 2014-2018. Waterschap Rivierenland draagt de helft van de kosten. Binnen de planperiode is voor de stedelijke wateropgave (waterberging) een evenredig bedrag per jaar gereserveerd. Van tevoren is namelijk niet bekend hoeveel berging er daadwerkelijk kan worden gerealiseerd. Dit komt omdat we nog niet weten welke gronden we in eigendom krijgen. In 2018 actualiseren de gemeente en het waterschap het waterplan. Het waterplan wordt onderdeel van het (verbreed) gemeentelijk rioleringsplan. Het resterende deel van de stedelijke wateropgave nemen we op in de volgende planperiode.

Gebouwen

Beleidskader: het gebouwenbeheerplan
Het beleidskader is vastgelegd in de Actualisatie Beheerplan Onderhoud gebouwen 2016-2019 en is vastgesteld door de raad op 10 december 2015 (RAAD/11/101139). Tevens heeft de raad besloten om de gemeentelijke gebouwen te verduurzamen en energiezuinig te maken.

Kwaliteitsniveau
Een actueel gebouwenbeheerplan stelt ons in staat om uitvoering te geven aan een gestructureerd en planmatig onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen. Het kwaliteitsniveau is sober en doelmatig, veiligheid en bruikbaarheid wordt gewaarborgd. Normale slijtage en veroudering van elementen zijn acceptabel.

Financiële consequenties
In december 2017 wordt het gebouwenbeheerplan geactualiseerd en omgezet in een Duurzaam Meerjaren Onderhouds Plan. De financiële gevolgen van het actualiseren met daarbij het activeren van de grotere onderhoudsinvesteringen met maatschappelijk nut zullen hierin worden meegenomen.

Verloop voorziening is conform Actualisatie Beheerplan Onderhoud gebouwen 2016-2035.				
verloop voorziening	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Stand voorziening 1-1	650.297	321.270	105.890	94.208
Beschikken	572.945	459.298	248.795	160.245
Toevoegen	243.918	243.918	237.113	237.113
Stand voorziening 31-12	**321.270**	**105.890**	**94.208**	**171.076**

Groenbeheer

Missie opgenomen in het groenbeleidsplan
Het creëren en in stand houden van een volwaardige groenstructuur die past bij de Betuwse identiteit en haar bewoners en tevens functioneel en beheerbaar is.

Ontwikkelingen
In maart 2017 is het groenbeleidsplan door de raad vastgesteld. Er is ingestemd met scenario versterken. Daarnaast is er ingestemd met het verhogen van het onderhoudsniveau van niveau B naar niveau A van de centrumgebieden in de 5 kernen. Tevens zijn de benodigde middelen structureel beschikbaar gesteld uit het begrotingsoverschot 2017 e.v.. Door deze wijzigingen in het beleid realiseert de gemeente een beheervriendelijke en toekomstbestendige groenstructuur. Het beheer van het groen wordt voornamelijk uitgevoerd door Avri. Dit gebeurt volgens de afspraken die gemaakt zijn in de meest recente dienstverleningsovereenkomst.
Een volledige groenstructuur stimuleert het gebruik en vergroot de belevingswaarde. Wij zetten in op een duidelijke groenstructuur waarin groen de verbindende schakel vormt in- en tussen de kernen en buitengebied. Volledige en vitale boomstructuren ziet de gemeente als uithangbord voor de kwekerijen.

Versterken (bio)diversiteit
Maatregelen nemen we om de diversiteit te versterken en deze stemmen we af op de lokale karakteristiek. Daarnaast is gekozen voor een bloeiende en vruchtdragende beplanting zodat niet alleen mensen maar ook dieren (insecten, vogels, etc.) profiteren van het openbaar groen.

Vergroten participatie bewoners en bedrijven
Door meer inspraak voor bewoners en bedrijven is de betrokkenheid vergroot. Daarnaast is er een samenwerking gerealiseerd met partners (boomkwekers, scholen, Natuur en milieu educatiecentrum). Dit om de representatieve groene uitstraling te versterken en bruikbaarheid en biodiversiteit te vergroten. Hiermee is inrichting afgestemd op de behoefte en wensen van de bewoners.

Begraafplaatsen

Beleidskader: het Begraafplaatsenbeheerplan

De nota Actualisatie begraafplaatsenbeheerplan gemeente Neder-Betuwe 2014-2030 is op 19 december 2013 door uw raad (RAAD/13/01555) vastgesteld.

- Op 10 december 2015 is vervolgens door uw raad besloten om het dienstverleningsniveau van het beheer van de begraafplaatsen te versoberen.
- In 2016 is onderzoek verricht naar verzelfstandiging. De uitkomst van dit onderzoek is langdurige uitbesteding van het onderhoud.
- Het beleidskader begraven zal conform schema eind 2017 worden geactualiseerd.
- Bij het vast stellen van het geactualiseerde beleid begraven gelden vanaf 1 januari 2018 de nog vast te stellen beleidskaders.

Kwaliteitsniveau

Het onderhoud op de begraafplaatsen is voor meerdere jaren uitbesteed aan derden op basis van het onderhoudsbestek. Het onderhoudsbestek garandeert een gelijkwaardig onderhoudsniveau op alle begraafplaatsen .

Financiële consequenties

De voorziening conform het beheerplan Actualisatie begraafplaatsen 2014-2030				
Verloop voorziening	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Stand voorziening 01-01	131.052	150.710	145.166	51.831
toevoeging	53.500	29.876	29.876	29.876
onttrekking	33.842	35.420	123.211	35.238
Stand voorziening 31-12	**150.710**	**145.166**	**51.831**	**46.469**

Openbare verlichting

Beleidskader: het Beheerplan Openbare Verlichting

Het beheerplan Openbare Verlichting 2016-2020 is vastgesteld in december 2015 (RAAD/15/01940) met onder andere de volgende uitgangspunten:

1. De gemeente verlicht de openbare ruimten, die eigendom zijn van de gemeente en waarvan ze (weg) beheerder is, met uitzondering van: zelfstandige recreatieve fietspaden en voetpaden die geen belangrijke functie hebben voor het woon-werkverkeer en de laagste categorie wegen buiten de bebouwde kom.
2. Buiten de bebouwde kom vindt een uitsterfconstructie plaats.
3. De gemeente streeft ernaar om aan de doelstellingen van het Energieakkoord te voldoen.

De plannen zijn nu in voorbereiding en zijn ter toetsing ingediend. In het najaar 2017 gaan de eerste clusters in uitvoering.

Kwaliteitsniveau

De gemeente hanteert de richtlijn ROVL-2011. Daarnaast geldt bij nieuwbouwlocaties het Politie Keurmerk Veilig Wonen. Bij structurele vervangingen worden dimmers aangebracht. Het lichtniveau wordt tussen 23.00 uur en 6.00 uur tot 50% gedimd.

Financiële consequenties

Het innovatief vervangingsplan is opgesteld binnen de financiële kaders.

Speelruimtenota 2015-2025

Beleidskader. Speelruimtenota 2015-2025

Het beleidskader is vastgelegd in de Speelruimtenota 2015-2025 raadsbesluit d.d. 2 juli 2015 (RAAD/15/1901). Het doel is om te voorzien in een passende en aantrekkelijke speelruimte voor bewoners van 0 t/m 18 jaar.

In het beleidskader zijn onder andere de beleidsuitgangspunten en verwachtingen ten behoeve van beheer en onderhoud van speelruimte opgenomen. Daarnaast is het streven dat er een eerlijke spreiding van speelplekken, gebaseerd op het aantal kinderen in de wijk, ontstaat.

Kwaliteitsniveau

Met betrekking tot het onderhoud van de speeltoestellen is het “Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen” (WAS) van toepassing. Speeltoestellen worden geïnspecteerd om te voldoen aan de eisen volgens het WAS en om het niveau van onderhoud op lange termijn te garanderen. De wijze van onderhoud moet ervoor zorgen dat de plek en het toestel schoon, heel en veilig zijn.

Financiële consequenties

Voor de uitvoering van het plan is een voorziening in het leven geroepen. Het beheerplan speeltoestellen dient als basis voor de voorziening. Op basis van de huidige inzichten is de voorziening toereikend voor de uitvoering van de speelruimtenota.

De voorziening conform Speelruimtenota 2015-2025				
Verloop voorziening Speelruimte	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Stand voorziening 01-01	53.515	61.524	56.019	56.176
Toevoegingen (budget exploitatie)	83.402	65.250	67.098	68.947
Beschikkingen	75.393	70.755	66.941	27.462
Stand voorziening 31-12	**61.524**	**56.019**	**56.176**	**97.661**

Paragraaf 4: Financiering

Algemeen

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de wijze van financiering van het gemeentelijke beleid en het beheersen van de financiële risico's die met de financiering worden gelopen. Dit noemen we het treasurybeleid en dit beleid ondersteunt de uit te voeren programma's. Het treasurybeleid is gericht op het besturen en bewaken van de inkomende en uitgaande geldstromen, het beheersen van de daaraan verbonden kosten (tarifering), het minimaliseren van de daaraan verbonden risico's (renterisico en kredietrisico) en het optimaliseren van het rendement van beschikbare liquiditeiten.

Wettelijk kader

Wet financiering decentrale overheden (Fido)
Voor de financieringsfunctie bij de decentrale overheden vormt de Wet Fido het wettelijk kader. De wet is gesteld in termen van de financieringsfunctie (treasury) van de decentrale overheden. De intentie van de Wet Fido is het beheersen van risico's, het bevorderen van de kredietwaardigheid van decentrale overheden en het bereiken van transparantie ten aanzien van het treasurybeleid van die decentrale overheden.
Dit uit zich in een aantal bepalingen, te weten:

- Het stellen van de kwalitatieve voorwaarde dat het opnemen en uitzetten van gelden en het verlenen van garanties alleen in het kader van het publieke belang mag plaatsvinden.
- Het stellen van de kwantitatieve voorwaarde in de zin dat uitzetten van overtollige gelden en het aangaan van derivaten een prudent karakter moet hebben.
- Het stellen van kwantitatieve begrenzingen aan het maximale renterisico dat een decentrale overheid in enig jaar mag lopen in het kader van de financiering door middel van korte schulden (bekend als kasgeldlimiet) en lange schulden (bekend als renterisiconorm).

Gemeentewet
Als gevolg van artikel 212 van de gemeentewet is de gemeente verplicht een financiële verordening te hebben. Tevens dient de gemeente op grond van artikel 186 gemeentewet een paragraaf financiering op te nemen bij een begroting en bij het jaarverslag. In de financiële verordening worden de kaders van het beleid vastgelegd. Zowel de financiële verordening als de paragraaf financiering worden door de gemeenteraad vastgesteld. Het is gebruikelijk dat de kaders vervolgens worden uitgewerkt in de nota treasury.
Dit uit zich in een aantal bepalingen, te weten:

- Het verplicht stellen van de vervaardiging van een nota treasury en het opnemen van een paragraaf financiering in de begroting en in het jaarverslag van de programmaverantwoording (jaarstukken).

Besluit Begroting en Verantwoording Provincie en Gemeenten (BBV)
In het Besluit Begroting en Verantwoording Provincie en Gemeenten (BBV) wordt in artikel 9, 13 en 26 vermeld dat de paragraaf financiering in ieder geval de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille moet bevatten.

Treasurybeleid

De beleidskaders van onze gemeente ten aanzien van treasurybeleid zijn vastgelegd in de nota treasury (2016). Deze nota is gebaseerd op de Wet financiering decentrale overheden (wet Fido) van 1 januari 2001 en de aanpassing daarvan per 1 januari 2009. In deze wet zijn de kaders gesteld voor een verantwoorde, prudente en professionele inrichting en uitvoering van het treasurybeleid van decentrale overheden. Wij onderkennen het belang van een verantwoord en adequaat beheer van onze financiële middelen. De activiteiten op het gebied van treasury zijn op een zo transparant en beheersbaar mogelijke wijze ingericht. In de nota treasury is de structuur van het treasurybeleid vastgelegd in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, organisatorische en financiële kaders, de informatievoorziening en de administratieve organisatie.

Het door de Wet Fido voorgeschreven nota treasury is eind 2015 geactualiseerd en met ingangsdatum 01-01-2016 vastgesteld.

Conform ons treasurybeleid kan het volgende gesteld worden:

- Onze gemeente gebruikt de financieringsfunctie uitsluitend voor de publieke taak.
- Onze huisbankier is de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, waarmee een rekening-courantverhouding is afgesloten met automatische afroming binnen bepaalde grenzen van de saldi naar daggelden ter beperking/verbetering van de rentelasten/rentebaten.
- Het beheer is prudent en aan kasgeldlimiet en renterisiconorm wordt voldaan.

De paragraaf financiering in de begroting gaat in op de geprognosticeerde financiering van de beleidsplannen. Aan het einde van het begrotingsjaar wordt in het jaarverslag teruggeblikt en aangegeven in hoeverre de financiering van de voorgenomen plannen is gerealiseerd.

Portefeuillebeheer

De term portefeuillebeheer wordt gehanteerd voor alle activiteiten die betrekking hebben op het aantrekken, uitzetten of garanderen van financiële middelen met een periode vanaf één jaar.

- Opgenomen gelden
- Uitgezette gelden
- Derivaten

Opgenomen gelden

In het onderstaande overzicht zijn de verwachte ontwikkelingen in de portefeuille opgenomen leningen zichtbaar gemaakt.

Informatie portefeuille opgenomen leningen					
	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal	18	18	16	13	11
Oorspronkelijk bedrag	51.866.280	51.866.280	48.412.500	41.512.500	41.512.500
Nieuwe leningen	0	0	0	0	0
Vervallen leningen	0	3.453.780	6.900.000	0	3.012.500
Stand per 1-1-	23.991.158	20.441.094	16.890.934	13.563.362	10.775.686
Stand per 31-12-	20.441.094	16.890.934	13.563.362	10.775.686	7.990.000
Gemiddelde grootte (oorspronkelijk)	2.881.460	2.881.460	3.025.781	3.193.269	3.193.269
Gemiddelde grootte 1-1-	1.332.842	1.135.616	1.055.683	1.043.336	828.899
Gemiddelde grootte 31-12-	1.135.616	1.055.683	1.043.336	828.899	799.000
Aflossingen regulier	3.550.064	3.550.160	3.327.572	2.787.676	2.785.686
Aflossingen vervroegd	0	0	0	0	0
Renteaanpassingen (oud percentage)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Renteaanpassingen (nieuw percentage)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gemiddeld rentepercentage ongewogen 1-1-	4,43	4,43	4,42	4,51	4,51
Gemiddeld rentepercentage ongewogen 31-12-	4,43	4,42	4,51	4,51	4,90
Gemiddeld rentepercentage gewogen 1-1-	3,76	3,78	3,81	3,87	3,95
Gemiddeld rentepercentage gewogen 31-12-	3,78	3,81	3,87	3,95	4,08

Uitgezette gelden

In het onderstaande overzicht zijn de verwachte ontwikkelingen in de portefeuille uitgezette leningen zichtbaar gemaakt.

Informatie portefeuille uitgezette leningen					
	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal	12	11	10	9	9
Oorspronkelijk bedrag	2.380.650	2.221.827	2.187.793	2.162.987	2.162.987
Nieuwe leningen	250.000	0	0	0	0
Vervallen leningen		158.823	34.034	24.807	
Stand per 1-1-	1.249.175	1.154.605	1.070.622	987.774	905.561
Stand per 31-12-	1.154.605	1.070.622	987.774	905.561	823.347
Gemiddelde grootte (oorspronkelijk)	198.388	201.984	218.779	240.332	240.332
Gemiddelde grootte 1-1-	104.098	104.964	107.062	109.753	100.618
Gemiddelde grootte 31-12-	104.964	107.062	109.753	100.618	102.918
Aflossingen regulier	94.570	83.982	82.848	82.213	82.213
Aflossingen vervroegd	0	0	0	0	0

De uitgezette leningen hebben betrekking op de achtergestelde lening Vitens, renteloze leningen die de gemeente heeft verstrekt aan plaatselijke verenigingen, de verstrekking van startersleningen (SVn)en Duurzaamheidsleningen (SVn). Het risico op de verstrekte leningen aan verenigingen is beperkt. Vaak is er sprake van een subsidieband met de gemeente, zodat verrekening kan plaatsvinden.

Derivaten

Wij hebben geen derivaten.

Rentevisie

De nieuwe BBV voorschriften die met ingang van 1 januari 2016 zijn ingegaan schrijven een andere systematiek van rentetoerekening voor;

- Aan de voormalige Nog Niet in Exploitatie genomen Gronden (NIEGG) mag vanaf 1 januari 2016 geen rente meer worden toegerekend.
- Vanaf 1 januari 2017 wordt aanbevolen dat de gemeenten geen bespaarde rente mogen berekenen over hun eigen vermogen. Onze interne rekenrente bedraagt 1%,
- Voor de grondexploitaties, deze bedraagt 2,47%.
- Voor de riolering hanteren wij 4% conform het beheerplan gemeentelijke riolering. Het GRP zal in 2018 geactualiseerd worden inclusief bijstelling van het gehanteerde rentepercentage. Besluitvorming hieromtrent zal plaatsvinden middels het nieuwe GRP.
- Voor de rente tot de grens van het kasgeldlimiet die nodig is om een eventueel financieringstekort te kunnen dekken hanteren wij een percentage van 1%. (kort geld)
- Voor de rente wat de kasgeldlimiet te boven gaat die nodig is om een eventueel financieringstekort te kunnen dekken hanteren wij een percentage van 2%. (lang geld)
- De rentevisie van de gemeente Neder-Betuwe wordt voornamelijk ingegeven door de kaders van het kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Daarnaast doen wij geen risicovolle beleggingen.

Rentebeheer

Renterisico financiering kort

Het risico van de korte financiering wordt belichaamd in het kasgeldlimiet. Hiertoe behoren alle kortlopende financieringen met een rente-typische looptijd korter dan 1 jaar. De kasgeldlimiet (8,5%) wordt in de Wet Fido bepaald op basis van het totaal van de gemeentelijke begroting. Per kwartaal wordt de ontwikkeling van de vlottende middelen in relatie tot de toegestane kasgeldlimiet intern getoetst en jaarlijks wordt een opgave aan de Provincie Gelderland verstrekt.

Berekening kasgeldlimiet

Jaar:	Percentage:	Begrotingstotaal	Kasgeldlimiet
2018	8,5%	49.653.000	4.221.000
2019	8,5%	48.447.000	4.118.000
2020	8,5%	47.865.000	4.069.000
2021	8,5%	47.408.000	4.030.000

In het geval het kasgeldlimiet zou worden overschreden dient de overschrijding te worden omgezet van schuld in rekening-courant naar langlopende schuld. Dit kan door het aantrekken van een geldlening met een looptijd langer dan één jaar. Het streven van de gemeente Neder-Betuwe is er op gericht om, binnen het kasgeldlimiet, een deel van de financieringsbehoefte te dekken door zoveel mogelijk gebruik te maken van de ruimte binnen het verstrekte rekening-courantkrediet, voor 2018 groot € 3,8 miljoen van de huisbankier, de Bank Nederlandse Gemeenten.

Renterisico financiering lang

Het renterisico op de lange financiering wordt begrensd door de renterisiconorm. Als lange financiering worden volgens de Wet Fido aangemerkt: alle financieringsvormen met een rente-typische looptijd langer dan 1 jaar. De renterisiconorm wordt evenals het kasgeldlimiet berekend over het begrotingstotaal. Als norm wordt in de Wet 20% van het begrotingstotaal met een minimum van € 2,5 miljoen aangehouden. Dit houdt in dat in enig jaar de aflossing van de lange schuld niet hoger mag zijn dan 20% van het begrotingstotaal lasten. Uit onderstaand overzicht blijkt wat de gemeente de komende jaren mag aflossen aan vaste geldleningen binnen de gestelde normen.

Berekening renterisico

Jaar:	Percentage:	Begrotingstotaal	Renterisiconorm
2018	20%	49.653.000	9.930.600
2018	20%	48.447.000	9.689.400
2019	20%	47.865.000	9.573.000
2020	20%	47.408.000	9.481.600

Uit de bovengenoemde tabel blijkt dat de gemeente ruimschoots binnen de gestelde normen blijft wat betreft de aflossingen van de vaste geldleningen.

Geprognosticeerde rentebaten en rentelasten

De rentebaten en rentelasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Verwachte rentebaten en lasten		2018	2019	2020	2021
Te betalen rente	schuld in rekening-courant	0	0	0	0
Te betalen rente	kort lopende geldleningen	156.454	287.805	302.142	359.367
Te betalen rente	langlopende geldleningen	721.952	595.400	489.534	390.080
totaal te betalen en ontvangen rente		878.406	883.205	791.676	749.447
Te betalen kosten	i.v.m. financiering	8.000	8.000	8.000	8.000
Totaal te betalen rente en kosten		886.406	891.205	799.676	757.447
Totaal door te berekenen rente en kosten		886.406	891.205	799.676	757.447
Door berekende rentelasten		-1.101.702	-1.121.175	-1.121.221	-1.119.526
Verwacht rente resultaat		-215.297	-229.971	-321.544	-362.078

Wat betreft de financiering van het nieuwe beleid is de verwachte rente voor kort financieren en lang financieren getotaliseerd en opgenomen onder te betalen rente kort lopende geldleningen. Blijkt volgens de gestelde normen dat er consolidatie van leningen plaats moet vinden dan vindt er verschuiving plaats van te betalen rente kortlopende geldleningen naar te betalen rente langlopende geldleningen. Verantwoording over de consolidatie van geldleningen vindt plaats in de bestuursrapportage en de jaarrekening.

Treasurybeheer

Het treasurybeheer is gericht op het minimaliseren van de gemeentelijke rentelasten op lange termijn. Voorwaarde hierbij is dat de renterisico's en de overige financieringsrisico's beheersbaar blijven. Treasury is belast met het verzekeren van een duurzame toegang van de gemeente tot de financiële markten en voor de permanente beschikbaarheid van bancaire diensten tegen minimale kosten. Tot het treasurybeheer behoren de taakvelden financiering, rentemanagement, portefeuillebeheer, saldobeheer, geldstroombeheer, betalingsverkeer, werkkapitaalbeheer en het onderhouden van bankrelaties.

Uitgangspunten Treasurybeheer

Ten aanzien van de beleidskaders op dit onderdeel zijn enkele uitgangspunten van belang:

- Het rentepercentage voor de door te berekenen kapitaallasten en toevoegingen aan bestemmingsreserves is gesteld op 1%.
- Financiering met het huidige goedkope kort geld (< 1 jaar) tot maximaal de kasgeldlimiet van de wet Fido.
- Financiering met lang geld (> 1 jaar) boven de kasgeldlimiet van de wet Fido, waarbij rekening moet worden gehouden met de lopende investeringskredieten, herfinanciering van aflossingen op leningen, de berekende financieringstekorten.
- Bij de berekening van de rentenlasten over de financieringstekorten zijn wij uitgegaan voor het aantrekken van lang geld van 2%; voor kort geld zijn wij uitgegaan van 1 %.
- Bij het aantrekken van nieuwe leningen houden we rekening met de gevolgen voor de renterisiconorm, zoals looptijd, vervroegde aflossingsmogelijkheden, boetes en rentevoetherzieningen.

Het geprognosticeerde financieringstekort/overschot

Jaar:		Financieringstekort:	Financieringsoverschot:
2018		9.933.000	0
2019		16.449.000	0
2020		17.142.000	0
2021		19.983.000	0

Op grond van de ontwikkeling van de financieringsbehoefte voor de komende begrotingsjaren, de huidige liquiditeitspositie en ervaringen met betrekking tot het realiseren van geprognosticeerd nieuw beleid wordt ingeschat dat voor 2018 voor de financiering er een beroep zal worden gedaan op de kapitaalmarkt. De gemeente mag een deel van haar financieringsbehoefte opvangen binnen de kasgeldlimiet. Echter het financieringstekort vanaf 2018 is te groot om dit in zijn geheel middels kasgeld te financieren. Op basis van de huidige prognose zal in de loop van 2018, vanwege het oplopende financieringstekort, een beroep worden gedaan op de kapitaalmarkt en zal naar verwachting een langlopende geldlening moeten worden afgesloten van minimaal € 6 miljoen. Hetzelfde geldt voor 2019. Er zal voor het oplopende financieringstekort in 2019 nogmaals een langlopende geldlening moeten worden afgesloten van 6 miljoen. Met de hiermee gepaard gaande rentelasten is in deze begroting rekening gehouden. Dit betreft echter een momentopname ten tijde van het opmaken van deze begroting. Hierbij is rekening gehouden met de boekwaarden van de activa, de eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) en de vaste opgenomen geldleningen gedurende het begrotingsjaar 2018 en de meerjarenraming.

De verwachte rente van de aan te trekken langlopende leningen zijn vooralsnog opgenomen in de tabel van verwachte rentebaten en lasten onder de noemer rente kortlopende geldleningen. Bij het daadwerkelijk aangaan van een langlopende geldlening zal de rentelast verplaatst worden naar rente langlopende geldleningen.

Relatiebeheer

Voor het reguliere betalingsverkeer maakt de gemeente hoofdzakelijk gebruik van de NV Bank Nederlandse Gemeenten. Daarvoor is een overeenkomst van financiële dienstverlening afgesloten. In deze overeenkomst is een kredietlimiet bepaald. Tot deze limiet kan de gemeente tegen een gunstig rentepercentage daggeld opnemen of uitzetten. Voor het aantrekken of uitzetten wordt een call-geldpercentage berekend, verhoogd c.q. verlaagd met 0,125%. Naast de NV Bank Nederlandse Gemeenten heeft de gemeente rekeningen bij de plaatselijke Rabobank voor onder meer legesopbrengsten.

Paragraaf 5: Verbonden Partijen

Een verbonden partij is een privaat- dan wel publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een financieel én bestuurlijk belang heeft.

Financieel belang
Een financieel belang is aanwezig als een ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is bij faillissement, dan wel als financiële aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Bij leningen en garantstellingen is dus geen sprake van een verbonden partij: de gemeente behoudt juridische verhaalsmogelijkheden als de partij failliet gaat. Ook bij exploitatiesubsidies is er geen sprake van een verbonden partij: het gaat hier om overdrachten (subsidies).

Bestuurlijk belang
Een bestuurlijk belang is aanwezig als de burgemeester, een collegelid, een raadslid of een ambtenaar van de gemeente namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt of namens de gemeente stemt. Bij alleen een benoemingsrecht of een voordrachtsrecht – de gemeente mag een bestuurder of commissaris in de organisatie benoemen of voordragen – is er strikt genomen geen sprake van een verbonden partij. Gemeenten maken vaak van zo'n recht gebruik om ervoor te zorgen dat er kwalitatief goede bestuurders in het bestuur van een partij terechtkomen.

Juridische rechtsvormen van verbonden partijen

Er bestaan drie verschillende juridische rechtsvormen als het gaat om verbonden partijen. Hieronder wordt op de rechtsvormen ingegaan.

Bij publiekrechtelijke verbonden partijen gaat het met name om gemeenschappelijke regelingen
Bij gemeenschappelijke regelingen gaat het vaak om primaire gemeentelijke taken met een uitvoerend karakter. Zij vormen een verlengd lokaal bestuur waarbij de vrijwilligheid van de samenwerking voorop staat (voor sommige taken is door de wetgever verplichte samenwerking opgelegd, denk hierbij bijvoorbeeld aan de veiligheidsregio). De gemeenschappelijke regeling met een openbaar lichaam is de 'zwaarste' en meest voorkomende vorm: deze regeling heeft – als enige – rechtspersoonlijkheid en een algemeen bestuur (vertegenwoordigers van de deelnemende gemeenten), dat het dagelijks bestuur controleert. Gemeenten kunnen aan dit openbaar lichaam in principe alle gemeentelijke taken en bevoegdheden overdragen.

Bij privaatrechtelijke verbonden partijen gaat het met name om stichtingen en vennootschappen
Een stichting heeft een bestuur voor de dagelijkse leiding en kent een ideëel of sociaal doel, waarbij alleen aan dat doel kan worden uitgekeerd. Stichtingen kennen geen controlerend mechanisme, tenzij dat in de statuten is geregeld. Een vennootschap heeft een raad van bestuur en, afhankelijk van wat daarover in de statuten is bepaald of van de omvang van de vennootschap, een raad van commissarissen. De raad van bestuur wordt gecontroleerd door de vergadering van aandeelhouders. Gemeenten maken vaak gebruik van vennootschappen bij nutsvoorzieningen, havenactiviteiten, cultuur en economie. De belangrijkste reden om samen te werken met dit type verbonden partij zijn de financiële voordelen door winstdeling en dividend.

Publiek-private samenwerking (PPS)
Het publiek- private samenwerkingsverband (PPS) is een bijzondere vorm van een verbonden partij, omdat naast de overheid ook private partijen deelnemen. Een veel voorkomend voorbeeld van een PPS zien we in lokale gebiedsontwikkeling. Deze samenwerkingsvorm komt in verschillende variaties voor. De wetgever heeft een voorkeur voor publiekrechtelijke boven privaatrechtelijke participaties. Gedachte hierachter is dat in een publiekrechtelijke participatie de openbaarheid en de controle beter zijn gewaarborgd dan in een privaatrechtelijke participatie.

Bestuurlijke en financiële risico's

Het inzichtelijk maken van de verbonden partijen is om twee redenen van belang. De eerste reden is dat de verbonden partijen vaak beleid uitvoeren dat de gemeente in principe ook zelf kan blijven doen (zie onder 'Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen'). De tweede reden betreft de kosten / het budgettaire beslag /de financiële risico's, die de gemeente met de verbonden partijen kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgettaire gevolgen.

Als het gaat om verbonden partijen kunnen we onderscheid maken in twee typen risico's: financiële en bestuurlijke risico's. Naast de aard en omvang van de activiteiten wordt het risicoprofiel ook beïnvloed door de juridische vorm, structuur en organisatie van een verbonden partij. De belangrijkste soorten verbonden partijen inclusief de mate van bijbehorende risico's zijn hieronder weergegeven:

Belangrijkste soorten verbonden partijen	Rechtsvorm	Risico (Financieel/bestuurlijk)
Stichting	Privaatrechtelijk	Laag
Vennootschap (BV, NV)	Privaatrechtelijk	Middel
Gemeenschappelijke regeling	Publiekrechtelijk	Hoog
Publiek-private samenwerking (PPS)	Privaatrechtelijk	Hoog

De risico's van gemeenschappelijke regelingen en PPS-constructies zijn relatief hoger dan die van andere verbonden partijen. Bij de gemeenschappelijke regelingen vanwege het feit dat de aangesloten gemeenten volledig financieel aansprakelijk zijn en bij de PPS-constructies vanwege de samenwerking met een private partij met eigen (winst)-doelstellingen.

Onze verbonden partijen in 2018

Hieronder is weergegeven een overzicht van rechtspersonen waarin de gemeente Neder-Betuwe in 2017 participeert en die begrepen kunnen worden onder de noemer 'verbonden partijen' (de laatste kolom wordt aan het eind van deze paragraaf toegelicht).

Nr.	Naam partij (soort verbonden partij)	Website	Relatie programma	Arr.
1.	**Veiligheidsregio Gelderland-Zuid** (Gemeenschappelijke regeling)	www.vrgz.nl	Openbare orde en veiligheid	②
2.	**Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)** (Gemeenschappelijke regeling)	www.ggdgelderlandzuid.nl	Sociaal domein	②
3.	**Gemeenschappelijke regeling Regio Rivierenland** (Gemeenschappelijke regeling)	www.regiorivierenland.nl	Alle programma's	②
4.	**Afvalverwijdering Rivierenland (Avri)** (Gemeenschappelijke regeling)	www.avri.nl	Fysieke leefomgeving	②
5.	**Omgevingsdienst Rivierenland** (Gemeenschappelijke regeling)	www.odrivierenland.nl	Openbare orde en veiligheid; Fysieke leefomgeving	②
6.	**Regionaal archief Rivierenland** (Gemeenschappelijke regeling)	www.regionaalarchiefrivierenland.nl	Diverse programma's	②
7.	**Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal** (Gemeenschappelijke regeling)		Economie	①
8.	**Werkzaak Rivierenland** (Gemeenschappelijke regeling)	www.landergroep.nl / www.rivierenlandkanmeer.nl	Economie; Sociaal domein	②
9.	**Industrieschap Medel** (Gemeenschappelijke regeling)	www.medel.nl	Economie	②
10.	**Casterhoven** (Publiek-private samenwerking)	www.casterhoven.nl	Fysieke leefomgeving	②
11.	**Waterbedrijf Vitens N.V.** (Vennootschap)	www.vitens.nl	Economie	①
12.	**N.V. Bank Nederlandse Gemeenten** (Vennootschap)	www.bng.nl	Algemene inkomsten en uitgaven	①

Doorgaans geldt bij gemeenschappelijke regelingen dat Neder-Betuwe stemrecht heeft in het Algemeen Bestuur.
De vertegenwoordiging in het Algemeen Bestuur bestaat meestal uit één of meerdere collegeleden, maar soms ook raadsleden.

Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen

Het gemeentelijk beleid ten aanzien van verbonden partijen vindt zijn basis in de financiële verordening gemeente Neder-Betuwe 2017.

Verbonden partijen dienen het publiek belang
Net als onze eigen organisatie dragen onze verbonden partijen bij aan het realiseren van onze lokale doelen en ambities zoals deze in deze begroting zijn verwoord. Door het deelnemen in verbonden partijen wil de gemeente dus een publiek belang dienen. De gemeente neemt tevens de verantwoordelijkheid om ook de belangen van de verbonden partijen zelf te dienen – deze verantwoordelijkheid ontstaat automatisch door deelname in een derde rechtspersoon.

Hoewel de gemeente zelf verantwoordelijk is voor het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen en wettelijke plichten, laten wij dus voor een groot aantal terreinen het voorbereiden en/of uitvoeren van beleid over aan onze verbonden partijen. Verbonden partijen maken dus voor ons beleid of voeren voor ons beleid uit, terwijl wij dat in principe (voor zo ver de wet dat toestaat) zelf zouden kunnen doen. Hier zijn vier redenen voor:

- via gemeenschappelijke regelingen kan worden samengewerkt aan beleidsuitdagingen die gemeentegrensoverschrijdend zijn of die voor meerdere gemeenten van groot belang zijn;
- sommige taken vragen specialistische kennis die onze eigen organisatie niet kan bieden;
- het beleggen van taken bij een verbonden partij kan efficiënter/goedkoper zijn dan de taken in de eigen organisatie te beleggen, waardoor voor minder geld minstens dezelfde kwaliteit geleverd kan worden;
- voor sommige beleidsterreinen is het wettelijk verplicht om een gemeenschappelijke regeling op te richten.

Werken met toezichtsarrangementen om beter op maat te kunnen sturen
Onze verbonden partijen zijn (deels) 'van ons', werken 'voor ons' en worden door ons bekostigd. Daarom is het van belang dat raad, college en ambtelijke organisatie, elk voor zo ver het zijn/haar bevoegdheden en verantwoordelijkheden betreft, het doen en laten van onze verbonden partijen (kunnen) sturen en monitoren. In 2012 heeft de rekenkamercommissie een onderzoeksrapportage over het thema 'verbonden partijen' opgesteld. Mede op basis van de aanbevelingen van de rekenkamercommissie is door raad, college en ambtelijke organisatie een aantal veranderingen/verbeteringen doorgevoerd in de wijze waarop wordt omgegaan met de sturing en monitoring van verbonden partijen. De raad bespreekt jaarlijks de sturing op de verbonden partijen in (bijvoorbeeld) een thema-avond.

Aansturing van en toezicht op verbonden partijen in de praktijk

Het werken met toezichtsarrangementen houdt in dat het toezicht op verbonden partijen gebeurt op basis van verschillende 'arrangementen', die in zwaarte toenemen. Het laagste niveau wordt toegepast bij verbonden partijen waarvan de raad vindt dat het bestuurlijke en financiële risico laag is of laag/gemiddeld. Het hoogste niveau wordt toegepast bij verbonden partijen die de raad een hoog bestuurlijk en financieel risico toekent. Elk arrangement houdt een andere werkwijze ten aanzien van de betreffende verbonden partijen in, van een meer 'losse' benadering tot een strak toezicht.

Omwille van de overzichtelijkheid kiezen wij er vooralsnog voor om met twee niveaus (arrangementen) te werken en deze de volgende kenmerken te geven:

Niveau 1: bestuurlijk en financieel risico is licht
Dit arrangement bestaat uit de volgende maatregelen/instrumenten:

a. De verbonden partij is opgenomen in de paragraaf Verbonden partijen van de lokale begroting en het lokale jaarverslag.
b. De begroting en de jaarrekening met accountantsverklaring van de verbonden partij, mits het gaat om een gemeenschappelijke regeling, worden opgenomen op de raadskalender van de raad, waardoor de verbonden partij ieder jaar in de raadsvergadering ter sprake komt.
c. De raad maakt zienswijzen/bedenkingen kenbaar bij de begroting en de jaarrekening van de verbonden partij, mits die mogelijkheid is opgenomen in de gemeenschappelijke regeling.
d. De raad stelt desgewenst vragen aan het college.
e. Het college neemt het initiatief om de raad periodiek mondeling te informeren over nieuwe ontwikkelingen.

Niveau 2: bestuurlijk en/of financieel risico is normaal
Dit arrangement bestaat uit alle maatregelen die gelden bij toezichtsarrangement niveau 1 en aanvullend daarop:

f. Bestuursrapportages van de verbonden partij die opgesteld worden als onderdeel van de P&C-cyclus van de verbonden partij worden ter kennisname gebracht van de raad (voor zo ver beschikbaar).
g. Op verzoek van de raad geeft de verbonden partij (via of met betrokkenheid van het college) informatie op maat. Als gebruik gemaakt wordt van dit instrument kan het wenselijk zijn om regionaal draagvlak te zoeken voor de informatievraag.
h. Bespreking door de raad van de kadernota die de verbonden partij in het kader van zijn P&C-cyclus opstelt, voordat deze wordt vastgesteld in het Algemeen Bestuur van de verbonden partij (voor zover dit agenda-technisch te realiseren valt en uiteraard alleen als er een kadernota wordt opgesteld).
i. Elke agenda van de vergadering van het Algemeen Bestuur wordt met het collegeadvies dat het college hierover vanuit onze organisatie krijgt ter kennisname van de raad gebracht.
j. Een jaarlijkse bijeenkomst van de raad met de directeur van de gemeenschappelijke regeling (eventueel samen met andere gemeenten).
k. Het college overweegt een onderzoek ex artikel 213a Gemeentewet (doelmatigheid en doeltreffendheid) bij de verbonden partij te houden. Als gebruik gemaakt wordt van dit instrument kan het wenselijk zijn om regionaal draagvlak te zoeken voor dit onderzoek.
l. Op verzoek van de raad kan een rekenkamercommissie-onderzoek worden gehouden. Als gebruik gemaakt wordt van dit instrument kan het wenselijk zijn om hier regionaal draagvlak voor te zoeken.

Bij verbonden partijen die in oprichting zijn of minder dan twee jaar bestaan is het goed om altijd het hoogste niveau aan te houden.

Werken met toezichtsarrangementen heeft vijf voordelen

1. *Toezichtsarrangementen zijn 'eenzijdig'*

De raad bepaalt de arrangementen zonder instemming van de verbonden partijen.

2. *Het werken met toezichtsarrangementen schept een duidelijk kader*

Binnen dit kader kan elke verbonden partij worden geplaatst, zonder dat steeds hoeft te worden teruggegrepen op afspraken die specifiek voor één verbonden partij gelden.

3. *Een verbonden partij kan een niveau hoger of lager worden geplaatst*

Dit is afhankelijk van de ontwikkelingen. Op deze manier kan de raad steeds inspringen op de actualiteit.

4. *Er wordt systematisch gestuurd op verbonden partijen*

Raad, rekenkamercommissie, college en organisatie kunnen hierbij ieder in samenhang hun eigen middelen inzetten.

5. *Raad en college kunnen hun energie specifiek op verbonden partijen richten*

Raad en college kunnen de bestuurlijke energie zoveel mogelijk richten op de verbonden partijen die de raad voor het bereiken van onze lokale ambities het belangrijkst vindt en op de verbonden partijen die de raad het meest risicovol vindt. Dit geeft de ruimte om bedrijfsmatige taken zoveel mogelijk op afstand te zetten en onze aandacht zoveel mogelijk te richten op beleidsmatige verbonden partijen. Tegelijkertijd biedt dit de mogelijkheid om, als daar aanleiding toe is, een strakker toezicht op een uitvoeringsgerichte verbonden partij in te stellen.

1. Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Burgemeester

Vestigingsplaats : Nijmegen

Financieel belang
De kosten van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid worden gedragen door bijdragen van het Rijk, bijdragen van Provincie, bijdragen van zorgverzekeraars en bijdragen van gemeenten. De verdeling van de kosten die voor rekening komen van de deelnemende gemeenten zijn voor 50% gebaseerd op basis van historische kosten en voor 50% op basis van de rijksbijdrage per gemeente via het gemeentefonds.
De totale bijdrage van de deelnemende gemeenten die in de begroting 2018 van de VRGZ is opgenomen bedraagt € 35.679.728, waarvan de gemeentelijke bijdrage Neder-Betuwe een bedrag betreft van € 1.512.666.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	5.732.000	6.023.000
Vreemd vermogen	75.301.000	68.611.000
Totaal	81.033.000	74.634.000

Exploitatieresultaat 2016: € 188.000 negatief

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting VRGZ 2018)
Tegenover de risico's zijn normen ontwikkeld voor de benodigde algemene reserve. Voor het programma Crisis en Rampenbestrijding (C&R) betreft dit 5% van de omzet, zijnde € 2.332.000. De stand van de algemene reserve C&R op 1-1-2018 bedraagt € 1.497.000. De reserve is hiermee € 835.000 lager dan noodzakelijk om te voldoen aan de norm van 5%. De benodigde risicocapaciteit is € 2.023.000, zoals opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing VRGZ. Hiermee komt de weerstandsratio op 0,7 en is onvoldoende.

Voor de Regionale Ambulance Voorziening (RAV) is deze maximaal 15% van de omzet, zijnde € 2.914.000. De stand van de algemene reserve RAV op 1-1-2018 bedraagt € 2.780.000. De reserve is te laag om te voldoen aan de norm van 15%. De noodzakelijk benodigde risicocapaciteit is € 2.374.000, zoals opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing VRGZ. Hiermee komt de weerstandsratio op 1,2 en is voldoende.

Aangezien de deelnemende gemeenten direct bijdragen in het risico van het onderdeel C&R, in tegenstelling tot de risico's van het onderdeel RAV, en hiervan de risico's niet volledig zijn afgedekt door de reserve C&R, dient een extra risicoreservering te worden opgenomen. Voor het onderdeel C&R is een bedrag van € 526.000 (€ 2.023.000 - € 1.497.000) niet afgedekt. Dit bedrag is omgeslagen naar verhouding van het aantal inwoners en dit betekent een extra risico in de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen van deze begroting ten bedrage van € 22.358 (€ 526.000 / 548.865 x 23.330).

2. Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD) Gelderland-Zuid

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Eén collegelid

Vestigingsplaats : Nijmegen

Financieel belang
De totale gemeentelijke bijdrage inclusief subsidies voor 2018 bedraagt conform begroting GGD 2018 € 23.982.112. Voor Neder-Betuwe is rekening gehouden met een gemeentelijke bijdrage inclusief subsidie ter hoogte van € 1.070.701. Waarvan Uniforme taken op basis van inwoneraantal € 820.746, Uniforme taken op basis van afzonderlijke facturering € 147.634, Maatwerk/Subsidies € 76.350 en extra bijdrage ter dekking tekorten € 25.971.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	912.000	937.000
Vreemd vermogen	5.463.000	3.991.000
Totaal	6.375.000	4.928.000

Exploitatieresultaat 2016: € 180.000 positief

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting GGD 2018)
Op basis van de notitie risicomanagement, voorzieningen en weerstandsvermogen van de GGD (vastgesteld AB 12-12-2014) is de normwaarde van de algemene reserve bij de begroting GGD 2018 bepaald op € 1.010.292. De normwaarde wordt als volgt bepaald zoals is opgenomen in de notitie risicomanagement, voorzieningen en weerstandsvermogens van de GGD:
- € 1.000,- per medewerker;
- 0,5% van opgenomen gelden in verband met renterisico's;
- 1% van de totale uitgaven;
- 3% van de inkomsten, niet zijnde inwonersbijdrage en factuurbijdrage uniforme taken.

Met de resultaatbestemming jaarstukken GGD 2016 (dotatie algemene reserve € 180.000) voldoet de algemene reserve echter nog steeds niet aan de normwaarde. De hoogte van de algemene reserve bedraagt dan € 912.000.

Als alle geïdentificeerde risico's zich zouden voordoen, zou daar ongeveer 7,1 miljoen euro mee gemoeid zijn. De kans hierop wordt echter op nihil geschat. Een beoordeling van de kans dat de risico's zich voordoen, geeft een benodigde weerstandscapaciteit van € 2.446.829. Dit betekent afgerond een weerstandsratio van 0,4. De niet door de GGD afgedekte risico's betreffen derhalve een bedrag van € 1.534.829 (€ 2.446.829 - € 912.000).
In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van Neder-Betuwe is derhalve een risico opgenomen ter hoogte van € 65.239 dat gebaseerd is op het niet afgedekte risico GGD in verhouding met het inwoneraantal (dient ook als basis voor de verdeling van de kosten die betrekking hebben op de wettelijke taken) van Neder-Betuwe (23.330) t.o.v. de regio Gelderland-Zuid (548.865). Oftewel 23.330 / 548.865 x € 1.534.829 = € 65.239.

3. Gemeenschappelijke regeling Regio Rivierenland

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Eén collegelid

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang
De bijdragen van de aangesloten gemeenten zijn grotendeels gebaseerd op het inwoneraantal. Voor de bijdrage 2018 is het uitgangspunt de inwoneraantallen per 1 januari 2017. In totaliteit is de gemeentelijke bijdrage Regio Rivierenland 2018 met € 4.000 gedaald t.o.v. de gemeentelijke bijdrage 2017 tot een totaalbedrag van € 1.782.000 (exclusief contractgestuurde dienstverlening waar afzonderlijke DVO's ten grondslag liggen. Het verwachte voordeel op de huisvestingskosten o.b.v. inbreng ODR, dat niet in bovenstaand totaalbedrag is inbegrepen wordt ingeschat op € 147.886 op jaarbasis. Voor Neder-Betuwe betreft de gemeentelijke bijdrage vanaf 2018 een bedrag van € 158.298 (exclusief contractgestuurde dienstverlening).

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	2.460.000	3.506.000
Vreemd vermogen	5.038.000	48.057.000
Totaal	7.498.000	51.563.000

Exploitatieresultaat 2016: € 107.000 positief

De forse daling van bovenstaande balansbedragen heeft zijn oorzaak in de afsplitsing van de Avri.

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting Regio Rivierenland 2018)
In 2013 is een inventarisatie uitgevoerd naar de financiële risico's bij het Regiokantoor van Regio Rivierenland, waarbij tevens een koppeling is gelegd met de saldi van reserves en voorzieningen om de risico's te kunnen dekken. De in de balans opgenomen algemene reserve van € 474.000 wordt voldoende geacht voor het afdekken van de financiële risico's.

De regio heeft de risico's niet afzonderlijk gekwantificeerd, omdat de bepaling van de (maximale) financiële omvang en de kans van optreden of voordoen vaak niet objectief is vast te stellen en te zeer beïnvloed wordt (of kan worden) door subjectieve overwegingen. Bovendien is een kwantificering van risico's een momentopname en in de dynamische omgeving waarin de Regio haar gemeentelijke taken uitvoeren zou de uitkomst van een gekwantificeerde risico-inschatting al heel snel niet meer actueel zijn. Zodoende zijn het risicomanagement en de monitoringsystemen bij het Regiokantoor meer ingericht op taak- en projectniveau.

4. AVRI

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Eén collegelid

Vestigingsplaats : Geldermalsen.

Financieel belang

De begroting 2018 van de Gemeenschappelijke Regeling Avri is sluitend. Deze sluitende begroting van Avri gaat wel gepaard met een tariefstijging van de afvalstoffenheffing voor het jaar 2018 tot en met 2021. Het gemiddelde tarief van de afvalstoffenheffing voor huishoudens in Neder-Betuwe stijgt in 2018 met € 12 van € 187 naar € 199. De toename van deze tariefstijging is als volgt uit te leggen:

- Een tarief toename van € 5 als dekking voor het wegvallen van eenmalige inzet van reserves en voorzieningen ten bate van de afvalstoffenheffing,
- Een tarief toename van € 2 door daling tarief kunststof verpakkingen,
- Een tarief toename van € 2 in verband met autonome prijsstijgingen.
- Een tarief toename van € 2 door daling opbrengst drankenkartons.
- Een tarief toename van € 1 door overige mutaties.

Ook de meerjarenraming 2019-2020 van de Avri is sluitend. Het tarief afvalstoffenheffing stijgt meerjarig door prijsindexeringen en door lagere incidentele inzet van een voorziening. Ontwikkeling tarief afvalstoffenheffing:
De raming voor het tarief afvalstoffenheffing bedraagt:

- voor 2019 € 210 (een toename van € 11 t.o.v. 2018);
- voor 2020 € 212 (een toename van € 2 t.o.v. 2019);
- voor 2021 € 214 (een toename van € 2 t.o.v. 2020).

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	865.000	1.155.000
Vreemd vermogen	38.049.000	41.059.000
Totaal	38.914.000	42.214.000

Exploitatieresultaat 2016: € 0

Bovenstaand betreffen de gegevens van het eerste jaar na verzelfstandiging Avri.

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting Avri 2018)
De overgang van afvalbedrijf naar grondstofbedrijf en invoering van 'goed scheiden loont' gaat gepaard met grotere risico's op een aantal gebieden. Om alle risico's af te kunnen dekken heeft het AB van de GR Avri zich ten doel gesteld een weerstandsratio te realiseren van 1,0. Hiermee is de beschikbare weerstandscapaciteit even groot als de berekende risico's.
Besluitvorming voor de begroting 2016 heeft tot gevolg gehad dat een deel van de weerstandscapaciteit verder is ingezet ten bate van het tarief afvalstoffenheffing 2016. Het weerstandsvermogen daalt hiermee tot ver onder de norm.

De weerstandsratio van het basispakket komt ultimo 2018 zelfs uit op 0,2 (€ 0,4 miljoen), hetgeen gekwalificeerd wordt als ruim onvoldoende. Naar verwachting groeit het weerstandsvermogen langzaam naar € 1,8 miljoen in 2021. De weerstandscapaciteit van de GR Avri blijft hiermee de komende jaren evenwel fors onder de norm. Dit betekent dat een groot deel van de risico's van de Avri wordt afgewenteld op de gemeenten.

De risico's van de Avri zijn begin 2017 geactualiseerd middels besluitvorming Nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen 2017. Het totale bedrag aan gekwantificeerde risico's (basispakket + bedrijfsafval + pluspakket) bedraagt € 2.861.000. Voor het jaar 2018 is naar verwachting de beschikbare weerstandcapaciteit € 1.336.000. Hetgeen een ratio betekent van afgerond 0,5 in totaliteit (basispakket + bedrijfsafval + pluspakket). De niet afgedekte risico's van de Avri bedragen hierdoor € 1.525.000. Daarom wordt in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van Neder-Betuwe op basis van het inwoneraantal van Neder-Betuwe t.o.v. Regio Rivierenland (deze verdeelsleutel wordt ook gebruikt voor de verdeling van de BTW baten) het risico opgenomen dat niet is afgedekt bij de Avri. Het op te nemen risico in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van Neder-Betuwe bedraagt daarmee <u>€ 148.116</u> (23.301 / 239.907 x € 1.525.000).

5. Omgevingsdienst Rivierenland (ODR)

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Eén collegelid

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang
De jaarlijkse gemeentelijke bijdrage aan de ODR betreft een bijdrage voor het uitvoeren van alle vergunningverleningstaken, toezichtstaken en handhavingstaken op het gebied van de Wet Milieubeheer. De totale bijdrage van de deelnemers die in de begroting ODR 2018 is opgenomen bedraagt € 13.846.525, waarvan de gemeentelijke bijdrage Neder-Betuwe een bedrag betreft van € 1.297.058. Aanvullend heeft u op basis van het nieuwe werkprogramma ODR (dat nog niet in de begroting 2018 ODR is verwerkt) een budget beschikbaar gesteld van € 143.877 vanaf 2018 en verdere jaren. Naar verwachting zullen de financiële consequenties van het nieuwe werkprogramma ODR verwerkt worden in een eerstvolgend planning & control document.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	1.101.034	1.118.177
Vreemd vermogen	1.033.938	1.461.882
Totaal	2.134.972	2.580.059

Exploitatieresultaat 2016: € 429.043

Bovenstaand betreffen de gegevens van het eerste jaar na verzelfstandiging Avri.

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting ODR 2018)
Ten aanzien van de programmabegroting ODR 2018 wordt opgemerkt, dat het weerstandsvermogen ten opzichte van de begroting 2017 is verslechterd naar waardering E (ratio tussen de 0,6 en 0,8 en betreft onvoldoende). Het totaal aan gekwantificeerde risico's betreft een totaalbedrag van € 385.625 en de aanwezige weerstandscapaciteit betreft een totaalbedrag van € 297.074. De niet afgedekte risico's bedragen derhalve € 88.551. Bij de bestemming van het positieve jaarrekeningresultaat ODR 2016 is besloten om € 89.000 van het totale overschot 2016 te storten in de algemene reserve van de ODR. Zodoende zijn alle risico's van de ODR afgedekt.

6. Regionaal Archief Rivierenland (RAR)

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Eén college- en één raadslid

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang
De kosten van het Regionaal Archief Rivierenland worden grotendeels gedragen door bijdragen van de deelnemende gemeenten en bijdragen van Waterschap Rivierenland. De verdeling van de algemene kosten, alsmede de specifieke kosten, die gemaakt worden ten behoeve van de deelnemende gemeenten, geschieden naar evenredigheid van het aantal inwoners. In de begroting RAR 2018 is opgenomen een totale gemeentelijke bijdrage ter hoogte van € 2.097.577 waarvan opgenomen als gemeentelijke bijdrage Neder-Betuwe een bedrag van € 232.822.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	485.032	627.170
Vreemd vermogen	9.128.046	9.295.887
Totaal	9.613.078	9.923.057

Exploitatieresultaat 2016: € 69.093 positief

Bovenstaand betreffen de gegevens van het eerste jaar na verzelfstandiging Avri.

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting RAR 2018)
De geïnventariseerde risico's zijn gebaseerd op de d.d. 27.11.2014 door het AB vastgestelde Adviesnota Weerstandsvermogen en risico's en komen neer op een bedrag van € 232.000. Voor 2018 is aan weerstandscapaciteit beschikbaar van € 232.252, zodat per saldo sprake is van een weerstandsratio van 1,0 waarmee alle risico's van het RAR zijn afgedekt.

7. Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Eén collegelid

Vestigingsplaats : Kerk-Avezaath

Financieel belang
De provincie en gemeenten hebben in het kader van de verzelfstandiging die in 1999 heeft plaatsgevonden (ontstaan B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied met handelsnaam Uit®waarde) hun bijdragen in de exploitatietekorten afgekocht met als uitgangspunt dat de nieuwe organisatie zichzelf moet bedruipen. De gemeente Neder-Betuwe heeft in 2008 voor de laatste keer een afkoopsom betaald (€ 158.000) aan recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal en levert vanaf 2009 geen financiële bijdrage meer.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	0	0
Vreemd vermogen	6.853	6.853
Totaal	6.853	6.853

Exploitatieresultaat 2016: € 0

Risico's
Geen

8. Werkzaak Rivierenland

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Eén collegelid

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang
Voor de Werkzaak Rivierenland is in de begroting van Neder-Betuwe rekening gehouden met een bijdrage ter dekking van het totale negatieve bedrijfsvoeringsresultaat. Voor 2018 betreft de bijdrage een bedrag van € 53.000, voor 2019 € 135.000 en vanaf 2020 € 199.000. Naast deze bijdragen wordt de rijkssubsidie voor de uitvoering van de WSW één op één overgemaakt naar de Werkzaak.

Voor de verdeling van de kleine geldstroom van Werkzaak Rivierenland (organisatiekosten minus de omzet uit commerciële activiteiten) is een verdeelsleutel ontwikkeld: kostenverdeling op basis van het aantal werkzoekenden per gemeente. Met deze verdeelsleutel wordt het beste recht gedaan aan de relatie tussen de kosten van de dienstverlening en de aan de gemeente geleverde dienstverlening. Bij de verdeling van de kosten in begroting en jaarrekening wordt dezelfde verdeelsleutel gehanteerd, namelijk op basis van de aantallen t-1. Afgesproken is door de deelnemende gemeenten om de verdeelsleutel in ieder geval de eerste jaren toe te passen en op basis van de werkelijke financiële effecten en bestuurlijke inzichten op termijn de (redelijkheid en werking van de) verdeelsleutel te beoordelen.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	10.901.000	0
Vreemd vermogen	25.848.000	0
Totaal	36.749.000	0

Exploitatieresultaat 2016: € 2.469.000 positief

Bovenstaand betreffen de gegevens van het eerste jaar na oprichting Werkzaak.

Risico's en weerstandscapaciteit (gebaseerd op de begroting Werkzaak 2018)
In de begroting 2017 heeft de Werkzaak Rivierenland wel algemene risico's benoemd, maar deze niet berekend. Een concrete risico inschatting is derhalve niet voorhanden. De gemeente geeft Werkzaak Rivierenland mee dat er een concrete inventarisatie en beschikbaarheid van het vermogen aangetoond dient te worden. In het BBV is het verplicht hiervoor een paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing op te nemen. Op dit moment is daar geen sprake van. Op dit moment is in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van Neder-Betuwe vooralsnog geen risico opgenomen voor de Werkzaak Rivierenland, omdat dit niet onderbouwd kan worden.

Werkzaak Rivierenland gaat uit van een vrij aanwendbaar vermogen van maximaal 3% van de totale lasten. Hiervan is 2% bestemd voor het opvangen van tekorten zonder direct effect op de gemeentelijke begrotingen. Feitelijk wordt hiermee speelruimte voor de gemeenten gecreëerd om kleine tekorten niet direct in hun begrotingen te hoeven verwerken. De resterende 1% is bedoeld voor fluctuaties in de opbrengst uit commerciële activiteiten (omzet). Bij de start van Werkzaak Rivierenland was er nog geen vermogen; dit wordt opgebouwd uit mogelijke overschotten op de exploitatie en zal maximaal 3% van de totale lasten bedragen.

9. Industrieschap Medel

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Algemeen bestuur : Burgemeester, één wethouder en twee raadsleden

Vestigingsplaats : Tiel

Financieel belang
De gemeenten Tiel en Neder-Betuwe participeren in principe op gelijke basis. Indien door het Algemeen Bestuur van industrieschap Medel een batig of een nadelig saldo over enig jaar ten goede aan, dan wel ten laste van de deelnemers wordt gebracht, dan geschiedt dit voor gelijke delen.

De grondexploitatie 2017 'Medel I' geeft een geprognosticeerd saldo van € 9,69 miljoen (2016: € 9,52 miljoen) op eindwaarde en van € 8,85 miljoen (2016: € 8,53 miljoen) op contante waarde. Het verschil tussen 2016 en 2015 is gelet op het totale investeringsniveau van het project gering. De boekwaarde is van € 10,5 miljoen (negatief) opgelopen tot € 11,9 miljoen (negatief). Deze boekwaarde zal door de verkoop van kavels 'terugverdiend' moeten worden. De grondexploitatie 'Medel afronding' geeft een geprognosticeerd saldo van € 12,00 miljoen (2016 € 12,84 miljoen) op eindwaarde en van € 10,66 miljoen (2016 € 11,00 miljoen) op contante waarde.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	8.120.000	0
Vreemd vermogen	50.134.580	39.495.375
Totaal	58.254.580	39.495.375

Exploitatieresultaat 2016: € 8.120.000

In samenspraak met de accountant, naar aanleiding van de gewijzigde regels omtrent tussentijdse winstnemingen, is middels de jaarrekening Medel 2016 overgegaan tot tussentijdse winstneming voor zowel Medel 1 (€ 7,055 miljoen) als Medel afronding (€ 1,065 miljoen). In totaliteit is sprake van een tussentijdse winstneming in de jaarstukken Medel 2016 ten bedrage van € 8,120 miljoen. Deze tussentijdse winstneming is als addendum toegevoegd aan de vastgestelde jaarstukken Medel 2016.

Risico's
De ontwikkeling van Medel brengt financiële risico's met zich mee. De meest risicovolle onderdelen zijn in een rekenprogramma (Naris) ingevoerd. Op basis van de uitkomsten zijn de scenario's uitgewerkt en in de grondexploitaties 2017 verwerkt. De berekende risico's kunnen binnen de totale grondexploitatie van Medel worden afgedekt door de verwachte positieve resultaten. Zodoende is in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van Neder-Betuwe geen aanvullend risico opgenomen.

10. Casterhoven (CV)

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe

Aandeelhouder (BV): Burgemeester
Commandiet (CV) : Wethouder met portefeuille financiën

Vestigingsplaats : Geffen

Financieel belang
De drie partijen (gemeente Neder-Betuwe, bouwbedrijf Gebroeders van Wanrooij BV en Van Grootheest Projekten BV) participeren op gelijke basis. De winsten of verliezen worden derhalve ook gelijkmatig over de drie partijen verdeeld. Om de totale financieringsbehoefte van Casterhoven zekerheid te geven heeft de gemeente Neder-Betuwe een garantiestelling afgegeven tot maximaal € 22 miljoen. Dit bedrag is aangetrokken bij de BNG.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	-2.734.988	-4.022.904
Vreemd vermogen	16.314.418	21.083.256
Totaal	13.579.430	17.060.352

Exploitatieresultaat 2016: € 200.611 positief

Risico's
Voor het project Casterhoven is bestedingsruimte gefaciliteerd van in totaal € 22 miljoen. Voor de financieringslasten (rente en aflossing) staat de gemeente garant. Eind 2015 is de grondexploitatie geactualiseerd. Op basis van het berekende worst case scenario van de uitvoering van de GREX en een kans van 100% wordt een risico berekend van € 4,1 mln. De GREX heeft een looptijd van 3 jaar. Gelet op de looptijd van het project van 20 jaar worden de risico's vooralsnog hoger geschat en wordt uitgegaan van een gefaseerde groei in 5 jaar naar het genoemde niveau ad. 4,1 mln. 'De risico inschatting bedroeg in 2014 € 7.500.000 en was gebaseerd op een derde deel van de genoemde garantstelling ad € 22 miljoen. Vanaf 2015 wordt jaarlijks beoordeeld of het verantwoord is de volgende stap te nemen. Door het gunstig economisch tij en de daarmee gepaard gaande toenemende vraag ontwikkelt het project zich positief en neemt het risico af. Voor de begroting 2018 wordt uitgegaan van een verlaging met € 700.000, er van uit gaande dat ook in 2017 de gefaseerde verlaging kan worden toegepast. Per saldo dus een daling van het risicobedrag met € 1.400.000 ten opzichte van de jaarstukken 2016'.

11. Waterbedrijf Vitens N.V.

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe
Als aandeelhouder

Vestigingsplaats : Velp

Financieel belang
De gemeente Neder-Betuwe bezit, na omzetting van de preferente aandelen in een achtergestelde lening, 16.023 (0,277%) gewone aandelen van € 1 nominaal.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	489,1	471,7
Vreemd vermogen	1.249,2	1.242,7
Totaal	1.738,3	1.714,4

Exploitatieresultaat 2016: € 48,5 positief
(bedragen in miljoenen euro's)

Risico's
Niet van toepassing.

12. N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

Vertegenwoordiging gemeente Neder-Betuwe
Als aandeelhouder

Vestigingsplaats : Den Haag

Financieel belang
Neder-Betuwe heeft zeggenschap in de BNG via het stemrecht van 18.246 aandelen van € 2,50.
Dit aandelenbezit heeft een duurzaam karakter.

Financiële gegevens verbonden partij

	31-12-2016	31-12-2015
Eigen vermogen	4.486	4.163
Vreemd vermogen	149.514	145.348
Totaal	154.000	149.511

Exploitatieresultaat 2016: € 369 positief
(bedragen in miljoenen euro's)

Risico's
Niet van toepassing.

Paragraaf 6: Grondbeleid

Inleiding

In paragraaf 6 "Grondbeleid" is aangegeven hoe de gemeente het grondbeleid inzet om haar bestuurlijke doelen te bereiken. Conform artikel 16 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten (BBV) en de toelichting daarop, stelt de gemeente de volgende onderdelen verplicht:

- een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van doelstellingen en toepassing;
- een actuele prognose van de verwachte resultaten van de totale grondexploitaties;
- een onderbouwing van de geraamde winst- en verliesnemingen;
- de beleidsuitgangspunten betreffende de reserves voor grondbeleid in relatie tot de risico's.

Grondbeleid gemeente Neder-Betuwe

Het gemeentelijke grondbeleid is één van de belangrijkste instrumenten om ruimtelijke beleidsopgaven en ambities in de praktijk te realiseren. De raad heeft in zijn vergadering 8 december 2016 de Nota Grondbeleid gemeente Neder-Betuwe vastgesteld. Bij de realisatie van de gewenste uitvoering van het grondbeleid, dat zich vertaalt in een juiste invulling van de diverse functies ten aanzien van het grondgebruik, gelden de volgende algemene uitgangspunten:

- het bereiken van gestelde visie/doelen in het ruimtelijk ordeningsbeleid en overige beleidsterreinen;
- met de gewenste ruimtelijke kwaliteit;
- op de gewenste tijd en plaats;
- op een efficiënte wijze;
- met een verantwoord financieel-economisch resultaat.

Het grondbeleid is een middel om bepaalde doelstellingen te bereiken in het ruimtelijke ontwikkelingsproces waarbij het grondbeleid een afgeleide is van het totale ruimtelijk beleid. Dit geldt ook ten aanzien van de werkvelden Volkshuisvesting, Economische ontwikkelingen en Openbare ruimte (infrastructuur, recreatie en natuur). De Nota Grondbeleid van de gemeente Neder-Betuwe is gericht op facilitair grondbeleid waarbij het uitgangspunt is dat alle ambtelijke kosten en alle externe kosten gemaakt door de gemeente Neder-Betuwe ten behoeve van het initiatief worden verhaald bij in initiatiefnemers/ ontwikkelende partijen. Actief grondbeleid wordt alleen toegepast indien de gemeente Neder-Betuwe volledig eigenaar is van de grond en deze als zodanig in ontwikkeling wil gaan nemen. De gemeente kan besluiten de ontwikkelingen van een locatie ter hand te nemen indien uit financieel planeconomisch onderzoek blijkt dat de risico's binnen de bestuurlijk vastgestelde bandbreedte blijven. Hierover zijn in de vigerende Nota Grondbeleid richtlijnen aangegeven. Deze zijn ook nader toegelicht in de vastgestelde Nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen.

Onderverdeling complexen

Bouwgrond in exploitatie.
Binnen het grondbeleid onderscheiden we per 1-1-2017 Bouwgrond in exploitatie (BIE GREX (gemeentelijke grondexploitatie)) en Initiatieven van derden (BIE INITIATIEVEN) respectievelijk 100% gemeentelijke complexen en complexen van derden op niet-gemeentelijke gronden.

Verschillende administratieve eenheden.
De grondcomplexen zijn in verschillende administratieve eenheden ingedeeld. Dit is van belang voor de status die de complexen hebben en de wijze waarop kredieten worden toegekend en afgedekt. De volgende indeling is gehanteerd:

Rapportage grondexploitatiebegrotingen in relatie tot de financiële positie

De ingezette trend in 2011 met betrekking tot monitoring en het 'in control' krijgen en houden van de exploitatiebegrotingen van onze "projecten portefeuille" vindt ook zijn vervolg in 2018. Thans bestaat door vereende inzet van betrokken disciplines meer grip op de financiën, risico's en kredietverlening met betrekking tot gekozen uitgangspunten van de grondexploitatiebegrotingen. Gezien het grote belang van een actueel inzicht in de financiële status van de BIE complexen met een exploitatiebegroting en de uitvoering en voortgang van deze complexen rapportaren wij in 2018 op drie verschillende momenten, te weten presentatie in de:

- Jaarstukken over 2017 en de NCW-resultaten van de BIE- exploitaties per 1-1-2018;
- Bestuursrapportages 2018 met de resultaten van de actualisatie van BIE- exploitaties waarin verwerkt de mutaties tot en met 1 april 2018 indien zich grote afwijkingen voordoen
- Bestuursrapportages 2018 van de resultaten van de actualisatie van BIE- exploitaties per 1-9-2018 waarin verwerkt de grote afwijkingen indien deze zich voordoen.

Stellige uitspraken commissie BBV over rente en disconteringsvoet

De ingezette trend in 2011 met betrekking tot monitoring en het 'in control' krijgen en houden van de exploitatiebegrotingen van onze "projecten portefeuille" vindt ook zijn vervolg in 2018. Thans bestaat door vereende inzet van betrokken disciplines meer grip op de financiën, risico's en kredietverlening met betrekking tot gekozen uitgangspunten van de grondexploitatiebegrotingen. Gelet op het grote belang van een actueel inzicht in de financiële status van de BIE complexen met een exploitatiebegroting en de uitvoering en voortgang van deze complexen rapportaren wij in 2018 op drie verschillende momenten, te weten presentatie in de:

De commissie BBV heeft de volgende stellige uitspraken gedaan in de nieuwe notitie grondexploitaties:

1. De toegestane toe te rekenen rente aan Bouwgrond In Exploitatie (BIE) moet worden gebaseerd op de daadwerkelijke te betalen rente over het vreemde vermogen. Het is niet toegestaan om rente over het eigen vermogen toe te rekenen aan BIE. Het over het vreemd vermogen te hanteren rentepercentage moet als volgt worden bepaald:
    a. Het rentepercentage van de direct aan de grondexploitatie gerelateerde financiering in het geval van projectfinanciering
    b. Het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen, indien er geen sprake is van projectfinanciering
    c. Indien de gemeente geen externe financiering heeft, dan wordt geen rente toegerekend

2. De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties wordt voor alle gemeenten gelijkgesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone.

Gevolgen stellige uitspraken
Aangezien de gemeente geen projectfinanciering toepast voor de bouwgrond in exploitatie (BIE) en wel externe financiering toepast, moet voor de toe te rekenen rente aan de bouwgrond in exploitatie (BIE) worden uitgegaan van het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille waarbij rekening wordt gehouden met de verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen. Volgens deze systematiek betekent dat een rente van 2,47% over de boekwaarde wordt berekend en aan de boekwaarde wordt toegevoegd. De disconteringsvoet waarmee wordt gerekend bedraagt 2,00%.

Verbonden partijen
Aangezien de projecten Medel en Casterhoven als deelneming onderdeel zijn van "Verbonden partijen" zijn deze beide projecten *niet* opgenomen in de boekwaarde van de BIE (grond)exploitaties. Voor meer informatie over Medel en Casterhoven verwijzen wij u naar de Paragraaf 5: "Verbonden Partijen".

Actualisatie complexen
De begrotingen van de BIE GREXEN en BIE INITIATIEVEN zijn per 1 januari 2017 geactualiseerd waarbij een nieuwe beoordeling heeft plaatsgevonden van de te verwachten kosten en opbrengsten alsmede de te hanteren fasering. Ook zijn de te hanteren parameters opnieuw beoordeeld.

Reserve Bovenwijkse voorzieningen en Reserve Ruimtelijke investeringen
Begrote afdrachten aan Reserve Bovenwijkse voorzieningen vanuit BIE GREXEN (100% actieve gemeentelijke grondexploitatiebegrotingen) hebben in de eerste helft van 2017 niet plaatsgevonden. Begin 2017 is een vernieuwde Nota Bovenwijkse voorzieningen gereed gekomen en door de gemeenteraad vastgesteld d.d. 11 mei 2017.

Bouwgrond in exploitatie gemeentelijke projecten (BIE-GREXEN)
Dit zijn complexen die de gemeente onder eigen regie ontwikkelt conform actief gemeentelijk grondbeleid. Dat wil zeggen dat deze complexen traditioneel voor rekening en risico van de gemeente worden uitgevoerd. De gemeente koopt grond, maakt deze bouwrijp en verkoopt bouwrijpe grond aan afnemers en richt het openbaar gebied in. Ten behoeve van de BIE GREX-actualisatie heeft een actualisatie van de civiele- en groen technische kostenramingen plaatsgevonden per 1-1-2017 en verwerkt in de geactualiseerde BIE GREXEN per 1 januari 2017. De jaarlijkse actualisatie van de civieltechnische ramingen is enerzijds van belang om een goede koppeling te hebben met wat er buiten "in het veld" gebeurt en anderzijds worden grote schommelingen binnen de grondexploitaties zoveel mogelijk voorkomen. Daarnaast komen grondexploitaties beter in control en worden mogelijke financiële risico's beperkt.

Bouwgrond in exploitatie initiatief projecten (BIE INITIATIEVEN)
Met betrekking tot de af te sluiten BIE INITIATIEVEN worden voorwaarden en afspraken over kostenverhaal vastgelegd in een exploitatieovereenkomst (anterieure overeenkomst). Gemeentelijke apparaatskosten en overige te verwachten kosten die de gemeente gaat maken als gevolg van haar faciliterende rol worden via deze overeenkomst verrekend met de initiatiefnemer. Uitgangspunt is dat BIE INITIATIEVEN de gemeente niets mogen kosten, alle kosten komen voor rekening en risico van initiatiefnemer. Actualisatie van kosten is niet of nauwelijks aan de orde. Kosten die worden gemaakt door de gemeente nádat de overeenkomst zijn officiële juridische status door ondertekening van beide partijen heeft gekregen komen conform de Wro-richtlijnen voor rekening van de gemeente tenzij hierover privaatrechtelijke afspraken worden gemaakt via de anterieure overeenkomst. Indien sprake is van een posterieure, publiekrechtelijke, overeenkomst vindt navorderen bij de initiatiefnemer niet plaats omdat de wetgever dit niet toestaat De gemeente heeft geen posterieure overeenkomsten gesloten en er is dus alleen sprake van anterieure overeenkomsten met 100% kostenverhaal.

Financieel overzicht ten behoeve van de jaarrekening paragraaf 6 op basis van de boekwaarde t/m 2016 en mutaties vanaf 2017.

	Boekwaarden					Verwachte winst/verlies		Opgenomen als risico		Investeringskrediet		Investeringskrediet	Afsluiting
	Gerealiseerd	Nog te realiseren		Totaal		Jaarstukken 2016		Jaarstukken 2016		Beschikbaar	Beschikbaar		
Projectnaam	Boekwaarde 1-1-2017	Lasten per 1-1-2017	Baten per 1-1-2017	Nomin. per 1-1-2017 - = winst	Eindwaarde looptijd - = winst	1-1-2017 - = winst	1-1-2017 verlies	Algemene risico´s	Project spec. risico´s	gesteld per 1-1-2016	aanvullend per 1-1-2017	Beschikbaar gesteld	
Herenland	457.456	640.221	658.100	413.078	438.881	0	421.839	45.746	435.000	0	0	0	2018
Tolstraat	-158.865	147.575	0	11.290	11.069	0	11.069	-15.887	0	0	0	0	2017
Bonegraaf West	2.332.135	409.965	2.851.750	-109.651	10.133	0	9.361	233.213	0	0	0	0	2020
ABC gem grond/SV	731.942	4.988.183	7.542.449	-1.755.688	-1.627.585	-1.408.259	0	73.194	930.000	3.100.000	0	3.100.000	2024
Sub-totaal	**3.362.668**	**6.185.944**	**11.052.299**	**-1.440.970**	**-1.167.502**	**-1.408.259**	**442.269**	**336.267**	**1.365.000**	**3.100.000**	**0**		
Wegwijzer	-442.296	531.108	100.000	11.189	10.754	0	10.754	-44.230	0	166.039	0	166.039	2018
Triangel	168.789	11.845	0	180.634	184.948	0	181.322	16.879	0	473.000	0	473.000	2017
Boveneindsestraat	670.601	5.750	0	676.351	709.958	0	682.390	67.060	0	1.386.159	0	1.386.159	2.018
Broedershof	44.137	193.665	255.750	-11.278	-17.620	-17.275	0	4.414	20.000	275.369	0	275.369	2017
Ijzerdoorn West fase 1	46.470	6.440	0	52.911	54.137	0	53.076	4.647	0	231.000	0	231.000	2017
Veilingterr.Kesteren	86.814	17.940	0	104.754	107.118	0	105.018	8.681	0	384.800	0	384.800	2017
Aldi Opheusden	62.543	16.215	75.000	3.758	4.581	0	4.491	6.254	0	71.422	7.336	78.758	2017
Aldi Ochten	83.100	18.515	5.000	96.615	98.833	0	96.918	8.310	0	839.289	0	839.289	2017
Supermarkt Kesteren	-43.480	40.084	2.594	-5.990	-6.767	-6.504	0	-4.348	0	25.336	0	25.336	2018
Heuning (HATRO)	17.048	74.375	80.339	11.084	11.432	0	11.208	1.705	0	128.029	0	128.029	2017
Smachtkamp (nabij Herenland)	-8.588	69.240	60.500	152	152	0	149	-859	0	28.235	32.417	60.652	2017
Vlastuin	39.956	4.140	13.750	30.346	31.986	0	30.603	3.996	0	28.974	15.122	44.096	2017
Hotel Fruitpark	1.521	14.835	4.000	12.356	12.526	0	12.281	152	0	0	16.356	16.356	2017
Van Dam Rijnbandijk	4.314	89.715	89.850	4.179	4.284	0	4.200	431	0	61.425	32.604	94.029	2017
Verzamelcomplex	27.616	28.904	0	56.520	57.557	0	56.428	2.762	0	0	56.520	56.520	2017
Vicary Ochten	14.824	27.715	42.539	0	0	0	0	1.482	0	0	42.539	42.539	2017
Triangel, Ochten, 7 woningen		0	230	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2017
Nedereindsestraat 29, Kesteren	4.714	0	4.714	0	0	0	0	471	0	0	4.714	4.714	2017
Poort van Ochten	263	0	263	0	0	0	0	26	0	0	263	263	2017
Boerderij De Vaalt	7.391	0	7.391	0	0	0	0	739	0	0	7.391	7.391	2017
2 Woningen Nijlandseweg	2.431	0	2.431	0	0	0	0	243	0	0	2.431	2.431	2017
Vredo, Dodewaard	102	0	1.807	0	0	0	0	10	0	0	1.807	1.807	2017
Spoorstraat 6-8, Kesteren	2.530	0	2.530	0	0	0	0	253	0	0	2.530	2.530	2017
Tollenhof (Pantarijn), Kesteren	538	0	538	0	0	0	0	54	0	0	538	538	2017
Broekdijksestraat 6, Echteld	1.391	0	1.391	0	0	0	0	139	0	0	1.391	1.391	2017
Ijzerdoorn West	1.508	0	1.508	0	0	0	0	151	0	0	1.508	1.508	2017
Sub-totaal	**794.234**	**1.150.486**	**752.125**	**1.223.579**	**1.263.880**	**-23.779**	**1.248.836**	**79.423**	**20.000**	**4.099.077**	**225.465**		
Totaal	**4.156.902**	**7.336.430**	**11.804.424**	**-217.392**	**96.378**	**-1.432.037**	**1.691.105**	**415.690**	**1.385.000**	**7.199.077**	**225.465**		

Voor een nadere toelichting op de projecten verwijzen wij naar het jaarverslag grondexploitatie per 1 januari 2017 dat vertrouwelijk ter inzage heeft gelegen bij de jaarstukken 2016.

Paragraaf 7: Bedrijfsvoering

Algemeen

Bedrijfsvoering is een belangrijk aspect voor de ambtelijke organisatie om haar werk te kunnen doen. Wanneer we spreken over bedrijfsvoering dan hanteren wij de definitie zoals het ministerie van BZK het geformuleerd heeft: "Bedrijfsvoering betreft de bedrijfsprocessen binnen een gemeente om de beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren alsmede de sturing en beheersing daarvan."

Voor een goede bedrijfsvoering zijn budget, personeel met kennis en kunde, infrastructuur, structuur, informatie en beheersinstrumenten nodig. Ook is een gezonde cultuur binnen de organisatie cruciaal om onze doelstellingen te bereiken. Onze organisatie beleeft door de dynamiek in het openbaar bestuur hectische tijden en het ziet ernaar uit dat deze hectiek permanent zal zijn. Dat vraagt een organisatie die daarmee om kan gaan en kwaliteit blijft leveren. Het college is primair verantwoordelijk voor een adequate bedrijfsvoering. De raad heeft een kaderstellende en controlerende taak.

Visie en beleid ten aanzien van onze bedrijfsvoering

De overheid vraagt steeds meer zelfredzaamheid van inwoners (ook in onze gemeente krijgt burgerparticipatie steeds meer vorm) en de gemeente is steeds meer één van de maatschappelijke partijen dan een orgaan dat van bovenaf bepaalt wat goed is. Ons takenpakket, met de transities in het sociaal domein en de Omgevingswet als belangrijkste voorbeeld, verandert steeds, terwijl de financiële mogelijkheden beperkt zijn. Een 'blik naar buiten', flexibiliteit, een sterk strategisch en tactisch vermogen, slim samenwerken, integraal werken, klantgerichtheid en resultaatgerichtheid helpen onze organisatie om de door de raad bepaalde doelen toch te bereiken. Deze uitgangspunten staan dan ook centraal in de besturings- en managementfilosofie van de organisatie die eind 2013 door het college is vastgesteld en waar de organisatieontwikkeling zich in 2014 op is gaan richten en ook in 2015 en verdere jaren verder is uitgewerkt.

Onze organisatiestructuur is een afgeleide van het zogenoemde directiemodel. De organisatie staat onder algemene leiding van de gemeentesecretaris die tevens algemeen directeur is. De ambtelijke organisatie bestaat uit drie afdelingen: Fysieke pijler, Sociale pijler en Bedrijfsvoering. Daarnaast zijn er twee stafeenheden: Concernstaf en Control. Het kleine aantal afdelingen betekent een klein en slagvaardig managementteam (gevormd door de gemeentesecretaris en de afdelingsmanagers, die geadviseerd worden door de controller en de directieadviseur), dat stuurt op de integraliteit en op samenhang van de strategische en complexe dossiers. Onze afdelingen hebben naast afdelingsmanagers, die de medewerkers die werken op de strategische dossiers aansturen, ook adjunct-afdelingsmanagers; zij richten zich voornamelijk op het coachen en begeleiden van onze medewerkers die werken op de tactische en operationele dossiers en helpen op die manier de organisatie zich steeds verder te verbeteren.

De organisatiestructuur beoogt het management 'in positie' te brengen om:
- strategische en tactische beleids- en bedrijfsvoeringsdossiers in samenhang op de juiste manier op te kunnen laten pakken;
- snel en passend te kunnen inspelen op alle ontwikkelingen die de komende jaren op ons af komen en
- medewerkers te coachen en begeleiden bij het uitvoeren van hun taken en hen te helpen bij hun ontwikkeling.

Achterliggende doelen c.q. gewenste effecten zijn onder meer:
- een goede anticipatie op de veelheid aan ontwikkelingen in de samenleving en de veelheid aan nieuwe taken die we krijgen;
- een goede sturing op onze verbonden partijen;
- een verbetering van het integraal werken;
- eenduidig leiderschap binnen de organisatie;
- een gezonde bestuurs- en organisatiecultuur waarin lef, professionaliteit, samenwerken, resultaat, klantgerichtheid en plezier kernbegrippen zijn;
- het aanbrengen van kwaliteitsverbeteringen in de prestaties van onze organisatie, onder meer doordat elke medewerker 'het beste uit zichzelf' haalt (daarbij stellen we zowel vakinhoudelijke kwaliteit als onze kerncompetenties resultaatgerichtheid, klantgerichtheid en samenwerken centraal).

Belangrijke ontwikkelingen

Sturing op verbonden partijen en regionale ontwikkelingen
De verbonden partijen en regionale samenwerking nemen aan belang toe. Dat is zichtbaar als we kijken naar de begroting en de financiële middelen die gemoeid zijn met de verbonden partijen. Tegelijkertijd neemt de samenwerking in en met de regio toe. Ontwikkelingen in de samenleving vragen in toenemende mate meer samenwerking met andere partijen, met name als het gaat om de zogenoemde Triple Helix van onderwijs, overheid en bedrijfsleven. Deze externe ontwikkelingen betekenen dat de interne sturing binnen onze organisatie daarvoor gereed dient te zijn: wat betekent dat voor de medewerkers en wat betekent dat voor de integrale sturing op de verbonden partijen en regionale samenwerking. In 2018 willen we nadrukkelijk verder inzetten op het vast stellen van de benodigde competenties waarover onze medewerkers moeten beschikken om de toekomstige ontwikkelingen aan te kunnen; dit betekent ook dat de bedrijfsvoering hierbij betrokken dient te worden.

Personeelslasten (burger)raadsleden, college en griffie
In de begroting 2018 is voor (burger)raadsleden meerjarig een bedrag van € 193.864 geraamd. Voor het college is meerjarig vanaf 2018 een bedrag van € 384.919 geraamd en voor de Griffie meerjarig een bedrag van € 113.004.

Personeelslasten ambtelijke organisatie
Voor de personeelslasten van de ambtelijke organisatie is in 2018 een bedrag van € 7.813.995 geraamd aflopend naar een bedrag van € 7.702.993 in 2021. De personeelslasten voor Babsen, voormalig wethouders, nabestaanden, wachtgelders en voormalig personeel zijn hierbij inbegrepen. De formatie van de ambtelijke organisatie in 2018 bedraagt in totaal 118,41 fte.

Overige personeelslasten (burger)raadsleden, college, griffie en ambtelijke organisatie)
Voor de overige personeelslasten van (burger)raadsleden, college en griffie en ambtelijke organisatie) is in 2018 meerjarig een bedrag van € 498.237 geraamd. De overige personeelslasten hebben betrekking op reiskosten woon-werk, secundaire arbeidsvoorwaarden, verzekeringen, vergoedingen, jubilea, enz.

Vrijval vacaturegelden inzetten voor externe inhuur
Binnen de organisatie ontstaan gedurende het jaar vacatures door uitstroom van medewerkers. Het voordeel dat vervolgens ontstaat binnen de personeelslasten wordt vrijval vacaturegelden genoemd. De leidinggevende maakt vervolgens de afweging om de vacature wel of niet in te vullen. Dit kan op basis van een (tijdelijk) dienstverband of op basis van tijdelijke externe inhuur.

Vervanging personeel bij ziekte en zwangerschapsverlof
In de begroting 2018 is meerjarig een bedrag geraamd van € 171.700. Dit is bestemd voor de (tijdelijke) vervanging van langdurig zieke medewerkers. In het geval van zwangerschapsverlof ontvangt de werkgever een zwangerschapsuitkering van het UWV. Deze uitkering is bedoeld om de medewerkster voor een bepaalde periode (gedeeltelijk) te vervangen.

Bezuinigingen op formatie
In de begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021 is een bezuiniging opgenomen van
€ 19.071 in 2018 oplopend naar € 55.423 in 2021. Deze bezuiniging heeft betrekking op de reisdocumentendip bij de Gemeentewinkel.

3.FINANCIELE BEGROTING

1. Overzicht financiële positie per programma
2. Overzicht lasten en baten per programma meerjarig
3. Specificaties van de stand en het verloop van reserves en voorzieningen
4. Overzicht van incidentele baten en lasten
5. Berekening meerjarig EMU-saldo
6. Geprognotiseerde balans meerjarig
7. Overzicht van taakvelden inclusief totalen aan lasten en baten per taakveld.

Overzicht 1: Financiële positie per programma

Overzicht Financiële Positie per programma

Bestaand Beleid		rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
Programma's		2016	2017	2018	2019	2020	2021
P1	Bestuur en Dienstverlening	4.112	1.323	1.324	1.397	1.413	1.413
P2	Openbare Orde en Veiligheid	2.073	1.688	1.713	1.691	1.669	1.667
P3	Fysieke Leefomgeving	4.881	4.676	4.272	4.304	4.234	4.198
P4	Economie	425	344	208	208	157	157
P5	Wmo, Jeugd en Participatiewet	20.810	15.269	14.495	14.404	14.305	14.305
P6	Onderwijs, Sport en Welzijn		3.996	4.001	3.959	3.959	3.959
P7	Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien	-35.207	-26.611	-26.754	-27.041	-27.254	-27.254
R	Mutaties in reserves	528	-1.176	151	313	313	313
Geraamd resultaat bestaand beleid		**-2.377**	**-492**	**-589**	**-765**	**-1.203**	**-1.242**
+ = tekort - = overschot							

Nieuw beleid conform kadernota		rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
Programma's		2016	2017	2018	2019	2020	2021
P1	Bestuur en Dienstverlening						
P2	Openbare Orde en Veiligheid						
P3	Fysieke Leefomgeving			278	273	361	419
P4	Economie			40	20	20	20
P5	Wmo, Jeugd en Participatiewet						
P6	Onderwijs, Sport en Welzijn						
P7	Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien			237	320	419	515
R	Mutaties in reserves			-70			
Geraamd resultaat nieuw beleid				**485**	**614**	**800**	**954**
+ = tekort - = overschot							

Nieuw beleid na kadernota		rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
Programma's		2016	2017	2018	2019	2020	2021
P1	Bestuur en Dienstverlening			325	387	311	342
P2	Openbare Orde en Veiligheid			6	15	15	15
P3	Fysieke Leefomgeving			328	559	553	566
P4	Economie			27	30	53	53
P5	Wmo, Jeugd en Participatiewet			386	395	480	545
P6	Onderwijs, Sport en Welzijn			-207	-215	-215	-245
P7	Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien			-1.370	-1.481	-1.629	-1.820
R	Mutaties in reserves			-16	-16	-25	-25
Geraamd resultaat nieuw beleid				**-521**	**-325**	**-457**	**-570**
+ = tekort - = overschot							

Bestaand en nieuw beleid		rekening	begroting	begroting	Meerjarenraming		
Programma's		2016	2017	2018	2019	2020	2021
P1	Bestuur en Dienstverlening	4.112	1.323	1.649	1.783	1.724	1.755
P2	Openbare Orde en Veiligheid	2.073	1.688	1.719	1.706	1.684	1.683
P3	Fysieke Leefomgeving	4.881	4.676	4.878	5.137	5.149	5.182
P4	Economie	425	344	275	258	230	230
P5	Wmo, Jeugd en Participatiewet	20.810	15.269	14.882	14.799	14.786	14.851
P6	Onderwijs, Sport en Welzijn		3.996	3.794	3.745	3.744	3.714
P7	Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien	-35.207	-26.611	-27.887	-28.202	-28.464	-28.560
R	Mutaties in reserves	528	-1.176	65	298	289	289
Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid		**-2.377**	**-492**	**-625**	**-477**	**-860**	**-858**
+ = tekort - = overschot							

Overzicht 2: Lasten en baten per programma meerjarig

Geraamd resultaat bestaand en nieuw beleid gesplitst naar lasten en baten													
		2018			2019			2020			2021		
	Bestaand en nieuw beleid	Lasten	Baten	Restant	Lasten	Baten	Restant	Lasten	Baten	Restant	Lasten	Baten	Restant
	Programma's	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000	€ x 1000
P1	Bestuur en Diensverlening	2.069	-420	1.649	2.076	-293	1.783	1.983	-259	1.724	2.014	-259	1.755
P2	Openbare Orde en Veiligheid	1.742	-23	1.719	1.720	-14	1.706	1.698	-14	1.684	1.696	-14	1.683
P3	Fysieke Leefomgeving	12.159	-7.280	4.878	10.390	-5.253	5.137	10.418	-5.270	5.149	10.455	-5.272	5.182
P4	Economie	2.427	-2.153	275	3.365	-3.107	258	2.510	-2.281	230	1.830	-1.601	230
P5	Wmo, Jeugd en Participatiewet	18.923	-4.041	14.882	18.840	-4.041	14.799	18.827	-4.041	14.786	18.892	-4.041	14.851
P6	Onderwijs, Sport en Welzijn	4.617	-822	3.794	4.527	-782	3.745	4.526	-782	3.744	4.496	-782	3.714
P7	Algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien	6.544	-34.432	-27.887	6.507	-34.709	-28.202	6.508	-34.972	-28.464	6.635	-35.195	-28.560
R	Mutaties in reserves	548	-482	65	546	-248	298	535	-246	289	533	-244	289
	Geraamd resultaat inclusief mutaties in reserves	**49.028**	**-49.653**	**-625**	**47.971**	**-48.447**	**-477**	**47.005**	**-47.865**	**-860**	**46.551**	**-47.408**	**-858**
	+ = tekort - = overschot												

Overzicht 3: Totalen per programma/taakveld gesplitst in lasten en baten

Lasten per programma/ taakveld		BEGR 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
**	Bestuur	1.377.293	1.380.841	1.381.322	1.381.322
**	Burgerzaken	696.413	695.531	602.150	632.650
***	P1 BESTUUR EN DIENSTVERLENING	2.073.706	2.076.372	1.983.472	2.013.972
**	Crisisbeheersing en brandweer	1.511.120	1.488.834	1.466.548	1.465.016
**	Openbare orde en veiligheid	231.014	231.014	231.014	231.014
***	P2 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	1.742.134	1.719.848	1.697.562	1.696.030
**	Beheer overige gebouwen en gronden	295.526	295.272	291.315	290.091
**	Verkeer en vervoer	2.372.645	2.469.013	2.508.597	1.588.238
**	Openbaar vervoer	94.525	94.525	94.525	94.525
**	Cultureel erfgoed	94.501	94.501	94.501	94.501
**	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.241.228	1.221.228	1.221.228	1.184.528
**	Riolering	1.828.368	1.810.993	1.809.104	1.832.313
**	Afval	1.577.316	1.603.414	1.603.414	1.603.414
**	Milieubeheer	1.514.523	1.523.095	1.523.095	1.523.095
**	Begraafplaatsen en crematoria	335.133	311.198	310.545	310.238
**	Ruimtelijke ordening	693.658	629.359	624.359	624.359
**	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	1.726.962	25.095-	25.095-	25.095-
**	Wonen en bouwen	402.442	362.730	362.727	362.724
***	P3 FYSIEKE LEEFOMGEVING	12.176.828	10.390.234	10.418.316	10.475.633
**	Economische ontwikkeling	93.738	93.738	93.738	93.738
**	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.177.020	3.143.068	2.288.411	1.608.371
**	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	41.203	32.841	32.841	32.841
**	Economische promotie	115.317	95.317	95.317	95.317
***	P4 ECONOMIE	2.427.278	3.364.964	2.510.307	1.830.267
**	Samenkracht en burgerparticipatie	710.034	708.643	719.035	719.035
**	Wijkteams	1.347.219	1.337.092	1.337.092	1.337.092
**	Inkomensregelingen	5.251.329	5.251.330	5.251.330	5.251.330
**	Begeleide participatie	4.575.092	4.543.354	4.499.702	4.434.162
**	Arbeidsparticipatie	408.823	425.645	442.790	545.714
**	Maatwerkvoorziening (WMO)	427.209	427.209	427.209	427.209
**	Maatwerkdienstverlening 18+	935.287	935.287	935.287	935.287
**	Maatwerkdienstverlening 18-	3.646.083	3.593.382	3.596.494	3.623.990
**	Geëscaleerde zorg 18+	34.029	34.029	34.029	34.029
**	Geëscaleerde zorg 18-	618.211	618.211	618.211	618.211
**	Volksgezondheid	969.515	965.630	965.630	965.630
***	P5 WMO, JEUGDZORG EN PARTICIPATIEWET	18.922.831	18.839.812	18.826.809	18.891.689
**	Openbaar basisonderwijs	244.131	244.131	244.131	244.131
**	Onderwijshuisvesting	1.241.277	1.303.759	1.289.236	1.261.070
**	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.419.294	1.323.822	1.339.642	1.339.620
**	Sportbeleid en activering	123.828	65.328	65.328	65.328
**	Sportaccommodaties	1.045.976	1.047.773	1.045.855	1.043.936
**	Cult.presentatie, -productie en -partic.	162.192	162.081	161.951	161.630
**	Media	380.036	380.036	380.036	380.036
***	P6 ONDERWIJS, SPORT EN WELZIJN	4.616.734	4.526.931	4.526.179	4.495.752
**	Overhead	6.054.289	5.919.635	5.908.102	5.982.399
**	Treasury	195.547-	177.139-	264.932-	311.838-
**	OZB woningen	265.889	265.889	265.889	265.889
**	OZB niet-woningen	20.828	20.828	20.828	20.828
**	Belastingen overig	79.744	79.744	79.744	79.744
**	Overige baten en lasten	312.872	397.920	497.920	597.920
***	P7 ALG.DEKK.MIDD, OVERHEAD, VPB, ONVOORZIEN	6.538.075	6.506.877	6.507.550	6.634.942
Totale Lasten		**48.497.586**	**47.425.037**	**46.470.195**	**46.038.286**

Baten per programma / taakveld	BEGR 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
** Burgerzaken	424.977-	293.238-	259.207-	259.207-
*** BESTUUR EN DIENSTVERLENING	424.977-	293.238-	259.207-	259.207-
** Crisisbeheersing en brandweer		1.008-	1.008-	1.008-
** Openbare orde en veiligheid	22.682-	12.492-	12.492-	12.492-
*** OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	22.682-	13.500-	13.500-	13.500-
** Beheer overige gebouwen en gronden	120.476-	120.476-	120.476-	120.476-
** Verkeer en vervoer	46.985-	62.467-	62.467-	62.467-
** Openbaar vervoer	65.000-	65.000-	65.000-	65.000-
** Cultureel erfgoed	3.745-	3.745-	3.745-	3.745-
** Openbaar groen en (openlucht) recreatie	177.209-	177.362-	177.362-	177.362-
** Riolering	2.085.732-	2.020.057-	2.036.334-	2.059.544-
** Afval	1.762.439-	1.791.000-	1.791.000-	1.791.000-
** Begraafplaatsen en crematoria	376.831-	376.831-	376.831-	376.831-
** Ruimtelijke ordening	179.229-	78.294-	78.294-	78.294-
** Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	1.752.057-			
** Wonen en bouwen	728.949-	558.238-	558.238-	558.238-
*** FYSIEKE LEEFOMGEVING	7.298.653-	5.253.471-	5.269.748-	5.292.958-
** Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.128.944-	3.101.102-	2.274.694-	1.594.655-
** Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	23.608-	6.013-	6.013-	6.013-
*** ECONOMIE	2.152.552-	3.107.115-	2.280.707-	1.600.668-
** Inkomensregelingen	3.809.809-	3.809.809-	3.809.809-	3.809.809-
** Maatwerkdienstverlening 18+	231.307-	231.307-	231.307-	231.307-
*** WMO, JEUGDZORG EN PARTICIPATIEWET	4.041.116-	4.041.116-	4.041.116-	4.041.116-
** Onderwijsbeleid en leerlingzaken	244.136-	204.128-	204.128-	204.128-
** Sportaccommodaties	537.510-	537.510-	537.510-	537.510-
** Cult.presentatie, -productie en -partic.	40.735-	40.735-	40.735-	40.735-
*** ONDERWIJS, SPORT EN WELZIJN	822.381-	782.373-	782.373-	782.373-
** Overhead	26.324-	26.335-	26.335-	26.335-
** Treasury	72.927-	72.927-	72.927-	72.927-
** OZB woningen	3.484.186-	3.415.123-	3.347.441-	3.281.113-
** OZB niet-woningen	1.585.841-	1.554.405-	1.523.598-	1.493.407-
** Belastingen overig	697.543-	697.543-	697.543-	697.543-
** Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen GF	28.558.743-	28.942.283-	29.304.159-	29.623.488-
*** ALG.DEKK.MIDD, OVERHEAD, VPB, ONVOORZIEN	34.425.564-	34.708.616-	34.972.003-	35.194.813-
Totale Baten	**-49.187.925**	**-48.199.429**	**-47.618.654**	**-47.184.635**

Mutaties reserves lasten	BEGR 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Totale lasten reserves	**547.637**	**545.672**	**534.805**	**532.937**

Mutaties reserves baten	BEGR 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Totale baten reserves	**-482.210**	**-248.030**	**-246.163**	**-244.295**

Resultaat rekening baten en lasten	BEGR 2018	MJR 2019	MJR 2020	MJR 2021
Resultaat van baten en lasten	**-624.912**	**-476.749**	**-859.816**	**-857.707**

Overzicht 4: Specificaties van de stand en het verloop van reserves en voorzieningen

DE STAND EN HET VERLOOP VAN DE RESERVES EN VOORZIENINGEN																	
Naam reserve/voorziening Inflatiepercentage	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2018)	Vermeer-dering door rente	Overige vermeer-dingen	Verminder. beschik. over en bijdr. uit res. en voorz.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2019)	Vermeer-dering door rente	Overige vermeer-dingen	Verminder. beschik. over en bijdr. uit res. en voorz.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2020)	Vermeer-dering door rente	Overige vermeer-dingen	Verminder. beschik. over en bijdr. uit res. en voorz.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2021)	Vermeer-dering door rente	Overige vermeer-dingen	Verminder. beschik. over en bijdr. uit res. en voorz.	Saldo begin begrotingsjaar (1-1-2022)
RESERVES																	
Algemene reserve	10.012.109	0	0	185.000	9.827.109	0	0	0	9.827.109	0	0	0	9.827.109	0	0	0	9.827.109
Totaal bestemmingsreserves tbv tariefegalisatie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserves	6.722.778	0	996.210	487.523	7.231.465	0	1.130.790	250.000	8.112.255	0	747.386	50.000	8.809.641	0	534.402	50.000	9.294.043
Bestemmingsreserves waar invest. tegenover staan	6.323.467	63.235	0	259.687	6.127.015	61.270	0	248.030	5.940.255	59.403	0	246.163	5.753.495	57.535	0	244.295	5.566.735
Totaal bestemmingsreserves	13.046.245	63.235	996.210	747.210	13.358.480	61.270	1.130.790	498.030	14.052.510	59.403	747.386	296.163	14.563.136	57.535	534.402	294.295	14.860.777
TOTAAL RESERVES	23.058.355	63.235	996.210	932.210	23.185.589	61.270	1.130.790	498.030	23.879.619	59.403	747.386	296.163	24.390.245	57.535	534.402	294.295	24.687.887
VOORZIENINGEN																	
Totaal Voorzieningen voor verpl./verliezen,risico's	573.477	0	180.460	180.460	573.477	0	180.460	180.460	573.477	0	180.460	180.460	573.477	0	180.460	180.460	573.477
Totaal Egalisatievoorzieningen	3.026.009	0	1.514.549	2.088.075	2.452.483	0	1.513.424	1.837.273	2.128.634	0	1.463.467	1.719.647	1.872.454	0	1.465.316	1.451.945	1.885.825
TOTAAL VOORZIENINGEN	3.599.486	0	1.695.009	2.268.535	3.025.960	0	1.693.884	2.017.733	2.702.111	0	1.643.927	1.900.107	2.445.931	0	1.645.776	1.632.405	2.459.302
TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	26.657.840	63.235	2.691.219	3.200.745	26.211.549	61.270	2.824.674	2.515.763	26.581.730	59.403	2.391.313	2.196.270	26.836.176	57.535	2.180.178	1.926.700	27.147.189

Toelichting op structurele en incidentele toevoegingen en onttrekking aan de reserves

- Aan de algemene reserve wordt voor 2018 eenmalig een bedrag onttrokken in 2018 van € 185.000. Dit ter dekking van incidentele lasten zoals aangegeven bij de 1e bestuursrapportage 2017 (€ 115.000 voor capaciteitsbehoefte team financiën) en kadernota 2018 (dekking incidentele lasten kadernota 2018).
- Aan de bestemmingsreserve bovenwijkse voorziening wordt in de jaren 2018, 2019 en 2020 bedragen onttrokken conform de in 2017 vastgestelde nota bovenwijkse voorziening
- Aan de bestemmingsreserve precariobelasting wordt tot en met 2021 jaarlijks de te ontvangen precariobelasting, zijnde een bedrag van afgerond € 484.000 per jaar, toegevoegd. Voor het jaar 2018 vindt een eenmalige onttrekking plaats van afgerond € 38.000 ter dekking eenmalige lasten 2018 zoals bij de begroting 2017 is besloten.
- Aan de bestemmingsreserve laanboomgebouw wordt jaarlijks toegevoegd € 6,13 per verkochte m2 grond. Tevens wordt de provinciale subsidie die betrekking heeft op het laanboomgebouw aan deze reserve toegevoegd. Dit conform raadsbesluit september 2017.
- Aan de bestemmingsreserve huisvesting Van Lodensteincollege wordt jaarlijks rente toegevoegd en rente en afschrijving onttrokken.

Overzicht 5: Incidentele lasten en baten

Overzicht van incidentele lasten en baten

	Progr.	Begroting 2018	Meerjarenraming 2019	2020	2021
Bedragen x	€ 1.000				
Incidentele lasten					
Implementatie Omgevingswet (proces opstellen Omgevingsvisie)	3	50.000	0	0	0
Promotie van Betuwse cultuur historie	4	15.000	0	0	0
Stimuleren logistieke sector: impuls Logistieke Hotspot Rivierenland	4	5.000	0	0	0
Bijdrage laanboomgebouw	4	200.000	0	0	0
Capaciteitsbehoefte team Financien	7	115.000	0	0	0
Incidentele lasten voortkomend uit begroting 2017, begrotingsjaar 2018	7	38.000	0	0	0
Totaal incidentele lasten		**423.000**	**0**	**0**	**0**
Incidentele baten					
Extra verwachte legesopbrengsten	1,2,3	-267.000	0	0	0
Eenmalige onttrekking uit de algemene reserve ter dekking incidentele ui	MR	-70.000	0	0	0
Capaciteitsbehoefte team Financien (onttrekking algemene reserve)	MR	-115.000	0	0	0
Eenmalige onttrekking reserve laanboomgebouw	MR	-200.000	0	0	0
Eenmalige onttrekking uit de algemene reserve ter dekking incidentele uitgaven begroti	MR	-38.000	0	0	0
Totaal incidentele baten		**-690.000**	**0**	**0**	**0**
Totaal aan incidentele lasten en baten 2018-2021		**-267.000**	**0**	**0**	**0**

Overzicht 6: Berekening meerjarig EMU-saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst
Berekening EMU-saldo
Gemeente Neder-Betuwe (1740)

Algemene gegevens:	
Overheidslaag:	**Gemeente**
Berichtgevernaam:	**Neder-Betuwe**
Berichtgevernummer:	**1740**
Jaar:	**2018**
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	EMU18061740.XLS

	Omschrijving	2017 x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2017, aangevuld met raming resterende periode	2018 x € 1000,- Volgens begroting 2018	2019 x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2018
1	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	633	722	586
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	1.578	1.618	1.787
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	1.574	1.687	1.674
4	Bruto investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	2.542	4.713	2.404
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, **geen betrekking hebbende op bouwgrondexploitatie en niet verantwoord op de exploitatie**			
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), **voor zover niet op exploitatie verantwoord**			
7	Aankoop van grond en uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d., alleen **transacties met derden niet op de exploitatie**			
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten **voor zover niet al op de exploitatie verantwoord**			
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	2.405	2.294	2.018
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht			
11	Verkoop van effecten:			
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	○ ja ◉ nee	○ ja ◉ nee	○ ja ◉ nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Berekend EMU-saldo		**-1.162**	**-2.980**	**-375**

Overzicht 7: Geprognosticeerde balans meerjarig

ACTIVA	Balans gemeente Neder-Betuwe					PASSIVA			
	Bedrag x € 1000					Bedrag x € 1000			
Omschrijving	2018	2019	2020	2021	Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Vaste activa:					**Vaste Passiva:**				
Materiele vaste activa	53.370	55.966	55.986	56.294	Eigen vermogen:				
Financiele vaste activa (kapitaalverstrekking) 3101 is 36 a	83	83	83	83	- Algemene reserve	10.012	9.827	9.827	9.827
Financiele vaste activa (overige langl. Leningen) 3301 is 36 c	1.249	1.247	1.245	1.245	- Bestemmingsreserves	13.046	13.358	14.053	14.563
					- Nog te bestemmen resultaat				
					- Voorzieningen	3.599	3.026	2.702	2.446
					Waarborgsommen	3	3	3	3
					Langlopende leningen (bestaande portefeuille)	20.441	16.891	13.563	10.776
					Nog af te sluiten leningen	9.933	16.449	17.142	19.983
Overlopende activa	4.916	4.916	4.916	4.916	**Overlopende passiva**	5.179	5.179	5.179	5.179
Vlottende activa:									
Voorraden	2.330	2.330	48	48	**Vlottende passiva:**				
Overige vlottende activa	6.839	6.839	6.839	6.839	Kortlopende schulden	6.820	6.894	6.894	6.896
Liquide middelen	248	248	248	248					
	69.034	71.627	69.363	69.673	TOTAAL	69.034	71.627	69.363	69.673

BESLUITVORMING

Besluitvorming Z/17/048202/RAAD/17/02283

De raad van de gemeente Neder-Betuwe;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders;

gelet op het bepaalde in Gemeentewet en het Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten;

B E S L U I T :

1. De begroting 2018 vast te stellen.
2. In te stemmen met de meerjarenraming 2019-2021.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 9 november 2017
de griffier, de voorzitter,

E van der Neut A.J. Kottelenberg

BIJLAGEN

Overzicht van gebruikte afkortingen

Overzicht van gebruikte afkortingen

A+O fonds	:	Arbeidsmarkt- en Opleidingsfonds Gemeenten
AB	:	Algemeen Bestuur
ABC	:	Agro Business Centrum
AED	:	Automatische Externe Defibrillator
APV	:	Algemene Plaatselijke Verordening
ARN	:	Afvalverwerking Regio Nijmegen
AVRI	:	Afvalverwijdering Rivierenland
AWBZ	:	Algemene Wet Bijzondere Ziektenkosten
B+R	:	Brandweer en Rampenbestrijding
BAG	:	Basisregistraties Adressen en Gebouwen
BBV	:	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BCF	:	BTW-compensatiefonds
Berap	:	Bestuursrapportage
BGT	:	Basisregistratie Grootschalige Topografie
BNG	:	Bank Nederlandse Gemeenten
BNW	:	Buren, Neder-Betuwe en West Maas en Waal
BRZO	:	Besluit Risico's Zware Ongevallen
BSR	:	Belastingsamenwerking Rivierenland
BTW	:	Belasting Toegevoegde Waarde
CAO	:	Collectieve Arbeids Overeenkomst
CJG	:	Centrum voor Jeugd en Gezin
DB	:	Dagelijks Bestuur
DIV	:	Documentatie en Informatievoorziening
DPG	:	Directeur Publieke Gezondheid
DVO	:	Dienstverleningsovereenkomst
ECB	:	Eurpese Centrale Bank
EMU	:	Economische en Monetaire Unie
Expl.OVK	;	Exploitatie Overeenkomst
Fido	:	Wet Financiering Decentrale Overheden
FPU	:	Flexibel Pensioen en Uittreden
GGD	:	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GHOR	:	Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen
GMK	:	Gemeenschappelijke Meldkamer Gelderland-Zuid
GR	:	Gemeenschappelijke Regeling
GREX	:	Grondexploitatie
GRP	:	Gemeentelijk Riolerings Plan
Halt	:	Het alternatief
I&A	:	Informatie en Automatisering
ICT	:	Informatie Communicatie Technologie
IEGG	:	In exploitatie genomen gronden
KCC	:	Klantcontactcentrum
KWP	:	Kwalitatief Woningbouw Programma
LEA	:	Lokaal Educatieve Agenda
LHR	:	Logistieke Hotspot Rivierenland
LOP	:	Landschap Ontwikkelings Plan
LSB	:	Lokaal Sociaal Beleid
LTO	:	Land- en Tuinbouw Organisatie
NBVVP	:	Neder-Betuws Verkeer en Vervoerplan
NIEGG	:	Niet in exploitatie genomen gronden
NVWA	:	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
ODR	:	OmgevingsDienst Rivierenland
ODRN	:	OmgevingsDienst Regio Nijmegen
OZB	:	Onroerende-zaakbelastingen
PIP	:	Provinciaal Inpassings Plan
PPS	:	Publiek Private Samenwerking
PS	:	Provinciale Staten
RAR	:	Regionaal Archief Rivierenland
RAV	:	Regionale Ambulancevoorziening Gelderland-Zuid
RIW	:	Regionale Infrastructuur Werk en Inkomen
RMC	:	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
RO	:	Ruimtelijke Ordeing
SAB	:	Streek Archief Bommelerwaard

SWB	:	Stichting Woningbeheer Betuwe
Twaz	:	Tijdelijke Wet Ambulancezorg
UWV	:	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VNG	:	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VON	:	Vrij op naam
VVE	:	Voor- en Vroegschoolse Educatie
Wabo	:	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
Wajong	:	Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening voor Jonggehandicapten
WAPR	:	Werkgevers Adviespunt Rivierenland
WIJ	:	Wet Investeren in Jongeren
Wmo	:	Wet maatschappelijke ondersteuning
WOZ	:	Wet waardering onroerende zaken
WRO	:	Wet op de Ruimtelijke Ordening
Wsw	:	Wet sociale werkvoorziening
Wwb	:	Wet werk en bijstand

gemeente
Neder-Betuwe

Raadsvoorstel

Zaaknr.: Z/17/048202/RAAD/17/02283

Raadsvergadering d.d.	:	9 november 2017	Inlichtingen bij	:	Griffie
Agendapunt	:	11	Telefoonnr.	:	14 0488
Portefeuillehouder	:	H. Gerritsen	E-mailadres	:	griffie@nederbetuwe.nl

Onderwerp:
Begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021

Voorgesteld besluit:
1. De begroting 2018 vast te stellen;
2. In te stemmen met de meerjarenraming 2019-2021

Samenvatting voorstel:
In de begroting 2018 worden de lasten en baten geraamd. Daarbij zijn het vastgestelde coalitieprogramma "Samenwerken aan een vitale samenleving versie 2.0" en het uitvoeringsprogramma het uitgangspunt geweest. In deze begroting hebben wij onze beleidsvoornemens gedefinieerd, is de financiële vertaling daarvan voor het jaar 2018 opgenomen en wordt er een financiële doorkijk gegeven naar de jaren 2019 tot en met 2021.

Inleiding:
Om te voldoen aan artikel 190 van de gemeentewet bieden wij u een ontwerp aan van de begroting 2018 met toelichting en een meerjarenraming voor tenminste drie op het begrotingsjaar volgende jaren (2019-2021).

Beoogd effect:
De begroting geeft inzicht in de beleidsvoornemens en beleidsuitvoering van zaken die in 2018 en volgende jaren aan de orde zijn. De hiermee gemoeide baten en lasten zijn opgenomen. De aangeboden begroting en meerjarenraming zijn jaarlijks sluitend. Tevens is sprake van een financieel duurzame en gezonde gemeente. De budgettaire ruimte is niet alleen bestemd voor nieuw beleid maar is ook nodig om financiële tegenvallers te kunnen opvangen, onvoorziene risico's te kunnen dragen en een gedegen buffer te hebben voor onvoorziene nieuwe en wettelijk of onontkoombaar beleid te kunnen opvangen.

Argumenten:
Voor de afwegingen die gemaakt zijn verwijzen wij u naar de bijgaande begroting.

Kanttekeningen:
In de programma' s zijn de thema' s beschreven. De keuzes zijn alle gebaseerd op het reeds in de kadernota opgenomen nieuwe beleid, dat door de raad in zijn vergadering van 6 juli 2017 is vastgesteld.

Financiën:
Wij bieden een reëel en structureel sluitende begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021 aan. De jaarschijf 2018 van de nu aangeboden begroting sluit met een overschot van € 625.000. Hierin is dus een begrotingsoverschot van € 100.000 begrepen, dat als kaderstelling is opgenomen in het coalitieprogramma. De

jaarschijf 2019 sluit met een overschot van € 477.000, jaarschijf 2020 sluit met een overschot van € 860.000 en jaarschijf 2021 sluit met een overschot van € 858.000.

De effecten van de septembercirculaire 2017 zijn niet meegenomen in deze begroting. De uitkomsten hiervan zullen via een raadsinformatiebrief afzonderlijk aan u kenbaar worden gemaakt.

Communicatie:
Om te voldoen aan artikel 190 van de gemeentewet is voorgeschreven dat de begroting 2018 en meerjarenraming, zodra deze aan de raad zijn voorgelegd, voor een ieder ter inzage worden gelegd en algemeen verkrijgbaar zijn. Van de terinzagelegging en de verkrijgbaarheid wordt openbaar kennis gegeven. Daarnaast is via de media en persberichten aandacht geschonken aan de inhoud van de begroting.

Vervolgstappen:
Na vaststelling van de begroting zal deze aan de provinciaal toezichthouder worden gestuurd.
Tevens zullen op basis van de begroting de belastingverordeningen en de legesverordening worden aangepast. Deze worden geagendeerd voor de raadsvergadering van december 2017

Bijlagen:

Omschrijving	Zaaknummer	Documentnummer
Begroting	Z/17/048202	85349

Burgemeester en wethouders van Neder-Betuwe,

de secretaris a.i., de burgemeester,

M.G.J. Nijhuis-Quanjel A.J. Kottelenberg

Bijlagen (op raadsnet):

1. De begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021

gemeente
Neder-Betuwe

Raadsbesluit

Zaaknr.: Z/17/048202/RAAD/17/02283

De raad van de gemeente Neder-Betuwe;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders,

gelet op het bepaalde in artikel 190 van de Gemeentewet en het bepaalde in het Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten;

gelet op de aangenomen amendementen A1, A2, A3, A5 en A6;

BESLUIT:

1. de begroting 2018 met inachtneming van de navolgende punten gewijzigd vast te stellen;
2. in de begroting voor 2018 een OZB-verlaging van 5% (in plaats van 2%) op te nemen en deze 3% extra verlaging ten laste te brengen van de algemene middelen;
3. de risicoreservering op terugbetaling van de ontvangen precariobelasting ophogen naar 90% van de waarde van de gevormde bestemmingsreserve precariobelasting;
4. in paragraaf 5 ('Verbonden Partijen') alle verbonden partijen te plaatsen onder toezichtsarrangementsniveau 1;
5. in de begroting vanaf 2018 een extra structureel bedrag van € 25.000 op te nemen voor projectsubsidies op het terrein van sport en bewegen en dit ten laste van de algemene middelen te laten komen;
6. het college bij het toekenning van het in het vorige lid genoemde bedrag de volgende kaders mee te geven:
    a. alleen sportverenigingen en maatschappelijke organisaties en ondernemers werkzaam in de welzijnssector komen in aanmerking;
    b. de projectsubsidie wordt verstrekt ten behoeve van nieuwe activiteiten die bijdragen aan het welzijn en/of participatie van inwoners van het dorp, waaronder expliciet ook niet-leden dienen te worden verstaan;
    c. de projectsubsidie richt zich op personen die onvoldoende bewegen en onderdeel uitmaken van de volgende doelgroepen:
        i. kinderen/jongeren met een beperking: lichamelijk-, verstandelijk- en zintuiglijke beperking (visueel en auditief) of een combinatie hiervan;
        ii. kinderen vanuit een gezin met een lage sociaal-economische status;
        iii. kinderen, jongeren en ouderen met risico op overgewicht en obesitas (zowel jeugd als volwassenen);
    d. de projectsubsidie kan aangevraagd worden voor innovatief aanbod (uitbreiding) of specialisatie van bestaand aanbod. Het aanbod dient na afloop van het project zonder een directe afhankelijkheid van overheidssteun te kunnen blijven bestaan. Dat betekent dat er onder de doelgroep draagvlak moet zijn voor de producten en diensten; zij moeten de producten en diensten willen gebruiken en ook kunnen uitvoeren zodat het voortbestaan van de ontwikkelde producten of diensten voldoende kan worden aangegeven. Een project loopt maximaal vier jaar;
    e. per sportvereniging/maatschappelijke organisatie is maximaal € 5.000 per jaar beschikbaar, gedurende maximaal vier jaar;

f. de Sportkoepel Neder-Betuwe wordt, ondersteund door buurtsportcoaches, in de gelegenheid gesteld om over elke subsidieaanvraag advies uit te brengen;
g. na twee jaar wordt een evaluatiemoment ingelast om te bespreken of de uitvoering van de motie voldoet aan de verwachtingen van de raad;

7. het college te verzoeken om in 2018 een Dag van de dialoog te (helpen) organiseren en daarbij de volgende randvoorwaarden in acht te nemen:
   a. de daadwerkelijke organisatie wordt indien mogelijk gedaan door één of meerdere welzijnsorganisaties die gemeentelijke subsidie ontvangen;
   b. de Dag van de dialoog vindt plaats in de eerste helft van 2018 en hier staat het thema 'communicatie via sociale media' centraal;
   c. verschillende doelgroepen in de gemeente (jongeren, kerken, verenigingen, scholen, vluchtelingen etc.) worden uitgenodigd om aan deze Dag van de dialoog deel te nemen;
   d. de raad wordt vooraf geïnformeerd over de wijze waarop de uitvoering plaatsvindt;
   e. na de eerste Dag van de dialoog vindt er een evaluatie plaats die ter kennisname van de raad wordt gebracht, op een zodanige wijze dat de raad (uiterlijk) bij de behandeling van de begroting 2019 kan besluiten om de Dag van de dialoog structureel te laten plaatsvinden;
8. voor de Dag van de dialoog € 5.000 beschikbaar te stellen (alleen in 2018; programma 6) en dit ten laste van de algemene middelen te laten komen;
9. in te stemmen met de meerjarenraming 2019-2021.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 9 november 2017

de griffier,	de voorzitter,
E. van der Neut	A.J. Kottelenberg